

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.

Türkiye’de Katılımcı Demokrasinin Güçlendirilmesi:
Toplumsal Cinsiyet Eşitliğinin İzlenmesi Projesi

Kentsel Haklar ve Hizmetlere Erişimde Toplumsal Cinsiyet Eşitliği

Haritalama ve İzleme Çalışması
Geniş Özet

Dr. Öğr. Üyesi Özgün Akduran
Doç. Dr. Ayşegül Yakar Önal
Prof. Dr. Gülay Günlük Şenesen

CEİD YAYINLARI

Kentsel Haklar ve Hizmetlere Erişimde Toplumsal Cinsiyet Eşitliği
Haritalama ve İzleme Çalışması
Geniş Özet

Bu metin Türkiye’de Katılımcı Demokrasinin Güçlendirilmesi: Toplumsal Cinsiyet Eşitliğinin İzlenmesi Projesi kapsamında hazırlanan Kentsel Haklar ve Hizmetlere Erişimde Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Haritalama ve İzleme Çalışması’nın geniş özetidir. Bu özetin İngilizce çevirisine, ana metne ve kaynakçasına www.ceidizleme.org adresinden erişim sağlanabilmektedir.

Kaynak gösterilmek kaydıyla yararlanılabilir.

CEİD ADRES

Cinnah Caddesi, No:75/7 Çankaya, 06690
Ankara, Türkiye
Tel: 0 312 440 04 84
www.ceid.org.tr
www.ceidizleme.org

Kapak/İç Tasarım: Elma Teknik Basım Matbaacılık Tic. Ltd. Şti.
İvedik OSB Matbaacılar Sitesi
1516/1 Sokak No:35
Yenimahalle/Ankara
Tel: 0312 229 92 65

Düzeltili: Nika Yayınevi

PROF. DR. GÜLAY GÜNLÜK-ŞENESEN İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi’nde öğretim üyesidir. Türkiye’de kadın istihdamının geliştirilmesi konulu araştırmalarda Dünya Bankası’na, Türkiye’de toplumsal cinsiyete duyarlı bütçeleme konulu çalışmalarda Birleşmiş Milletler Kadın Birimi’ne kısa süreli danışmanlıklar yapmış, 2008 yılında “Cinsiyet eşitliğinin finansmanı ve kadının güçlendirilmesi” konulu, Birleşmiş Milletler Kadının Statüsü Komisyonu 52. Oturumu için Türkiye heyetinde yer almıştır. Kadınsız Kentler (2017) kitabının ortak yazarıdır.

DOÇ. DR. AYŞEGÜL YAKAR ÖNAL İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü, Maliye Anabilim Dalı’nda öğretim üyesi olarak çalışmaktadır. Kent ekonomisi, yerel yönetimler maliyesi, vergileme-birikim-bölüşüm ilişkileri ve toplumsal cinsiyete duyarlı bütçeleme konularında çalışmaktadır. Kadınsız Kentler (2017) başlıklı ortak yazarlı kitap, araştırmacı olarak yer aldığı TÜBİTAK-SOBAG 1001 Dirlik Temelli Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Bütçeleme projesinin ürünüdür.

DR. ÖĞRETİM ÜYESİ ÖZGÜN AKDURAN İstanbul Üniversitesi, Siyasal Bilgiler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü, Maliye Anabilim Dalı’nda çalışmaktadır. Akduran’ın akademik ilgi alanları arasında, özelleştirme, düzenleme ve düzenleyici kurumlar, kamu bütçesine yeni yaklaşımlar yer almaktadır. Akduran, 2013-2014 yıllarında Birleşmiş Milletler Kadın Dostu Kentler projesinde toplumsal cinsiyete duyarlı bütçeleme eğitimlerinde ulusal uzman ve eğitmeni olarak görev almıştır.

ÖNSÖZ

Elinizdeki rapor *Türkiye’de Katılımcı Demokrasinin Güçlendirilmesi: Toplumsal Cinsiyet Eşitliğinin İzlenmesi Projesi* kapsamında hazırlanan bir dizi tematik haritalama ve toplumsal cinsiyet eşitliğini (TCE) izleme göstergeleri geliştirme çalışmalarının sonucudur. Söz konusu proje 2013-2017 tarihleri arasında, çok sayıda kişi ve kurum ile yapılan yoğun toplantılar ve görüş alış verişi ile şekillendi. Bu görüşmelerde üzerinde birleşilen ortak görüş, TCE politikalarının Türkiye’de geldiği noktada bağımsız izleme ve değerlendirme mekanizmalarını geliştirmenin gerekliliği oldu. TCE’yi hayata geçirmeye yönelik bugüne kadar geliştirilmiş ulusal mevzuat ve eylem planları uygulamasının yerindeliğini ve etkinliğini ölçme ve değerlendirmeyi gerçekleştirecek bağımsız bir izleme mekanizmasının kurulması bu gereksinmeye karşılık geliyordu. TCE’yi gerçekleştirmeye ilişkin uygulamaların siyasi ve ideolojik polemiklerden uzak, bilimsel ve teknik gereklerle uygun ve sistematik olarak izlenebilmesini kolaylaştıracak araçların geliştirilmesi gerekiyordu. Bu izleme çalışmalarının uluslararası normlarla uyumlu ve sürdürülebilir olması için önceden izleme göstergelerinin geliştirilmesini; bu göstergelerin haritalama ve periyodik raporlama yoluyla değerlendirmesini sağlama amacı, bu projenin yol haritası oldu. Bu çabaların sürdürülebilirliğinin sağlanabilmesi için gerekli olan kurumsallaşmanın başlangıç adımlarının atılması da bu projenin amaçları içinde yer aldı.

Türkiye’de Katılımcı Demokrasinin Güçlendirilmesi: Toplumsal Cinsiyet Eşitliğinin İzlenmesi Projesi, kendi faaliyet alanını tanımlarken toplumsal cinsiyete duyarlı hak temelli izleme yaklaşımını benimsedi. Proje, temel olarak, TCE için geliştirilmiş uluslararası norm ve standartların Türkiye’deki mevzuat, uygulama ve izleme politikalarına içerilmesini desteklemeyi; TCE ile ilgili sorun alanlarını haritalama çalışmaları ile raporlamayı; bu alanlara özgü izleme göstergeleri geliştirerek bağımsız, bilimsel ve ana-akımlaştırılmış bir izleme stratejisinin Türkiye’de kurumsallaşmasına katkıda bulunmayı; TCE’yi izleme alanında kamu-sivil işbirliğini ve bilimsel izleme kapasitesini geliştirmeyi hedefledi.

Proje Mart 2017 tarihinde uygulanmaya başlandı ve 24 aylık bir sürede tamamlanması planlandı. AB tarafından finanse edilen projenin yararlanıcı kurumu Dışişleri Bakanlığı Avrupa Birliği Başkanlığı, sözleşme makamı Merkezi Finans ve İhale Birimi ve uygulayıcı kurumu Cinsiyet Eşitliği İzleme Derneği’dir. Projenin hedef grubunu cinsiyet odaklı sivil toplum örgütleri, hak temelli izleme yapan diğer sivil örgütler, ilgili diğer kamu kurumları, valilikler ve büyük şehir belediyeleri ve eşitlik birimi olan ilçe belediyeleri oluşturdu. Proje paydaşları ise Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı- Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü (KSGM), TBMM Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonu (KEFEK), Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu (TİHEK), Kamu Denetçiliği Kurumu’dur (KDK).

Projenin amacı doğrultusunda seçilen on tematik alanda (kadınlara yönelik toplumsal cinsiyet temelli şiddetle mücadele, siyasal kararlara katılım; eğitime, istihdama, din, spor, sağlık ve kentsel haklar/hizmetlere erişimde; medyada cinsiyetçilikle ve kadın/insan ticareti ile mücadelede toplumsal cinsiyet eşitliği) **haritalama raporları** ve **izleme göstergeleri** hazırlandı. Bunun yanı sıra, projenin çıktılarının ve ilgili alanlarda sayısız kaynak ve verinin kamu, sivil, bütün toplum kesimlerince ulaşılabilir olacağı **Cinsiyet Eşitliği İzleme Merkezi** kuruldu ve e-kütüphanesi ile birlikte kullanıma hazır hale geldi. On tematik alanda hazırlanan Haritalama Raporları ve özetleri ilgili okurlara sunulmak üzere elektronik kullanıma açıldı; Türkçe olarak

basıldı; geniş özetleri de İngilizce ve Türkçe olarak yayınlandı. Hazırlanan Haritalama Raporları kapsamında geliştirilen 515 adet hali hazırda verisi olan veya verisine ulaşılabilen gösterge, 822 adet geliştirilmesi öngörülen gösterge olmak üzere toplam 1337 TCE izleme göstergesi, kullanılmak üzere kamuoyuna sunuldu.

Projenin önemli bir bileşeni de hazırlanan rapor verilerinin ve geliştirilen göstergelerin yerel düzeyde paylaşılabilmesi için seçilen pilot illerde yoğun bir çalışmayı gerçekleştirmesi oldu. Seçilen yedi pilot ilde toplumsal cinsiyete duyarlı hak temelli izleme eğitimi, haritalama raporları ve izleme göstergeleri eğitimi ve yerel eşitlik izleme eylem planı hazırlık atölyesi gerçekleştirildi. **Yerel Eşitlik İzleme Platformları** oluşturma ve sürdürme çalışmaları yapıldı. Pilot iller olan Adana, Ankara, İstanbul, İzmir, Kars, Gaziantep ve Trabzon’da yerelerde sunulan hizmetlerin cinsiyet eşitliğini gözetip gözetmediğini ölçmek, değerlendirmek ve izlemek amacıyla **Yerel Eşitlik İzleme Planları** hazırlandı ve bu çalışmaların tüm Türkiye’ye yaygınlaşması, geleceğe taşınarak sürekliliğinin sağlanması amacıyla da **Ulusal Eşitlik İzleme Planı** oluşturuldu.

Proje sonuçlarının uzun dönemde kalıcı olması, sürdürülebilir desteklerin varlığı ile olacaktır. Bu desteklerin de, proje çıktılarının geniş toplumsal kesimlerce kullanılır ve geliştirilir olması ile oluşacağına inanıyoruz.

Projenin gerçekleşmesinde sayısız kişi ve kurumun emeği var, bu katkılar olmasaydı bu proje hayata geçemezdi. Bu süreçte yoğun bir özveriyle çalışan proje ekibine, haritalama raporlarını ve göstergelerini uzun yorucu çalışmalarla tamamlayan uzmanlara, süreci baştan sona uyum içinde çalışarak yönetilmesine destek veren CEİD üyelerine çok teşekkür ederiz. Projenin merkezde ve yerelde sayısız çalışmasını gerçekleştiren CEİD yerel koordinatörleri, eğitim uzmanları projenin hayata geçirilmesini kolaylaştırdılar. Yerel İzleme Platformları çalışmalarına katılarak Yerel Eşitlik İzleme Planlarını hazırlayan kamu görevlileri ve sivil örgütlerin temsilcileri bu çalışmayı yerelerde hayata geçirdiler. Bu projenin bir başarısı varsa burada sayabildiğimiz ve sayamadığımız sayısız kişinin emeği sayesinde. Hepsine *Türkiye’de Katılımcı Demokrasinin Güçlendirilmesi: Toplumsal Cinsiyet Eşitliğinin İzlenmesi Projesi*’ne kattıkları değerler için içten teşekkürlerimizi sunarız.

Cinsiyet Eşitliği İzleme Derneği

Yönetim Kurulu

İÇİNDEKİLER

Tablolar Listesi.....	7
Kısaltmalar Tablosu.....	8
I. GİRİŞ	11
Kent Hakkı Alanında Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Talebinin Kısa Tarihçesi.....	11
II. NORMLARIN VE STANDARTLARIN BELİRLENMESİ	14
A. Normlar	14
B. Standartlar, Ölçütler ve İyi Örnekler	15
1. Standartlar	15
Kentsel barınma hakkı ekseninde belirlenmiş standartlar	15
Kentsel hareketlilik hakkı ekseninde belirlenmiş standartlar	15
Kentsel demokrasi hakkı ekseninde belirlenmiş standartlar.....	18
Kentsel güvenlik hakkı ekseninde belirlenmiş standartlar	19
Kentsel kamu hizmetlerine erişim hakkı ekseninde belirlenmiş standartlar	19
2. Ölçütler	20
3. İyi Örnekler	21
Kentsel barınma ve demokrasi hakları ekseninde iyi örnekler	21
Kentsel hareketlilik hakkı ekseninde iyi örnekler.....	22
Kentsel güvenlik hakkı ekseninde iyi örnekler.....	23
III. TÜRKİYE’DE MEVCUT DURUM ANALİZİ: NORMATİF-POLİTİK YAPI	25
A. Mevzuatın Haritalaması: Mevzuatın İlgili İnsan Hakları Belgeleriyle Uyumunun Tespiti (Yapısal İzleme)	28
B. İlgili Politikaların Haritalaması: Politika Belgelerinin İnsan Hakları Belgeleriyle Uyumunun Tespiti (Yapısal İzleme)	30
C. Sivil Toplum Örgütlerinin ve Diğer Kamusal Aktörlerin Kapasitelerinin Haritalaması (Yapısal İzleme)	34
1. Kent Hakları ile ilgili STÖ örnekleri	35
2. STÖ’lerin yönetim yapısı	40
IV. GÖSTERGE VE VERİ KAYNAKLARI	41
A. Gösterge Kaynaklarının Haritalaması	41
B. İlgili Verilerin Haritalanması	41
V. TÜRKİYE’DE TOPLUMSAL CİNSİYET EŞİTLİĞİ HARİTALAMASI-KENTSEL HAKLAR VE HİZMETLER	43
VI. GÖSTERGELER	46

TABLolar LİSTESİ

Tablo 1. Yaya Kaldırımı Standartları	17
Tablo 2. Kentsel Hak ve Hizmetler Alanında Ölçütler	20
Tablo 3. Kentsel Haklar ve Hizmetler Alanıyla İlişkili Kamu Kurum ve Kuruluşları.....	30
Tablo 4. Kamu Kuruluşlarının 2008’den İtibaren Yürüttükleri ve Web Sitelerinden Ulaşılabilen Projeler	34
Tablo 5. Kadın Örgütleri	36
Tablo 6. LGBTİ Örgütleri	38
Tablo 7. Hak Temelli Örgütler	39
Tablo 8. STÖ’lerin Yönetim Yapısı	40
Tablo 9. Veri Kaynakları.....	42
Tablo 10. Türkiye: Kentlerde Kadınların Konumuna İlişkin Örnek Gösterge ve Veri Kaynakları.....	45
Tablo 11. Türkiye’de Verisi Toplanmakta Olan ve Kullanılan Göstergeler	46
Tablo 12. Türkiye’de Kullanılması Önerilen Göstergeler	49

KISALTMALAR LİSTESİ

AREM	T.C. İçişleri Bakanlığı Araştırma ve Etütler Merkezi
BM	Birleşmiş Milletler (United Nations)
BMOP	Birleşmiş Milletler Ortak Programı (United Nations Joint Programme)
CAFSU	Comité Action Femmes et Sécurité Urbaine (Kadın ve Kentsel Güvenlik Hareketi Komitesi)
CEDAW	Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi
CEİD	Cinsiyet Eşitliği İzleme Derneği
CEMR	Council of European Municipalities and Regions (Avrupa Belediyeler ve Bölgeler Konseyi)
ECRI	European Commission on Racism and Intolerance (İrkçilik ve Hoşgörüsüzlüğe Karşı Avrupa Komisyonu)
EIGE	European Institute of Gender Equality (Avrupa Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Enstitüsü)
FMDV	Global Fund for the Cities Development (Kentlerin Kalkınması için Küresel Fon)
GZFT	Güçlü yanlar, Zayıflıklar, Fırsatlar ve Tehditler
HIC	Habitat International Coalition (Habitat Uluslararası Koalisyonu)
HIV	Human Immunodeficiency Virus (İnsan Bağışıklık Yetmezlik Virüsü)
IBDU	Brazilian Institute of Urban Law (Brezilya Kent Hukuku Enstitüsü)
İHEB	İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi (Universal Declaration of Human Rights)
IULA	International Union of Local Authorities (Uluslararası Yerel Yönetimler Birliği)
IULA-EMME	International Union of Local Authorities-Section for the Eastern Mediterranean and Middle East Region (Uluslararası Yerel Yönetimler Birliği-Doğu Akdeniz ve Ortadoğu Bölge Teşkilatı)
KDK	Kadın Dostu Kent
KETEM	Kanser Erken Teşhis Tarama ve Eğitim Merkezi
KHK	Kanun Hükmünde Kararname
LGBTİ	Lezbiyen, Gey, Biseksüel, Trans, İnterseks
MSP	More Secure Places (Daha güvenli mekânlar)
SAKEM	Sarıyer Belediyesi, Kadın Çalışmaları Koordinasyon Merkezi
SDI	Shack Slum Dwellers International (Uluslararası Gecekondu Sakinleri)
SOBAG	Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırma ve Destek Grubu
SPoD	Sosyal Politikalar, Cinsiyet Kimliği ve Cinsel Yönelim Çalışmaları Derneği
STÖ	Sivil Toplum Örgütü
TBMM	Türkiye Büyük Millet Meclisi
TMMOB	Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği
TÜBİTAK	Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu

TÜİK	Türkiye İstatistik Kurumu
UCLG	United Cities and Local Governments (Birleşmiş Kentler ve Yerel Yönetimler)
UCLG-MEWA	United Cities and Local Governments Middle East West Asia Section (Birleşmiş Kentler ve Yerel Yönetimler Orta Doğu ve Batı Asya Bölge Teşkilatı)
UNDP	United Nations Development Programme (Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı)
UNESCO	United Nations Educational Scientific and Cultural Organization (Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü)
UNHCR	United Nations High Commissioner for Refugees (Birleşmiş Milletler Mülteci Yüksek Komiserliği)
WALD	World Academy for Local Government and Democracy (Dünya Yerel Yönetim ve Demokrasi Akademisi)
WAVE	Women Against Violence Europe (Şiddete Karşı Kadınlar Avrupa Ağı)
WDS	Woman Design Service (Kadın Tasarım Hizmeti)
WIEGO	Women in Informal Employment: Globalizing and Organizing (Enformel İstihdamda -Çalışan- Küreselleşen ve Örgütlenen Kadınlar)
YEEP	Yerel Eşitlik Eylem Planı
YEEPKOM	Yerel Eşitlik Eylem Planı Koordinasyon Komiteleri

Kurum İsimleri Konusunda Bilgilendirme

Bu raporun yazılması aşığıdaki kararnamelerden önce tamamlandığı için kurumların isimleri ilgili değışiklikleri yansıtmamaktadır. 703 Sayılı “Anayasada Yapılan Değışikliklere Uyum Sağlanması Amacıyla Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değışiklik Yapılması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname” 9 Temmuz 2018 Tarihli ve 30473 Sayılı Resmi Gazete’de yayınlanmıştır. Kararname ile bazı bakanlık ve kurumların teşkilat yapıları ile görevleri değıştirilmiştir.

10 Temmuz 2018 Tarih ve 1 Numaralı “Cumhurbaşkanlığı Teşkilatı Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi” ve 15 Temmuz 2018 Tarih ve 4 Numaralı “Bakanlıklara Bağlı, İlgili, İlişkili Kurum ve Kuruluşlar ile Diğer Kurum ve Kuruluşların Teşkilatı Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi” ile bazı bakanlık ve kurumların teşkilat yapıları ile görevleri değıştirilmiştir.

Değışiklik yapılan bakanlık ve kurumlar aşığıda listelenmektedir:

- Avrupa Birliği Bakanlığı kapatılarak, Dışişleri Bakanlığı bünyesinde Avrupa Birliği Başkanlığı kurulmuştur.
- Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı ile Kalkınma Bakanlığı birleştirilmiş ve ismi Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı şeklinde değıştirilmiştir.
- Gümrük ve Ticaret Bakanlığı ile Ekonomi Bakanlığı birleştirilmiş ve ismi Ticaret Bakanlığı şeklinde değıştirilmiştir.
- Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı ile Orman ve Su İşleri Bakanlığı birleştirilmiş ve ismi Tarım ve Orman Bakanlığı şeklinde değıştirilmiştir.
- Maliye Bakanlığı’nın ismi Hazine ve Maliye Bakanlığı şeklinde değıştirilmiş ve Başbakan Yardımcılığı’na bağlı Hazine Müsteşarlığı yeni yapılanmada Hazine ve Maliye Bakanlığı çatısı altına geçmiştir.
- Ulaştırma Denizcilik ve Haberleşme Bakanlığının yeni adı ise Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığı olmuştur.
- Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı ile Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı birleştirilmiş ve ismi Çalışma, Sosyal Hizmetler ve Aile Bakanlığı şeklinde değıştirilmiştir. 4 Ağustos 2018 Tarih ve 15 Numaralı “Bazı Cumhurbaşkanlığı Kararnamelerinde Değışiklik Yapılması Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi” ile Bakanlığın ismi Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı olarak değıştirilmiştir.

I. Giriş

Bu rapor "Türkiye’de Katılımcı Demokrasinin Güçlendirilmesi: Toplumsal Cinsiyet Eşitliğinin İzlenmesi Projesi" kapsamında belirlenen tematik alanlardan biri olan kentsel haklar ve hizmetler alanında hazırlanmış bir haritalama raporudur. Raporun amacı, kent hakkı alanının toplumsal cinsiyet eşitliği temelinde izlenebilmesi için gerekli çerçeveyi sunmaktır. Raporda öncelikle kent hakkı alanında insan hakları bağlamında mevcut uluslararası norm, standart ve iyi örnekler ile söz konusu alanda Türkiye’nin mevcut mevzuatı sunulmaktadır. Devamında ise izleme için gerekli sivil toplum kapasitesine dair bilgi verilmekte ve kentsel haklar ve hizmetler bağlamında hak temelli izlemeyi gerçekleştirmede kullanılmak üzere uluslararası indekslerden, araştırma verilerinden ve akademik çalışmalardan derlenen göstergeler paylaşılmaktadır.

Kent Hakkı Alanında Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Talebinin Kısa Tarihçesi

Kent ve şehir planlaması literatürü içinde ilk feminist eleştiriler 1970’lerde şehir plancılarının sadece erkeklerin ve ailelerin ihtiyaçlarına uyumlu "toplumsal cinsiyetlendirilmiş" şehirler planladıkları doğrultusunda şekillenmiştir (Beebeejaun, 2016). Bu eleştiri, "eğer şehirler "cinsiyetçi" bir şekilde dizayn edilmemiş olsa neye benzerlerdi?" sorusuna yanıt arayan çalışmalara yol göstermiştir.¹ Ayrıca yine kadınların kent yaşamı içindeki görünürlüğünü konu edinen kent, kadın ve toplumsal cinsiyet konusunda ürünler² verilmiştir (Parker, 2011: 435). Özellikle SIGNS (1980), *International Journal of Urban and Regional Research* (1978), *Antipode* (1984) gibi dergilerin ulaşım, konut dizaynı ve kentin "androcentric", erkek egemen biçimlenişi konularında çıkan özel sayılarının alandaki çalışmalara önemli katkıları olmuştur (Parker, 2011: 434).

Başlangıçta toplumsal cinsiyet eşitliğine açıkça değinilmeyen kent hakkı yazınında, izleyen çalışmalarla egemen kültürün şekillendirdiği toplumsal dokunun kent yaşamının olanaklarından yararlanmada kadınlar ve LGBTİ’ler açısından eşitsizlikler yarattığı ortaya konmuştur (Fenster, 2005). İlerleyen süreçte bu doğrultudaki katkılar artarak sürse de, pratikte anlamlı bir dönüşüm ve ilerleme kaydedilememiştir. Bu durum, kadınların sosyal ve ekonomik olarak içinde oldukları çok katmanlı ayrımcılıkları yaratan toplumsal yapıda bir değişim olmamasıyla açıklanmakla birlikte (Beebeejaun, 2016), toplumsal cinsiyet temelli bir kent hakkı tartışmasının her zaman etnisite, milliyet ve kültür farklılıkları ile bezenen kimlik meseleleri ile de kesiştiğini de göstermektedir (Fenster, 2005). Bu sebeple toplumsal cinsiyete duyarlı ve eşitsizliklerin ortadan kaldırıldığı bir kent hakkı, kadınların ve farklı bireylerin özel ve kamusal alan kullanımlarını belirleyen etnik ve kültürel bağları olan ataerkil güç ilişkilerinin ciddi bir değerlendirmesinin yapılmasını gerekli kılmaktadır (Fenster, 2005). Verili bu tür eşitsizlikler, cinsiyet körü kamu politikaları ile daha da pekiştirilebilir. Öte yandan insan hakları ekseninde tasarlanan politikalar ile eşitsizliklerin azaltılması, giderilmesi mümkündür.

Yukarıda özetlenen kuramsal birikim nüfusun ağırlıklı yaşama alanı haline gelen kente dair çok boyutlu olguların anlaşılmasını sağladığı gibi kentte yaşayanların haklarının tanınması ve

1 Bknz. Hayden, D. (1980). What would a non-sexist city be like? Speculations on housing, urban design, and human work. *Signs*, 5(Suppl. 3), S170-S187.

2 Bknz.Tivers, J. (1985). *Women attached*. London: Croom Helm

korunması yolunda kurumsal dönüşümlere de temel olmuştur. Çünkü kent hakkı her şeyden önce, herkesin eşit biçimde insanî koşullarda yaşayabileceği bir kent düzeni için gerekliliklerin belirlenip, gerçekleştirilmesi ile sağlanabilir (Buckingham, 2010:57). Bu nedenle kent hakkını garanti altına almak amacıyla çok sayıda uluslararası, bölgesel, ulusal ve yerel ölçekli belge (anlaşma/sözleşme) yayınlanmış, devletler ve yerel yönetimlerce imzalanmıştır. Bu sürece özellikle 1990’lı yıllarda insan hakları aktivistlerinin, STÖ’lerin, çeşitli toplumsal hareketlerin katkı verdiğini ve Birleşmiş Milletler çatısı altında gerçekleştirilen çalışmaların da belirleyici ve sürükleyici olduğunu belirtmek gerekir.

Kentte var olmanın temel koşullarından biri de, insana yakışır barınma olanağının olmasıdır. İnsan güvenliğinin başat unsurunun korkudan âzâdelik (*freedom from fear*) olduğu evrensel kabuldür (UNDP, 2000: 29). Toplumsal cinsiyet bağlamında ifade edersek, kadınlar ve LGBTİ’ler için kent yaşamını paylaşma olanaklarından yararlanmanın önündeki en önemli sorun güvenlidir. Kentsel alanların kimi bölümlerinin kullanımındaki ayrımcılık, kısıtlayıcı olmanın ötesinde can güvenliğini tehdit etmekte, şiddete maruz kalma olasılığını arttırmaktadır (Fenster, 2005; Falú, 2010; Falú, 2014). Güvenliğin yeterince sağlanamaması, park, meydan, konut gibi kent mekânlarına erişim (ulaşım, hareketlilik) olanaklarının kısıtlanması toplumsal kent yaşamına eşit katılımı da ortadan kaldırmaktadır. Sonuçta kadınlar ve LGBTİ’ler kendi güvenli alanlarında yaşama sıkıştırılmakta, kent yaşamını kısmen paylaşmakta, özetle kentsel haklarından bütünüyle yararlanamamaktadırlar. Bu dışlanmanın doğal sonucu kent yaşamını belirlemedeki söz hakkının yani siyasî katılımın da kısıtlanmasıdır. Gerek yerel yönetimlerin ve gerekse sivil toplum kuruluşlarının faaliyetlerine katılım aksadığında kadınların ve LGBTİ’ler hakları yeterince dile getirilmemekte ve iyileştirici politika tasarımına katkı da sınırlı olmaktadır. Diğer eşitsizlikler gibi toplumsal cinsiyet eşitsizliğini de kent haklarını gerçekleştirmekten dışlanma bağlamında izlemek hem durumu hem de çözüm önerisi saptamayı kolaylaştıracaktır (Cebollada-Frontera & Miralles-Guasch, 2006; Falú, 2014).

“Kent hakkı” kavramı 1960’ların ortalarından itibaren tartışılmaya başlanmakla birlikte, uluslararası düzeyde bu hakkın toplumsal cinsiyet eşitliği boyutunun da olduğunun vurgulanması ilk kez 1992 yılında Avrupa Kentsel Şartı-I³’ün 20. maddesinde yerel yönetimlerin hizmet sunumlarında cinsiyet temelli bir ayrımcılık yapmayacaklarına dair ifadenin yer alması ile gerçekleşmiştir. 2006 yılında imzalanan Avrupa Yerel Yaşamda Kadın Erkek Eşitliği Şartı-II⁴ ise, bu hakkın her boyutu ile tam anlamıyla cinsiyet eşitliği süzgecinden geçirildiği belge olmuştur. Yine 2016 yılında toplanan Habitat-III⁵ sonuç raporu da kent hakları ve hizmetleri alanında cinsiyet eşitliğinin nasıl gerçekleştirileceğine dair öneriler ve vurgular içermektedir. Raporun ilerleyen kısımlarında gerek uluslararası belgelerden derlenen normlar ve standartlar gerekse iyi uygulama örnekleri ile hakkın tarihsel gelişimi de ana hatları ile ortaya koyulmaktadır.

Kentsel haklar ve hizmetler alanında yapılacak izleme için temel bir çerçeve ve yol haritası oluşturmak üzere hazırlanmış bu rapor dört ana bölümden oluşmaktadır. Buna göre girişten sonraki ikinci bölüm, kentsel haklar ve hizmetler alanı ile ilgili normların ve standartların belirlendiği kısımdır. Bu bölümde öncelikle uluslararası sözleşmelerin, sözleşmelere ek belge ve

3 Avrupa Kentsel Şartı. (1992). AB. <http://www.mimarlarodasiankara.org/?id=964>. Erişim Tarihi: 3 Ağustos 2017.

4 Avrupa Kentsel Şartı-II. (2008). Yeni Bir Kentlilik İçin Manifesto. Avrupa Konseyi. http://kisi.deu.edu.tr/yakup.ozkaya/UIKDocs_kentselsart_.pdf. Erişim Tarihi: 10 Ağustos 2017.

5 HABITAT-III. (2017). BM. Yeni Kentsel Gündem (71/256 BM kararı). <http://www.csb.gov.tr/db/habitat/eduardosya/file/dokumanlar/TR-Habitat%20III%20New%20urban%20Agenda%20%28Zero%20Draft%29-Turkce.pdf>. Erişim Tarihi: 27 Ağustos 2017.

tavsiye kararlarının, sözleşme statüsü kazanmamış ama devletlerin taraf oldukları HABITAT gibi toplantıların sonuç raporlarının, sözleşme ve bildirme statüsünde olmamakla birlikte rehberlik edici prensipler sunan kentsel haklar ve hizmetler alanı ile ilgili temsiliyet kabiliyeti olan sivil toplum kesimlerinin hazırlamış olduğu belgelerin bir listesi derlenmiştir. Daha sonra bu belgelerin içinde geçen insan hakları normları ve kentsel haklar ve hizmetler ile ilgili hak alanları tespit edilmiştir. Devamında ise yine aynı belgelerden yola çıkarak bu kez söz konusu normların hayata geçirilmesi noktasında “nasıl?” sorusuna yanıt veren standartlar belirlenmiş, uluslararası tanınırlığı olan iyi uygulama örnekleri sunulmuştur.

Raporun üçüncü kısmı, Türkiye bağlamında kentsel haklar ve hizmetler alanına ilişkin mevcut durum analizinin yapıldığı bölümdür. Burada hem mevzuat ve ilgili politika belgeleri ele alınmış hem de bu alandaki sivil toplum örgütlerinin ve diğer kamusal aktörlerin kapasitelelerinin haritalaması yapılmıştır. Raporun dördüncü bölümünde ise kentsel haklar ve hizmetler alanında bir hak temelli izleme yapılmak istendiğinde kullanılacak göstergeler derlenmiştir.

II. Normların ve Standartların Belirlenmesi

A. Normlar

Uluslararası insan hakları belgeleri haklar konusunda temel normları ortaya koymaktadır. Buna göre;

- Ayrımcılık yasağı,
- Toplumsal cinsiyet eşitliği,
- İnsan onuruna saygı ve
- Sürdürülebilirlik,

uluslararası insan hakları belgelerinde en sık dile getirilen normlardır. Bu normlar kent hakkı alanına ilişkin olarak düzenlenmiş uluslararası belgelerde de tanınmış, kent hakkı alanındaki uygulamalar için birer zemin oluşturmuşlardır.

Kentsel hak ve hizmetlerin toplumsal cinsiyet açısından izlenmesi için üzerinde yoğunlaşacağı-mız “kentteki hak alanları” ise aşağıdaki şekilde belirlenmiştir.

- Barınma
- Güvenlik
- Hareketlilik
- Kentsel kamu hizmetlerine erişim
- Kentsel demokrasi

Bu kent hakkı alanlarının kapsamını kısaca açıklayacak olursak⁶;

Barınma; tüm vatandaşların mâkul, güvenli, sağlıklı koşullarda barınma olanaklarına sahip olması,

Güvenlik; kentteki park, bahçe, site, mahalle, sokak, şehir merkezi gibi kamusal ve yarı kamusal alanların tüm vatandaşlar için günün her saati güvenli kılınması,

Hareketlilik; kentte yaşayanların günün her saatinde şehir içi ve şehirlerarası hareketlilik serbestliğine sahip olması, bunun için herkesin erişimine açık, karşılanabilir-düşük maliyetli, “engelsiz” toplu ulaşım olanaklarının varlığı ve bisiklet yolu, yaya yolları, kaldırımlar gibi kentsel altyapının da farklı bireylerin hareketlilik ihtiyaçlarını gözetir şekilde düzenlenmesi,

Kentsel kamu hizmetlerine erişim; kentlerdeki fiziksel ve sosyal altyapıya eşitlikçi erişim, başka bir deyişle yerel kamusal hizmetlerin herkesin ihtiyaçlarına cevap verecek ve kolay erişimi sağlayacak şekilde sunulması,

⁶ Burada, raporda yeri geldikçe değinilecek olan uluslararası kuruluşların bu alana ilişkin belgelerinde, tavsiye kararlarında, kent hakkına ilişkin bağlayıcı olmayan ama bu konuda tanınmış inisiyatifler tarafından geliştirilmiş prensipleri içeren belgelerde yer alan açıklamalar temel alınmıştır.

Kentsel demokrasi; kentlerin planlanması ve yönetiminde kentte yaşayanların görüşlerinin alınması, onların talep, öncelik ve ihtiyaçlarını iletebilecekleri katılımcı mekanizmaların varlığı, şeklinde özetlemek mümkündür.

B. Standartlar, Ölçütler ve İyi Örnekler

1. Standartlar

Kentsel barınma hakkı ekseninde belirlenmiş standartlar

- En dezavantajlı grubun ihtiyaçlarının belirlenmesi⁷
- Güvenli, sağlıklı, uygun evler⁸
- Evsizler ve şiddet mağduru kadınlar ve LGBTİ’ler için güvenceli yapılar⁹
- Farklı ihtiyaçların (enformel çalışan, göçmen, tek ebeveyn- hane reisi kadınlar gibi) dikkate alan konut politikaları¹⁰
- Düşük maliyetli barınma imkânı¹¹
- Toplu konutlarda kadınlara yönelik kredi ve teşvik mekanizmaları¹²
- Tek ebeveyn annelere / hane reisi kadın olanlara öncelik¹³
- Çeşitli kiracılık türlerinin yasalarla bağlanması¹⁴
- Kadınların kiracı konumlarının güvenliği
- Kadınların konut mülkiyet edinmede eşit haklarla donatılması ve konutları kullanım güvencesi¹⁵
- En yoksul kadınların farklılaşan ihtiyaçlarının tespiti
- Temiz su ve kanalizasyon hizmetlerine erişim¹⁶

Kentsel hareketlilik hakkı ekseninde belirlenmiş standartlar

- Kent içi hareketliliğin cinsiyete göre ayrıştırılmış verisini üretmek¹⁷
- Kentsel ulaşımında fiziksel güvenliğin tesis edilmesi^{18, 19}

7 HABITAT-I (Vancouver Kanada), 1976: Madde 2

8 Avrupa Kentte İnsan Haklarını Koruma Sözleşmesi, 2000

9 Avrupa Kentte İnsan Haklarını Koruma Sözleşmesi, 2000

10 Kadınların Kent Hakkı Şartı, 2004

11 Kadınların Kent Hakkı Şartı, 2004; Avrupa Yerel Yaşamda Kadın-Erkek Eşitliği Şartı, 2006

12 Kadınların Kent Hakkı Şartı, 2004

13 Avrupa Yerel Yaşamda Kadın-Erkek Eşitliği Şartı, 2006

14 HABITAT III - Yeni Kentsel Gündem, 2017, Paragraf 33

15 Kadınların Kent Hakkı Şartı, 2004

16 Kadınların Kent Hakkı Şartı, 2004

17 Kadınların Kent Hakkı Şartı, 2004

18 Kadınların Kent Hakkı Şartı, 2004

19 Bu konuda başka bir örnek yine Eskişehir, İstanbul ve İzmir Büyükşehir Belediyelerinin uyguladığı toplu taşımada, gece saat 22.00’den sonra kadın yolcuların güzergah üzerinde istedikleri bir noktada inebilmelerine olanak sağlayan uygulamadır. Ayrıntılı bilgi için: <http://www.hurriyet.com.tr/izmirde-kadınlar-22-00den-sonra-istedikleri-yerde-otobusten-inebilecek-40304852>

- Farklı bireylerin hareketlilik ihtiyaçlarının ayrı ayrı tespiti^{20,21}
- Farklı bireylerin kentsel ulaşım kullanım alışkanlıklarının tespiti
- Kentsel hizmetlere erişimin önündeki engelleri, duvarları kaldırmak²²

Uluslararası belgelerde geçen bu standartların yanı sıra Türkiye’de Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı’nın 2013 yılında Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü yönetiminde başladığı erişilebilirlik izleme ve denetleme çalışmalarında kullanılan standartlar kent içinde hareketliliğin toplumsal cinsiyet eşitliği temelinde sağlanabilmesi için de olanaklar sunmaktadır.²³ 5378 Sayılı Engelliler Hakkında Kanun’a dayalı olarak 20/07/2013 tarihinde, 28713 Sayılı Resmî Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe giren Erişilebilirlik İzleme ve Denetleme Yönetmeliği’nde yaya kaldırım genişliği ve yüksekliği ile ilgili belirtilen standartlar Tablo 1’de sunulmuştur.

Tablo 1’de de izlenebileceği gibi, yaya kaldırımına dair standartlar, kaldırım yoğunluğuna göre değişmektedir.²⁴ Ayrıca, kaldırımları erişilebilirlik açısından denetlerken cevap aranan sorulara da Tablo 1’de yer verilmiştir.

20 Avrupa Yerel Yaşamda Kadın-Erkek Eşitliği Şartı, 2006

21 Bu standart konusunda bir iyi uygulama örneği olarak Eskişehir Büyükşehir Belediyesi tarafından hayata geçirilen köyde yaşayan kadınlar için kentteki KETEM kanser taramasına erişimlerini sağlamak üzere sunulan toplu taşıma hizmeti verilebilir. Ayrıntılı bilgi için bakınız: <http://www.unwomen.org/en/news/stories/2015/4/rural-women-access-early-cancer-screening-in-turkey>

22 HABITAT III - Yeni Kentsel Gündem, 2017, Paragraf 26.

23 Ayrıntılı bilgi için bkz. <https://eyh.aile.gov.tr/uygulamalar/erisilebilirlik/erisilebilirlik-mevzuati-ve-genelgeler/erisilebilirlik-izleme-ve-denetleme-yonetmeliği-ve-genelgeler>

24 Düşük yoğunluk (Yaya yoğunluğu, $d = 0,3$ yaya/m²'ye kadar olan, yayaların birbirini geçmesini gerektirmeyen yaya kaldırımıdır.) Az yoğunluk (Yaya yoğunluğu, $d = [0,3 - 0,6]$ yaya/m² olan ve yayaların herhangi bir hızda, normal adımlarla, rahat dolaşmasının ve birbirlerini rahat geçmesinin sağlandığı yaya kaldırımıdır.) Orta yoğunluk (Yaya yoğunluğu, $d = [0,6 - 1,0]$ yaya/m² olan, gidiş/gelişlerde yayalar arası hareketlerin, adımların ve birbirlerini geçmede rahatlığın azaldığı, kesişmelerin çoğaldığı yaya kaldırımıdır.) Yüksek Yoğunluk (Yaya yoğunluğu, $d = [1,0 - 1,5]$ yaya/m² olan, spor, sanat, sinema, tiyatro, okul vb. nedeniyle yoğunluğun yüksek olduğu kaldırımlardır. Yaya yoğunluğunun yüksek olduğu bu kaldırımlarda, gidiş/gelişlerdeki yaya hareketlerinde adımlar sınırlanır, hız düşer, kesişmeler ve sıkışıklık artar, yayalar birbirine sürtünmeden veya çarpmadan yürümekte zorlanırlar.)

Tablo 1. Yaya Kaldırımı Standartları

Düşük yoğun	Az yoğun	Orta yoğun	Yüksek yoğun
<p>Düşük yoğunluktaki yaya kaldırımlarında tüm yayaların serbestçe hareket edebilmeleri için;</p> <ul style="list-style-type: none"> ■ Aralıkları $\pm 1,3$ cm’den fazla yer ızgaraları, ■ Dolaşım yönüne paralel yer ızgaraları, ■ Yer mantarları ve taşıt engelleyiciler, ■ Elektrik direği, ■ Elektrik kutusu, ■ Posta kutusu, ■ Reklam panoları, ■ Levhalar, ■ Mağaza tezgahları, askıları, ■ Masalar, sandalyeler ve tabureler, ■ Park etmiş taşıtlar, ■ Bozulmuş döşeme kaplaması, ■ Yola gerilmiş oto park zincirleri, ■ Tümsek ve çukurlar, ■ $\pm 0,6$ cm’den fazla kot farklılıkları oluşturan alt yapı kapakları ve diğer engellerden arındırılmış en az 150 cm net geçiş genişliği var mıdır? <p>Düşük yoğunluktaki yaya kaldırımlarında taşıt yolu tarafında en az 50 cm genişliğinde emniyet şeridi var mıdır?</p> <p>Düşük yoğunluktaki yaya kaldırımlarında mülkiyet yanında en az 25 cm genişliğinde mülkiyet şeridi var mıdır?</p>	<p>Az yoğunluktaki yaya kaldırımlarında tüm yayaların serbestçe hareket edebilmeleri için;</p> <ul style="list-style-type: none"> ■ Aralıkları $\pm 1,3$ cm’den fazla yer ızgaraları, ■ Dolaşım yönüne paralel yer ızgaraları, ■ Yer mantarları ve taşıt engelleyiciler, ■ Elektrik direği, ■ Elektrik kutusu, ■ Posta kutusu, ■ Reklam panoları, ■ Levhalar, ■ Mağaza tezgahları, askıları, ■ Masalar, sandalyeler ve tabureler, ■ Park etmiş taşıtlar, ■ Bozulmuş döşeme kaplaması, ■ Yola gerilmiş oto park zincirleri, ■ Tümsek ve çukurlar, ■ $\pm 0,6$ cm’den fazla kot farklılıkları oluşturan alt yapı kapakları ve diğer engellerden arındırılmış en az 200 cm net geçiş genişliği var mıdır? <p>Az yoğunluktaki yaya kaldırımlarında taşıt yolu tarafında en az 50 cm genişliğinde emniyet şeridi var mıdır?</p> <p>Az yoğunluktaki yaya kaldırımlarında mülkiyet yanında en az 25 cm genişliğinde mülkiyet şeridi var mıdır?</p>	<p>Orta yoğunluktaki yaya kaldırımlarında tüm yayaların serbestçe hareket edebilmeleri için;</p> <ul style="list-style-type: none"> ■ Aralıkları $\pm 1,3$ cm’den fazla yer ızgaraları, ■ Dolaşım yönüne paralel yer ızgaraları, ■ Yer mantarları ve taşıt engelleyiciler, ■ Elektrik direği, ■ Elektrik kutusu, ■ Posta kutusu, ■ Reklam panoları, ■ Levhalar, ■ Mağaza tezgahları, askıları, ■ Masalar, sandalyeler ve tabureler, ■ Park etmiş taşıtlar, ■ Bozulmuş döşeme kaplaması, ■ Yola gerilmiş oto park zincirleri, ■ Tümsek ve çukurlar, ■ $\pm 0,6$ cm’den fazla kot farklılıkları oluşturan alt yapı kapakları ve diğer engellerden arındırılmış en az 250 cm net geçiş genişliği var mıdır? <p>Orta yoğunluktaki yaya kaldırımlarında taşıt yolu tarafında en az 50 cm genişliğinde emniyet şeridi var mıdır?</p> <p>Orta yoğunluktaki yaya kaldırımlarında mülkiyet yanında en az 50 cm genişliğinde mülkiyet şeridi var mıdır?</p>	<p>Yüksek yoğunluktaki yaya kaldırımlarında tüm yayaların serbestçe hareket edebilmeleri için;</p> <ul style="list-style-type: none"> ■ Aralıkları $\pm 1,3$ cm’den fazla yer ızgaraları, ■ Dolaşım yönüne paralel yer ızgaraları, ■ Yer mantarları ve taşıt engelleyiciler, ■ Elektrik direği, ■ Elektrik kutusu, ■ Posta kutusu, ■ Reklam panoları, ■ Levhalar, ■ Mağaza tezgahları, askıları, ■ Masalar, sandalyeler ve tabureler, ■ Park etmiş taşıtlar, ■ Bozulmuş döşeme kaplaması, ■ Yola gerilmiş oto park zincirleri, ■ Tümsek ve çukurlar, ■ $\pm 0,6$ cm’den fazla kot farklılıkları oluşturan alt yapı kapakları ve diğer engellerden arındırılmış en az 300 cm net geçiş genişliği var mıdır? <p>Yüksek yoğunluktaki yaya kaldırımlarında taşıt yolu tarafında en az 120 cm genişliğinde emniyet şeridi var mıdır?</p> <p>Yüksek yoğunluktaki yaya kaldırımlarında mülkiyet yanında en az 50 cm genişliğinde mülkiyet şeridi var mıdır?</p>

Kaynak: ASPB, Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü, Erişilebilirlik İzleme ve Denetleme Yönetmeliği, 2013.²⁵

Kentsel haklar ve hizmetler temelinde bireylerin hareketlilik özgürlüğü dikkate alındığında karşımıza çıkan bir diğer alan da “yürünebilirlik”tir (*walkability*). Bu konuda Ewing ve Certero (2010) kentte hareketliliğin belirleyenleri olarak; “yoğunluk” (*density*), “toplu taşımaya mesafe” (*distance to transit*), “varış noktasına erişim” (*destination accessibility*), “çeşitlilik” (*diversity*), ve “tasarım” (*design*) başlıklarını ortaya koymuşlardır. Burada yoğunluk, km^2 ’ye düşen insan sayısını

25 Bkz. ASPB web sitesi: http://eyh.aile.gov.tr/data/58d128db6914078278e71ac3/ek-ii_a_yaya%20kaldirimlar.pdf, Erişim Tarihi: 14 Şubat 2018.

ifade etmektedir ve yoğunluk ne kadar az ise yürünebilirlik de o kadar azalır ve bireyler ancak bir araç vasıtasıyla bir noktadan diğer bir noktaya ulaşabilirler. İkinci unsur olan toplu taşımaya mesafe ise bireylerin evlerinden çıktuktan sonra en yakın toplu taşıma noktasına olan mesafelerinin az olup olmamasıdır. Söz konusu mesafe ne kadar az ise bireylerin yürüme ve hareketliliğe olan hevesleri o kadar artacaktır. Üzerinde uzlaşmış uluslararası standarda göre bu mesafe 400 m’dir (El-Geneidy vd., 2013). Bunlarla birlikte, toplu ulaşımda duraklar arası mesafe de insanların hareket deneyimlerini etkilemektedir. Türk Standartları Enstitüsü’nün (TSE) 02.01.2014 tarihinde kabul ettiği 11783 Sayılı Şehir İçi Yollar - Otobüs Durakları Yer Seçimi Kuralları Standardı’na göre (TSE, 2014); durak yerleri, yolcular için erişme kolaylığı sağlayacak şekilde otobüs güzergâhı ile çakışan yaya arterlerine yakın yerlerde seçilmelidir. İki durak arası mesafe ise 400-500 metre olmalıdır. Ancak birinci derecedeki yollarda bu mesafe, 600-700 metre aralığında olmalıdır. Yolcu yoğunluğunun çok olduğu yol kesimlerinde ise bu mesafe 100’er metre azaltılabilir.

İnsanların kentteki hareketliliğini belirleyen diğer etkenler, “varış noktasına erişim” ve “çeşitlilik” ise aslında birbirini tamamlamaktadır. Varış noktasına erişim, bireyler için seyahat etmeyi kolaylaştıracak ve cazibeli kılacak olanakların çokluğudur. Çeşitlilik ise kentsel mekânların çok çeşitli kullanım işlevlerinin olmasının, insan hareketliliğini arttırıcı bir etki yaratmasından yola çıkmaktadır. İş, konut, alışveriş ve boş zaman aktiviteleri mekânlarının iç içeliği ve karma plânlaması mekânların kullanıcılar açısından tercih edilebilirliğini arttıracak ve buna bağlı olarak hareketliliği teşvik edecektir. Son unsur olarak tasarım ise kentsel mekânların fiziksel yapısı ile ilgilidir. Örneğin sokak bağlantılarının niteliği bunlardan biridir. Burada kentleşmenin yoğun olduğu birbiri ile bağlantı oranı yüksek düz sokaklardan oluşanlar ile varoş kesimlerdeki birbiri ile bağlantısı hayli seyrek olan çevrimsel sokakların insan hareketliliği üzerindeki etkisi konu edilmektedir. Ayrıca sokakların genişliği, kaldırımların varlığı ve niteliği, yaya geçitlerinin sayısı, sokaktaki ağaçlar gibi insan hareketliliğini etkileyecek tasarım konuları da bu kapsamdadır.

Kentsel demokrasi hakkı ekseninde belirlenmiş standartlar

- Katılımı kolaylaştırıcı mekanizmalar²⁶
- Kota, olumlu eylem ve yasal düzenleme²⁷
- Kadınların ve feminist örgütlerin kentin fiziki planlamasında muhatap alınması
- Kadın ve erkeklerin farklı ihtiyaçlarına cevap veren danışmanlık ve katılım yapısı²⁸
- Toplumsal cinsiyete duyarlı katılımcı bütçeleme uygulaması²⁹
- Danışma komiteleri³⁰
- Mahalle konseyleri/meclisleri
- E-katılım³¹
- Katılımcı planlama süreçleri³²

26 HABITAT-I (Vancouver Kanada), 1976

27 Kadınların Kent Hakkı Şartı, 2004

28 Kadınların Kent Hakkı Şartı, 2004

29 Kadınların Kent Hakkı Şartı, 2004

30 Avrupa Yerel Yaşamda Kadın-Erkek Eşitliği, Şartı 2006

31 Avrupa Yerel Yaşamda Kadın-Erkek Eşitliği, Şartı 2006

32 İnsan Hakları Kenti için Gwangju Prensipleri, 2014

- Etkin hesap verme mekanizmaları³³
- Kaynakların eşitlikçi ve adil dağıtımını için izleme sistemleri³⁴
- Hizmetlere erişimle ilgili toplanan verilere vatandaşın açık erişimini sağlamak³⁵

Kentsel güvenlik hakkı ekseninde belirlenmiş standartlar

- Sokak ve park yerleri aydınlatmaları³⁶
- Toplu taşımada aktarım merkezlerinin güvenliği ve aydınlatması³⁷
- Kadın ve erkeklerin kentte ayrı ayrı güvensizlik ve emniyetsizlik algısının tespiti³⁸
- Kadına yönelik şiddetle ilgili kampanyalar³⁹

Kentsel kamu hizmetlerine erişim hakkı ekseninde belirlenmiş standartlar

- Bireylerin hizmete erişim düzeylerinin cinsiyete göre ayrıştırılmış verisinin toplanması⁴⁰
- Kadınların ev içi ücretsiz emeklerini ölçen, görünür kılan anketler⁴¹
- Kentsel hizmetlerin belli merkezlerde kümelenmesini önlemek ve herkes için her yerde erişilebilir kılmak için adem-i merkeziyetçi bir planlama politikası⁴²
- Çocuk, yaşlı ve engellilerin ihtiyaçlarını dikkate alan altyapı, hizmet ve olanakları geliştirmek⁴³
- Akçeli hizmetlerin sunumunda kadınlara transfer veya indirim uygulaması⁴⁴
- Belediyenin eşitlikçi hizmet sunumunu kamuoyunda taahhüt etmesi⁴⁵
- Kurum çalışanlarına eşitlik konusunda eğitimler verilmesi⁴⁶
- Çalışanların uyması gereken [insan hakları normlarına saygılı ve kent hakkı prensiplerini kapsayan] davranış standartları⁴⁷
- Mevcut politika, usûl, uygulama, kullanım örüntülerine dair toplumsal cinsiyet değerlendirmesi yapmak⁴⁸

33 İnsan Hakları Kenti için Gwangju Prensipleri, 2014

34 HABITAT III - Yeni Kentsel Gündem, 2017, Paragraf 44.

35 HABITAT III - Yeni Kentsel Gündem, 2017, Paragraf 42-43-44.

36 Avrupa Yerel Yaşamda Kadın-Erkek Eşitliği Şartı, 2006

37 Avrupa Yerel Yaşamda Kadın-Erkek Eşitliği Şartı, 2006

38 Avrupa Yerel Yaşamda Kadın-Erkek Eşitliği Şartı, 2006

39 Kadınların Kent Hakkı Şartı, 2004

40 Kadınların Kent Hakkı Şartı, 2004

41 Kadınların Kent Hakkı Şartı, 2004

42 Kadınların Kent Hakkı Şartı, 2004

43 Kadınların Kent Hakkı Şartı, 2004

44 Kadınların Kent Hakkı Şartı, 2004

45 Avrupa Yerel Yaşamda Kadın-Erkek Eşitliği Şartı, 2006

46 Avrupa Yerel Yaşamda Kadın-Erkek Eşitliği Şartı, 2006

47 Avrupa Yerel Yaşamda Kadın-Erkek Eşitliği Şartı, 2006

48 Avrupa Yerel Yaşamda Kadın-Erkek Eşitliği Şartı, 2006: "Toplumsal cinsiyet değerlendirmesi yapmak; mevcut politikaları, usulleri, uygulamaları, örüntüleri ve kullanım hacimlerini gözden geçirmek suretiyle yukarıda sayılanların adaletsiz ayrımcılık uygulamaları barındırıp barındırmadığını; toplumsal cinsiyet kalıp yargılarına dayanıp dayanmadığını ve kadınların ve erkeklerin herhangi bir

- Çocuk bakım hizmeti⁴⁹
- Bakmakla yükümlü olunan diğer bireyler için bakım hizmeti⁵⁰

2. Ölçütler

Kentsel haklar ve hizmetler alanının toplumsal cinsiyet temelinde ele alınması diğer hak alanlarına kıyasla görece yeni bir tema olduğundan, bu hak alanıyla ilgili standartların gelişmediği yerlerde Birleşmiş Milletler nezdinde belirlenmiş ölçütlere rastlamak mümkündür. Birleşmiş Milletler Habitat 2014-2019 Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Eylem Planı’nda⁵¹ (2015) ise stratejik hedef alanları revizyona uğrayarak yedi başlık altında sunulmuştur;

1. Kent mevzuatı, arazi ve yönetim,
2. Kent planlaması ve dizaynı,
3. Kent ekonomisi,
4. Temel kentsel hizmetler,
5. Barınma ve gecekondü iyileştirme,
6. Risk azaltımı ve rehabilitasyon,
7. Araştırma ve kapasite geliştirme.

Raporumuzun temel aldığı barınma, hareketlilik, kentsel demokrasi, güvenlik ve kamu hizmetlerine erişimi hak alanları bağlamında ele aldığımızda, 1, 2, 4 ve 5’inci stratejik hedeflerin ölçütlerini gözden geçirmek yararlı olacaktır.

Buna göre bahsi geçen stratejik hedef alanları için ölçütler aşağıda Tablo 2’den izlenebilir.

Tablo 2. Kentsel Hak ve Hizmetler Alanında Ölçütler

Stratejik Hedef	Ölçütler
Kent mevzuatı, arazi ve yönetim	<ul style="list-style-type: none">▪ Herkes için varolan arazinin, yoksullar lehine, toplumsal cinsiyete duyarlı ve ölçeklendirilebilir arazi araçlarının geliştirilmesi aracılığıyla güvenli, ayrımcı olmayan ve eşit erişim, kullanım ve kontrolü.▪ Hesap sorulabilir, kapsayıcı, demokratik, toplumsal cinsiyete duyarlı kurumlar ve sistemler aracılığıyla kentsel yönetimin geliştirilmesi. Kadınlar ve kız çocuklarının - kent planlaması, idaresi ve yönetiminde aktif ve anlamlı katılımlarının bir ön koşulu olarak- kaliteli kent hizmetlerine, kamusal alanlara ve hareketliliğin her biçimine güvenli, otonom erişimlerinin sağlanması.
Kent planlaması ve dizaynı	Toplumsal cinsiyete duyarlı kompakt, entegre ve birbirine bağlı kentlerin planlanması ve tasarlanması için politika ve yapıların geliştirilmesi. Kompakt, toplumsal olarak içerici, entegre ve birbirine bağlanmış kentlere ulaşmak üzere toplumsal cinsiyete duyarlı plan ve tasarımların geliştirilip uygulanması için kent, bölgesel ve ulusal yönetimlerin kapasitelerinin güçlendirilmesi.

spesifik ihtiyaçlarını dikkate alıp almadıklarını değerlendirmek”.

49 Avrupa Yerel Yaşamda Kadın-Erkek Eşitliği Şartı, 2006

50 Avrupa Yerel Yaşamda Kadın-Erkek Eşitliği Şartı, 2006

51 https://issuu.com/unhabitat/docs/gender_equality_action_plan_2014-20

Stratejik Hedef	Ölçütler
Temel kentsel hizmetler	Temel hizmetlere erişimde eşitliğin artırılması amacıyla toplumsal cinsiyete duyarlı politikaların uygulanması için yerel, bölgesel ve ulusal yönetimlerin kapasitelerinin artırılması. Partner ülkelerde UN-HABITAT programları aracılığıyla harekete geçirilen toplumsal cinsiyet etkili kentsel temel hizmetler için ayrılan yatırım akışının artması. Kentte kullanılan sürdürülebilir temel kentsel hizmetlerin kullanım düzeylerinde artış (içme suyu kullanım düzeyinde artış, elektrik kullanım düzeyinde artış gibi).
Barınma ve gecekondulu iyileştirme	Kapsayıcı barınma, gecekondulu iyileştirme ve koruma alanında ilerleme ve etkililik için küresel çerçevenin geliştirilmesi. Sürdürülebilir kapsayıcı barınma, gecekondulu iyileştirme ve koruma yaklaşımının ulusal politikalar, stratejiler ve kalkınma planlarına entegre edilmesi/anaakımlaştırılması. Sürdürülebilir kapsayıcı barınma, gecekondulu iyileştirme ve koruma yaklaşımının yerel kalkınma planlarına entegre edilmesi/anaakımlaştırılması.

3. İyi Örnekler

Kentsel barınma ve demokrasi hakları ekseninde iyi örnekler

Kuyasa fonu, Cape Town, Güney Afrika⁵²

Kuyasa Fonu, hane reisi kadın olan düşük gelirli haneleri hedef alan bir mikro konut iyileştirme kredisi uygulamasıdır ve yararlanıcılarının %76’sını formel bankacılık sektöründen kredi almaya elverişli görülmeyen kadınlar oluşturmuştur. Kuyasa, kredi kullanıcılarına 30 aylık vadelerle düşük geri ödeme faizi ile kredi olanağı sunmuş, ayrıca fonun kullanımı ile ilgili eğitimler de vermiştir. Sonuçta ev sahiplerinin evlerinde yaptıkları iyileştirmeler hem onların yaşam standartlarını iyileştirmiş hem de evlerinin ekonomik değeri yükselmiştir.⁵³

Brighton ve Hove, LGBTİ’ler için barınma, güvenlik, kentsel demokrasi

2015 yılında, Brighton ve Hove şehrinde resmî otoriteler, hizmet sağlayıcıları, çeşitli topluluklar ve bölge sakinleri arasında yapılan görüşmeler neticesinde barınma konusunda yeni bir strateji belgesi hazırlandı. Strateji belgesinde mal sahibi veya kiracı, sosyal konutta yaşayan ya da evsiz olsun, herkes için makul fiyatlar sunan, aynı zamanda yüksek standartların korunduğu güvenli, sağlıklı ve çevre dostu bir şehir yaratmanın amaçlandığı açıkça yer almaktadır. Kent hakkı anlayışı ile birebir örtüşen bu yaklaşım, barınma ve güvenlik hak alanlarıyla doğrudan ilişkilendirilebilecek iyi bir örnek teşkil etmektedir.

Diğer taraftan, açıkça cinsiyet farklılıklarına vurgu yapılması da dikkate değerdir;

- Sosyal refah düzeyini güçlendirecek erişilebilir, kapsayıcı ve güvenli barınma imkânları sunarak LGBTİ bireylerin ihtiyaçlarına duyarlı olmak. (BARINMA)
- LGBTİ topluluğuna karşı işlenen nefret suçlarını, ayrımcılığı ve tacizi ortadan kaldırmaya yönelik barınma ve destek hizmetleri sunmak. (GÜVENLİK)
- LGBTİ topluluğuna danışarak planlanmış ve yenilenmiş barınma ve destek hizmetleri sunmak. (KENTSEL DEMOKRASİ)⁵⁴

52 UN-HABITAT 2004 En iyi uygulama ödülü

53 <http://housingfinanceafrica.org/app/uploads/Kuyasa-Fund-case-study1.pdf>, Erişim Tarihi: 1 Şubat 2018.

54 <http://www.brighton-hove.gov.uk/content/housing/general-housing/housing-strategy-2015>, Erişim Tarihi: 1 Şubat 2018.

Kentsel hareketlilik hakkı ekseninde iyi örnekler

Viyana, kentsel hareketlilik için veri üretimi⁵⁵

Viyana şehir yönetimi tarafından "farklı bireylerin farklı ihtiyaçları vardır" önkabulü doğrultusunda, farklı yaş, cinsiyet ve kimliklere mensup, engelli olan veya olmayan bireylerin kentteki hareketlilik durumları "hareketlilik ihtiyacı" ve "hareketlilik örüntüleri" temelinde analiz edilmiş, ayrıca incelenen örneklem bağlamında "kim?" "nerede?" "ne zaman?" "nasıl?" hareket ediyor soruları analize dâhil edilmiştir. Bu analizde bireylerin güvenlik algıları ve hizmetlere erişebilir olma düzeyleri de sorgulanmıştır (Irschik vd., 2013).

Viyana "kısa mesafeler şehri"⁵⁶

Viyana’da analiz ve gözlemler sonucunda oluşturulan toplumsal cinsiyete duyarlı şehir planlama perspektifi, 7 kategori altında toplanmıştır (Irschik vd., 2013: 25-29). Bu kategorileri ve öncelikleri konuları şu şekilde özetlemek mümkündür;

- 1. Çok merkezli kentsel altyapının güçlendirilmesi:** Alışveriş caddelerinin ve canlı merkezlerin hiyerarşik olarak belli bölgelerde kümelenmesinin önüne geçmek, kentsel altyapı hizmetlerinin (park, bahçe, okul, hastane, üniversite...) konumlandırılması, toplu ulaşım ağının yaygınlığı-yakınlığı.
- 2. Kısa mesafeler şehri:** İş ve aile yaşamının gerektirdiği sorumlulukları uyumlulaştıran, ücretli iş, ev işi, bakım, alışveriş ve hizmet kullanımı kombinasyonunu etkin bir şekilde sağlayacak "kısa mesafeler şehri" prensibi, kritik mekânları adem-i merkezietçi bir şekilde dağıtarak, onlara ulaşımı kolaylaştıran planlamayı ifade etmektedir. Banka, market, park/açık alan, postane/fatura ödeme merkezleri gibi.
- 3. Yüksek kalitede kamusal alan:** Bireylerin farklılaşan ihtiyaçlarına cevap veren planlama. Parkların, meydanların, sokak peyzajının farklı ihtiyaçlara cevap verir şekilde dizayn edilmesi.
- 4. Çevre dostu ulaşımın desteklenmesi:** Koordinasyon Bürosunun yaptığı çalışmalar, yayaların, bisiklet kullanıcılarının ve toplu taşıma kullanıcılarının çoğunun kadın olduğunu göstermiştir. Bu bağlamda kent sakinlerinin özel araçla seyaheti ve otoban merkezli altyapı dizaynı yerine, daha fazla bisiklet, yaya yolu ve toplu ulaşım olanağına erişmesini hedefleyen bir planlama hem toplumsal cinsiyet eşitliğini gözetmiş hem de çevre dostu sonuçları doğurmuş olacaktır.
- 5. Güvenli şehir:** Yaşam ve konut alanlarının güvenli-emniyetli ve cazip kılınması kadın, erkek, genç, yaşlı kişilerin günün/gecenin herhangi bir saatinde sokakta, mahallede özgürce hareket edebilmesini sağlamak. "Görme ve görülme" prensibinden yola çıkarak endişe yaratan kör noktaların tespiti ve elimine edilmesi, ayrıca aydınlatma sistemlerinin iyileştirilmesi, yaygınlaştırılması.
- 6. Engelsiz şehir:** Mekânların farklı ihtiyaçlara cevap verecek şekilde düzenlenmesi ve kaynakların buna uygun dağıtılması, sokak peyzajı ve meydan tasarımı (yaya koridorları, kaldırım genişlik ve yükseklikleri, yer döşeme taşları, rampalar, bina girişlerinin "engelsiz" kılınması, meydanlarda kol dayanaklı oturma ve banklar gibi...).
- 7. Gündelik hayatın gerekliliklerini gözetilen planlama ve imar:** Bu kategoriye göre, mesken binalar ve kamusal alanlar planlanırken ücretli iş ile ev işi arasındaki dağılım ve farklı grupların ihtiyaçları gözetilmektedir. Örneğin 12 yaşına kadar çocuklar ile, yetişkinler veya yaşlılar ile hergün şehre ücretli işe gidip bir de hane işi görenler açısından bir evin, apartmanın ve yarı kamusal-kamusal alanların kullanım şekli farklılaşabilir, ihtiyaçları farklılaşabilir. Örneğin apartmanın terasında veya bahçe katında bir çamaşır odası olması tüm günü işte geçirip eve döndüğünde de ev işleri ile meşgul olup dışarı çıkma olanağı olmayan bireyler için bir sosyalleşme ve sokağa çıkma bahanesi sunabilecektir. Ayrıca, binalarda esnek-farklı daire seçenekleri, oyun alanları, ortak kullanım mekânları, çamaşır-hobi odası, yeterli düzeyde yeşil alan ve alışveriş yerleri de farklı yaşam döngülerine sahip bireyler için kolaylık sağlayacaktır.

55 http://www.un.org/womenwatch/ianwge/member_publications/gender_mainstreaming_in_local_authorities.pdf, Erişim Tarihi: 10 Şubat 2018.

56 http://www.un.org/womenwatch/ianwge/member_publications/gender_mainstreaming_in_local_authorities.pdf, Erişim Tarihi: 11 Şubat 2018.

Montreal iki durak arası modeli⁵⁷

Kanada’nın en büyük ikinci şehri olan Montreal’de, 1992 yılında kurulmuş olan *Comité Action Femmes et Sécurité Urbaine/CAFSU* (Kadın ve Kentsel Güvenlik Hareketi Komitesi), feminist grupların, belediye yetkililerinin, şehir planlamacılarının, akademisyenlerin, toplu taşıma yetkililerinin, sağlık görevlilerinin ve polislerin katılım gösterdiği ortak bir projedir. Komite, gece saatlerinde kadınların ulaşım konusunda yaşadıkları güvelik sorununa ışık tutmak için *La Société de Transport de la Communauté Urbaine de Montréal* ile işbirliği içinde olmuştur. Neticede ortaya konan çözümde, kadınların duraklar arasında inmelerine imkân sağlayarak yürüme mesafelerinin kısaltılması hedeflenmiş böylece daha güvenli ulaşım imkânı sunulmaya çalışılmıştır. Sadece kadınları kapsayan bu proje, 1994 yılındaki değerlendirme aşamasından sonra daha uzun saatleri kapsayacak şekilde 1996 Aralık ayında kalıcı hâl aldı.⁵⁸

Seul, taksi hizmeti

Özellikle geceleri kadınlara özel güvenli taksi hizmeti başlatıldı. Yaşlılar ile hamile ve çocuklu kadınlar için yavaş ve temkinli seyirli belediye otobüsleri devreye sokuldu.

Seul Metropolitan Government, Yi (2017)

Kentsel güvenlik hakkı ekseninde iyi örnekler

Seul, güvenlik ve kentsel demokrasi

Seul’ü kadınlar için daha güvenli bir kent hâline getirme bütünlüklü programı

Kadınların kamusal alanda maruz kaldıkları cinsel şiddetin ciddi boyutlara ulaşması üzerine, Seul Metropolitan Yönetimi, 2012 yılında, kadınlar için daha güvenli kent yaratma taahhüdü verdi. Bu yeni politika tasarımı sürecine kadınlara yönelik cinsel şiddete karşı mücadele eden sivil toplum kuruluşlarının yanı sıra, uzman ve vatandaşların katılımı sağlandı. Suç istatistikleri incelendi, suç alanları ve türleri belirlendi. Aynı zamanda, kurbanların deneyimlerini ortaya koyan görüşmeler ile halka açık toplantılar yapıldı. Kent yönetimi, politikanın odağına cezaları arttırmak yerine toplumun genelde insan haklarına, özelde ise kadın haklarına duyarlılığını arttırmayı merkezine alan kamuoyu farkındalığı ve mücadele kampanyalarını koydu. Bütünlüklü tasarlanan politikanın bileşenleri şunlar:

1. Her yaş ve cinsiyet grubunun insan hakları konularındaki farkındalığını arttırma eğitim programları ve kampanyalar,
2. Kentin bütünü için kadınlar için güvenli hâle getirmek için çevresel, beşeri ve ulaşım ağlarının oluşturulması,
3. Şiddet kurbanlarına ihbarda bulunma ve korunma olanağının tek merkezden sağlanması,

Bu doğrultuda oluşturulan **Cinsel Şiddet Krizine Müdahale Birimi**’nde polis, psikolojik danışman, doktor ve avukatlar yer aldı. Soruna bütünlüklü çözüm arayışında kamu-özel kesim ortaklığına önem verilerek, özel kesimin ve vatandaşların desteği sağlandı. Örneğin, 24 saat açık olan 656 dükkânın **Kadın Güvenliği Karakolu** programına katılmasıyla kadınların sığınmasına olanak yaratıldı. Bir özel güvenlik şirketi düşük gelirli bölgelerde kamera, kızılötesi sensör ve kepenkler yerleştirdi. Beşeri güvenlik ağı oluşturuldu: Hepsisi gönüllü ve bir kısmı erkek olan mahalle gözetmenleri, sığınma dükkânlarında çalışanlar ve gece refakatçileri eğitildi.

(Choi; 2014), (Choi vd.; 2015), (Fulu, 2016), (Um; 2017), (Seul Metropolitan Yönetimi, Yi; 2017).

57 http://www.un.org/womenwatch/ianwge/member_publications/gender_mainstreaming_in_local_authorities.pdf, Erişim Tarihi: 14 Şubat 2018.

58 <http://cdeacf.ca/organisation/comite-action-femmes-securite-urbaine-cafsu>, Erişim Tarihi: 5 Şubat 2018.

Manchester, Londra & Bristol “daha güvenli mekânlar”⁵⁹

More Secure Places/MSP (Daha güvenli mekânlar) projesi, 1995-98 yılları arasında, kadınların karar süreçlerine katılımını arttırmak amacıyla WDS (Kadın Tasarım Hizmeti) tarafından yürütülmüş 3 yıllık bir toplum güvenliği projesidir. WDS Greater London Authority tarafından 2004 Kasım ayında, kadınların açık alanlarda ve parklarda güvenliğini garanti edecek gerekliliklerin neler olduğunu tespit etmek üzere yetkilendirilmiştir. Yerel düzeyde toplum güvenliğinin denetlenmesi hedeflenen proje kapsamında kadınların yerel yönetimlere somut politika önerileri sunabilmeleri söz konusudur. Bu bakımdan katılımı güçlendirmesi projeyi kentsel demokrasi hak alanı ile ilgili iyi bir örnek kılmaktadır. Haritalama çalışmaları, mahalle gezileri ve incelemeleri gibi aktivitelerle pratik politika önerileri hazırlanmıştır. Ayrıca proje paydaşları arasında akademisyenlerin, STÖ’lerin, kent konseylerinin yer alması çalışmalara çok yönlü bir özellik katmaktadır. Projenin temelini, azınlıktaki grupların temsiliyetini arttırmanın yanı sıra, fiziki çevre düzenlemelerine dair önerilerin belirlenmesinin teşvik edilmesi, diğer taraftan katılım ve bağlılık üzerinden güvenlik meselesinin algılanan ve gerçekteki durumunun irdelenmesi oluşturmaktadır. Bu yönüyle, güvenlik hak alanının da proje için önemli bir yer tuttuğu söylenebilir. Güvenliğin sağlanması hakkında ele alınan öncelikli konular arasında, kadınların kamusal alanda maruz kalmaktan korktukları cinsel taciz meselesi ve tecavüz konusu yer almıştır. Araştırmalara yerel toplulukların ve kadınların gösterdikleri katılım, ortaya konulan etkileşimler ile önemli bir potansiyel yaratmaktadır. WDS, çalışmalarını 2012’ye kadar sürdürse de iç işleyişteki değişiklikler ve fon sınırlılıkları nedeniyle bir süre projelerini askıya almıştır.

59 <http://www.wds.org.uk/>, Erişim Tarihi: 5 Şubat 2018

III. Türkiye’de Mevcut Durum Analizi: Normatif-Politik Yapı

Dünya gündemine 2000’lerde yeniden giren kent hakkının Türkiye’deki gelişim süreci, Türkiye’nin taraf olduğu uluslararası sözleşme ve anlaşmalar ile üyesi olduğu ya da üyelik sürecinde olduğu uluslararası ya da ulus üstü kuruluşlar ile ilişkileri çerçevesinde izlenebilir. Sözü edilen süreç, 2014-2018 dönemini kapsayan Onuncu Kalkınma Planı’nın hazırlık aşamasının ürünü olan Yerel Yönetimler Özel İhtisas Komisyonu Raporu’nda oldukça ayrıntılı bir biçimde ortaya konmuştur. Kalkınma Bakanlığı’nın hazırladığı bu kapsamlı çalışmaya dayanarak, kent hakkının Türkiye’deki gelişim süreci aşağıda özetlenmiştir.

Türkiye, 1949’da kurulan Avrupa Konseyi’ne aynı yıl kurucu üye sıfatıyla üye olmuştur. Kurulduğundan itibaren yerel yönetimlerin güçlendirilmesi, sorunların yerellik ilkesi çerçevesinde çözümlenmesi yönünde çaba gösteren Avrupa Konseyi’nin Avrupa Yerel ve Bölgesel Yönetimler Kongresi⁶⁰, üye ülkelerin yerel ve bölgesel sistemini yönlendiren danışma organıdır. Ülkelerin seçilmiş yerel yöneticilerinden oluşan bu organ, üye ülkeleri izleyerek, yerel yönetim sistemlerini belli ilkeler doğrultusunda değiştirmeye yönlendirmektedir. Avrupa Yerel ve Bölgesel Yönetimler Kongresi bölgesel ve yerel iki meclisten oluşmaktadır ve Türkiye her iki mecliste de temsil edilmektedir. Konsey, ayrıca, her 2-3 yılda bir, üye ülkelerden birinin ev sahipliğinde, belirlenen temalarla ilgili Yerel ve Bölgesel Yönetimlerden Sorumlu Avrupalı Bakanlar Konferansı düzenlemektedir. Bu konferanslarda yerel yönetimlerle ilgili son gelişmeler tartışılmakta, bu konulara ilişkin politikalar belirlenmekte ve üye ülke bakanları görüş alışverişinde bulunmaktadırlar. Teması “Yerel Sosyal Hizmetlerde Yerel Yönetimlerin Rolü” olan 2000 yılındaki Bakanlar Konferansı’na İstanbul ev sahipliği yapmıştır (Kalkınma Bakanlığı, 2014: 42-43).

Avrupa ülkelerindeki yerel yönetim geleneklerini birleştirmeyi amaçlayan ve 1985 yılında imzaya açılan Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı’nın temeli, yurttaşların kamu işlerinin yönetimine katılma hakkı olarak açıklanmıştır. Türkiye, Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı’nı, 08/05/1991 Tarihli ve 3723 Sayılı Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı’nın Onaylanmasının Uygun Bulduğuna Dair Kanun ile bazı maddelerini kabul ederek onaylamış ve diğer maddelerinin veya fıkralarının daha sonra kabulünü beyana Bakanlar Kurulu’nu yetkili kılmıştır. Bakanlar Kurulu, 06/08/1992 Tarihli ve 92/3398 Sayılı Karar’ıyla, Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı’nı kanunla konulan çekincelerle onaylamıştır. Avrupa Yerel ve Bölgesel Yönetimler Kongresi’nin, Türkiye’nin yerel yönetim sistemiyle ilgili olarak 1997 yılında aldığı ‘karar’da yerel ve bölgesel yönetimlerin ağır bir devlet vesayeti altında olduğu vurgulanmıştır (Kalkınma Bakanlığı, 2014: 43-44).

Kentli hakları ile ilgili en önemli bölgesel belgelerden olan Avrupa Kentsel Şartı-I ve Avrupa Kentsel Şartı-II, Avrupa Konseyi tarafından düzenlenmiştir. 1992 yılında kabul ve ilan edilen ve yalnızca yerel yönetimlerin imzasına açılan Şart-I, şiddetten, her tür kirlilikten, bozuk ve düzensiz

60 Avrupa Yerel ve Bölgesel Yönetimler Kongresi’nin 27-28 Mart 2018 tarihinde yapılacak olan 34. Oturumunun teması “Yerel ve Bölgesel Düzeyde Hak Temelli Yönetişim (Right-based Governance at Local and Regional Level)” üzerinedir. <https://www.coe.int/en/web/congress/home>, Erişim Tarihi: 16.02.2018.

kent çevrelerinden arınma; yaşadığı kent çevresini demokratik koşullarda kontrol edebilme; insanca konut edinme, sağlık ve kültür hizmetlerinden yararlanma ile dolaşım özgürlüğü gibi temel kentli haklarının olduğu inancını esas kabul etmektedir. Ayrıca söz konusu hakların yaş, cinsiyet, ırk ve inanç ayrımı yapmadan tüm insanlara eşit koşullarda tanınmasını savunmaktadır. Değişen ulusal ve uluslararası ilişkiler ile buna bağlı olarak farklılaşan yerel yönetimler dikkate alınarak yapılan bazı güncellemelerle “Yeni Bir Kentlilik İçin Manifesto” başlığıyla 2008 yılında Avrupa Kentsel Şartı-II kabul edilmiştir. Kentli hakları, kentlilerin insan onuruna uygun bir yaşam sürdürmeleri için zorunludur. Türkiye’de henüz Şart’ı imzalayan bir yerel yönetim yoktur (Kalkınma Bakanlığı, 2014: 45-46).

Avrupa’nın doğal ve kültürel peyzajlarının bir bütün olarak korunması, yönetilmesi ve planlanması konusunda bir çerçeve sözleşme olan Avrupa Peyzaj Sözleşmesi, Konsey tarafından 2000 yılında imzaya açılmış ve 29 ülke tarafından imzalanarak onaylanmıştır. 2004 yılında uluslararası platformda yürürlüğe giren sözleşme, Türkiye tarafından 2000 yılında imzalanmış, 27/07/2003 tarihli Resmî Gazete’de yayımlanan 2003/5908 Sayılı Bakanlar Kurulu Kararı’yla sözleşme onaylamış ve 01/03/2004 tarihinden itibaren yürürlüğe konulmuştur. Hem yerel yönetimler hem de merkezi yönetime sorumluluklar verilmiştir. Türkiye’de peyzajlar üzerindeki kentleşme, sanayileşme, madencilik vb. baskılara rağmen, bu alandaki mevzuat, politika ve uygulama eksikliklerinin bu sözleşmede belirtilen taahhütlerin yerine getirilmesi ile giderilmesi beklenmektedir (Kalkınma Bakanlığı, 2014: 46-47).

Türkiye’nin 1963 yılında imzalanan Ankara Anlaşması ile başlayan Avrupa Birliği süreci, 1999 Helsinki Zirvesi’nde aday ülke statüsünün kabul edilmesiyle önemli bir aşama kaydetmiştir. Avrupa Birliği’nin Türkiye’nin kamu yönetimi üzerindeki kapsamlı etkileri de bu aşamada ortaya çıkmış ve 2000’li yıllarda derinleşmiştir. Avrupa Birliği’nin 2001 yılında yayımladığı Beyaz Kitap’ta benimsenen ‘iyi yönetim’ ilkesine göre yerel yönetimlerin çalışmaları vatandaşların denetimine açık olmalı ve kamu hizmetleri etkin, erişilebilir ve katılımcı bir şekilde sunulmalıdır. Kamu yönetimini yeniden yapılandırmaya yönelik reform süreci, Avrupa Birliği talebiyle gündeme gelen yerellik ve bölgeselleşme kavramlarının etkisinde ilerlemiştir. Bu çerçevede, 2004 yılında başlatılan yerel yönetim reformu kapsamında 5216 Sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu, 5302 Sayılı İl Özel İdaresi Kanunu, 5393 Sayılı Belediye Kanunu ve 5449 Sayılı Kalkınma Ajanslarının Kuruluşu, Koordinasyonu ve Görevleri Hakkında Kanun yürürlüğe girmiştir. Bu kapsamda merkezî ve yerel yönetimler arasında görev ve yetki paylaşımı yeniden düzenlenmiş, yönetime yeni bir katılım mekanizması olarak kent konseylerinin oluşturulmasına yönelik düzenlemeler yapılmıştır. Sonuç olarak, Avrupa Birliği’ne üyelik çalışmaları sürecinde, bölgesel ve yerel ölçekte yapılan çalışmalar ile “dezavantajlı” gruplara yönelik kapsamlı projeler geliştirilmiş, yerel yönetimlerin kendi ölçeklerine uygun olarak vatandaşlara hizmet götürebilme kapasiteleri artırılarak, yerinden yönetim ilkesinin gerekleri yerine getirilmeye çalışılmıştır (Kalkınma Bakanlığı, 2014: 14, 36-37, 42).

1945 yılında kurulan ve Türkiye’nin yine kurucuları arasında yer aldığı bir diğer önemli uluslararası örgüt olan Birleşmiş Milletler’in Genel Kurulu, 1994 yılında bir kent zirvesi olarak planlanan Habitat II toplantısına ilişkin kararı almış ve Habitat II toplantısı 3-14 Haziran 1996’da “Sürdürülebilir Bir Yerleşme” ve “Herkes Konut ve Yeterli Barınak Sağlanması” temaları ile Türkiye’nin ev sahipliğinde İstanbul’da gerçekleştirilmiştir (Kalkınma Bakanlığı, 2014: 49).

Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı’nın (*United Nations Development Programme/UNDP*) koordine ettiği ve desteklediği *Yerel Gündem 21 Eylem Planı*, başta Avrupa ülkeleri olmak üzere birçok ülkede uygulanmaktadır. Yerel Gündem 21, yerel yönetimlerin karar alma mekanizmalarına sivil toplumu dâhil ederek, yerel yönetimi güçlendirmeyi amaçlamaktadır. UNDP, Türkiye ve Uluslararası Yerel Yönetimler Birliği Doğu Akdeniz ve Ortadoğu Bölge Teşkilatı (*International Union of Local Authorities-Section for the Eastern Mediterranean and Middle East Region/IULA-EMME*) tarafından 1997 yılı sonunda imzalanan anlaşma ile “Türkiye’de Yerel Gündem 21’lerin Teşviki ve Geliştirilmesi Projesi” başlatılmıştır. (Kalkınma Bakanlığı, 2014: 51).

IULA-EMME, IULA’nın dünya ölçeğindeki yedi bölge teşkilatından biri olarak Türkiye’de 1987 yılında Bakanlar Kurulu Kararnamesi ile faaliyetlerine başlamıştır. IULA-EMME, birçok uluslararası kuruluşun, bölgedeki ve Türkiye’deki yerel yönetimlere ulaşmasını sağlamakla kalmayıp, aynı zamanda WALD’un kurucu üyelerindedir. IULA-EMME, 2004 yılında yapılan tüzük değişikliğiyle UCLG-MEWA olarak değiştirilmiştir. Yerel yönetimler düzeyinde Türkiye’nin de üyesi olduğu UCLG, yerel yönetimlerin Birleşmiş Milletler nezdinde resmî sözcüsü konumundadır. 100’den fazla ülkeden üyeleri bulunan UCLG, kentler ve yerel yönetimler alanında dünyanın en geniş kapsamlı oluşumu hâline gelmiştir. UCLG, demokrasi, yerel özerklik, hizmet sunumunda yerel yetkilendirme olmak üzere üç ilke üzerinden hareket etmektedir. 1993 yılında kurulan WALD, gönüllü bir kuruluştur ve yerel demokrasiyi geliştirmek, sürekliliğini sağlamak amaçları arasındadır. WALD Türkiye’de gerçekleştirdiği araştırma ve işbirliği projeleri ile hem kentlerde demokratik yönetim örnekleri yaratmayı amaçlamakta hem de kent yoksullarının, çocukların, kadınların ve göçmenlerin sorunlarına eğilmektedir. Bu kapsamda gerçekleştirilen çalışmalardan bazıları şunlardır: Gençlik ve Yerel Yönetim (1995-1996); Türkiye’de Demokrasinin Elli Yılı (1946-1996); Yerel Gündem 21; Türkiye’de Kent Yoksulluğunun Kültürel ve Siyasal Formasyon Araştırması; Çocuk Hakları ve Belediyeler; Toplumsal Kalkınma-Kapasite Geliştirme (2000-2001); Muhtarlıkların ve Mahallelerin Güçlendirilmesi Projesi (1997-2000); Kadın ve Kent: Türkiye’de Yerel Yönetim Mekanizmalarına “Toplumsal Cinsiyet” Boyutunun Eklemlenmesi (1997-1999); Yerel Yöneticilere Yönelik Toplumsal Cinsiyet ve Demokrasi Eğitimi (2000-2001); Orta Doğu ve Doğu Akdeniz’de Yerel Karar Mekanizmalarında Kadınların Konumunun Yükseltilmesi Projesi (2003-2004) (Kalkınma Bakanlığı, 2014: 52-54). UCLG-MEWA’nın Aralık 2014’te Adana’da gerçekleştirdiği Yönetim Kurulu ve Konsey Ortak Toplantısı’nda aldığı karar ile UCLG-MEWA Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Komitesi’ni kurmuştur. Komitenin Eş Başkanlığını, Şişli Belediyesi, Sarıyer Belediyesi ve WALD yürütmektedir. Ocak 2017 tarihinde gerçekleştirilen komitenin ikinci toplantısında, Avrupa Yerel Yaşamda Kadın Erkek Eşitliği Şartı’nın yaygınlaştırılması, belediyelerde eşitlik birimlerinin kurulması ve yerel eşitlik eylem planlarının hazırlanması, Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri 5’in yerelleştirilmesi temelinde çalışmalar yürütülmesine karar verilmiştir. Komitenin üçüncü toplantısı, Mayıs 2017’de Şişli Belediyesi ev sahipliğinde gerçekleştirilmiştir. Bu toplantıda “UCLG-MEWA Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Komitesi Sürdürülebilir Kalkınma Hedefi 5’in Yerelleştirilmesi Taahhüdü” imzalanmıştır. Taahhüt, imzacı yerel yönetimlerin Avrupa Yerel Yaşamda Kadın Erkek Eşitliği Şartı’nı imzalamasını ve uygulamaya koymasını; toplumsal cinsiyet eşitliğini hayata geçirmek için belediye bünyesinde Eşitlik Birimi, Kadın ve Aile Müdürlüğü, Kadın Çalışmaları Daire Başkanlığı, Belediye Meclisinde Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Komisyonu gibi benzeri kurumsal ve kalıcı mekanizmalar oluşturulmasını, ilgili bilgilerin İzleme Komitesi ile paylaşılmasını içermektedir (UCLG-MEWA, 2017, bilgi edinme talebi).

Sonuç olarak, Türkiye’de kent hakkının gelişimini etkileyen en temel unsur, taraf olunan uluslararası düzenlemeler ile ulus üstü ve uluslararası kurumlardır. Değişen koşulların hem uluslararası düzenlemeleri hem de ulus üstü ve uluslararası kurumları etkileyip, değiştirdiği ve dönüştürdüğü de göz ardı edilmemelidir: Kentli hakları için en önemli belgelerden biri olan Avrupa Kentsel Şartı-I 1992 yılında dünya gündemine girmiş, değişen ulusal ve uluslararası ilişkiler ile buna bağlı olarak farklılaşan yerel yönetimler dikkate alınarak, güncellenerek 2008 yılında Avrupa Kentsel Şartı-II kabul edilmiştir. Kadınların Kent Hakkı Şartı’nın gündeme gelmesi 2004 yılında olmuştur. Diğer bir deyişle, kent hakkı 2000’li yılların başından itibaren toplumsal cinsiyet boyutuyla öne çıkmaya başlamıştır. Bununla birlikte, uluslararası gelişim eğilimlerinin yanı sıra ulusal ve yerel özelliklerin de ülkelerdeki kent hakkının mevcut durumunu şekillendirdiği unutulmamalıdır. Bu çerçevede, kent hakkının yasal dayanakları için ilk incelenmesi gereken Anayasa’dır. 2000’lerin başında hayata geçirilen kamu yönetimi reformu kapsamında ve kent hakkı bağlamında öne çıkan kanunlar ise 5216 Sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu, 5302 Sayılı İl Özel İdaresi Kanunu ile 5393 Sayılı Belediye Kanunu olmuştur. 2000’lerin sonuna doğru kabul edilen 5840 Sayılı Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonu Kanunu ise hakların toplumsal cinsiyet boyutuyla izlenip, değerlendirilmesinde önemli bir dayanak noktasıdır.

Bu çalışma kapsamında kentsel hak alanları olarak tanımladığımız, barınma, güvenlik, hareketlilik, kentsel kamu hizmetlerine erişim ve kentsel demokrasiye ilişkin Türkiye’deki mevcut durum öncelikle merkezi ve yerel düzeydeki mevzuat çerçevesinde ele alınacaktır. Buna göre, Anayasa’dan başlamak üzere Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonu Kanunu, Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu Kanunu, Engelliler Hakkında Kanun, Bilgi Edinme Hakkı Kanunu, Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu, İmar Kanunu, Belediye Kanunu, Büyükşehir Belediyesi Kanunu ve İl Özel İdaresi Kanunu ile ilgili yönetmelik ve genelgeler incelenecektir. Ardından, Türkiye’deki mevcut durum, kentsel haklar ve hizmetler alanıyla ilgili kamu kurum ve kuruluşları ile ürettikleri politika belgeleri çerçevesinde ele alınacaktır. Politika belgelerinin insan hakları belgeleriyle uyumunun tespiti bağlamında, merkezî üst ölçekli planlardan başlayarak, bu plânları takip eden bölge ve il düzeyindeki stratejik plân, faaliyet raporu ve eylem plânı gibi politika belgeleri incelenecektir. Türkiye’deki mevcut durum, son olarak, sivil toplum örgütleri ve diğer kamusal aktörlerin kapasiteleri çerçevesinde ele alınacaktır.

A. Mevzuatın Haritalaması: Mevzuatın İlgili İnsan Hakları Belgeleriyle Uyumunun Tespiti (Yapısal İzleme)

Bu bölümde, Türkiye’deki mevzuat, uluslararası belgelere dayanarak derlenmiş eşitlik-toplumsal cinsiyet eşitliği, insan onuruna saygı, ayrımcılık yasağı ve sürdürülebilirlik normları ile barınma, güvenlik, hareketlilik, kentsel kamu hizmetlerine erişim ve kentsel demokrasi hak alanları temelinde ele alınmıştır.

Anayasa’dan başlamak üzere ele aldığımız kanunlar, ilgili yönetmelikler ve genelgeler uluslararası insan hakları belgelerinde öne çıkan eşitlik, toplumsal cinsiyet eşitliği, ayrımcılık yasağı, insan onuruna saygı ve sürdürülebilirlik normlarıyla uyumlu görünmektedir. Mevzuat, aynı zamanda, kentsel hak ve hizmet alanları olarak belirlediğimiz barınma, güvenlik, hareketlilik, kentsel kamu hizmetlerine erişim ve kentsel demokrasi alanları temelinde de değerlendirilmiş-

tir. Kanunlar, yönetmelikler ve genelgeler incelenerek, kentsel hak ve hizmet alanlarıyla kesişen maddeler belirlenmiştir.

Uluslararası insan hakları ve kent hakkı belgelerinde yaygın kabul gören standartlar çerçevesinde Türkiye’deki mevzuatı değerlendirdiğimizde, barınma alanına ilişkin düzenlemelerin; en dezavantajlı grubun ihtiyaçlarını belirlemek, düşük maliyetli **barınma** imkânı, hane reisi kadın olanlara öncelik, toplu konutlarda kredi ve teşvik mekanizmalarındaki olanaklar, sığınma evi, temiz su ve kanalizasyonu her yerde temin etmek gibi barınma alanına ilişkin oluşturulmuş uluslararası standartların önemli bir kısmını karşıladığı görülmektedir. Ancak yine de mevzuatın barınmaya ilişkin düzenlemelerinin toplumsal cinsiyet eşitliği boyutunun geliştirilmeye ihtiyacı vardır. Örneğin, mevzuatta barınmayla ilişkili önceliklerin tanımlanmasında kullanılan “dul eş” yerine “hane reisi kadın olan haneler” kullanılabilir. Hane reisi kadın olanların farklılaşan barınma ihtiyaçları saptanarak, buna uygun daha ayrıntılı ve kapsayıcı düzenlemeler yapılabilir.

Güvenlik ile ilgili olarak öne çıkan uluslararası standartlar; sokak aydınlatmaları, toplu ulaşımında aktarım merkezlerinin güvenliği ve aydınlatması, kadın ve erkeklerin kentte ayrı ayrı güvensizlik algılarının tespiti ve kadına yönelik şiddetle ilgili tedbirlerdir. Bu çerçevede Türkiye’deki mevzuatı değerlendirdiğimizde, Genel Aydınlatma Yönetmeliği, KENTGES Eylem Planı Hakkında Genelge ile Kadın Konuk Evleri hakkındaki yönetmelik ve genelgelerin güvenlik konusundaki önemli düzenlemeler olduğunu söyleyebiliriz. Bununla birlikte, güvenlik konusuna odaklanan KENTGES Eylem Planı Hakkında Genelge’de güvenlik konusu ele alınırken güvenlik/güvensizlik algısının kadınlar ve erkekler için farklılaşan boyutu ihmal edilmiştir. Benzer durum Genel Aydınlatma Yönetmeliği için de geçerlidir.

Kent içi ulaşım ile ilgili düzenlemeler Belediye Kanunu ve Büyükşehir Belediyesi Kanunu ile düzenlenmiştir. Kent İçi Yollar Hakkında İçişleri Bakanlığı Genelgesi güvenli şehir içi yolların oluşturulmasına, Erişilebilirlik Hakkında Genelge ise yollar başta olmak üzere erişilebilirliğin sağlanması ile yol yapımında engelli vatandaşların bulunduğu yerlere öncelik verilmesinin sağlanmasına odaklanmıştır. **Hareketlilik** alanı ile ilgili uluslararası standartların kent içi hareketliliğin cinsiyete göre ayrıştırılmış verisini üretmek, kentsel ulaşımında fiziksel güvenliğin tesis edilmesi, farklı bireylerin hareketlilik ihtiyaçlarının tespiti ve farklı bireylerin kentsel ulaşım kullanım alışkanlıklarının tespitine odaklandığı dikkate alınırrsa, Türkiye’deki mevzuatın kentsel ulaşımında güvenliğin sağlanmasına ve özellikle engelli bireylerin hareketlilik ihtiyaçlarına odaklanmakla birlikte, hareketliliğin toplumsal cinsiyet boyutunun ihmal edildiği görülmektedir.

Türkiye’deki mevzuatın **kentsel kamu hizmetlerine erişim** alanında uluslararası standartlara uygunluğuna baktığımızda, engelliler, yaşlılar, kadınlar, gençler, çocuklar ve dar gelirli olanların ihtiyaçları temelinde hizmet sunumunun geliştirilmesi standardının Belediye Kanunu, Büyükşehir Belediyesi Kanunu ve İl Özel İdaresi Kanunu’nda içerildiği görülmektedir. Çalışanların uyması gereken davranış standartlarına Erişilebilirlik İzleme ve Denetleme Yönetmeliği’nde yer verilmiştir. Kadın ve Kız Çocuklarının Haklarının Korunması ile ilgili genelgelerin ise mevcut politikaların toplumsal cinsiyet değerlendirmesini yaptığını söyleyebiliriz. Yerel yönetim kanunlarının yanı sıra 5018 Sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu, adem-i merkezîyetçi bir planlama politikasına yönelik düzenlemeleri içermektedir. Kentsel kamu hizmetlerine erişim düzeylerinin cinsiyete göre ayrıştırılmış verisinin toplanmasına yönelik düzenlemeler ise henüz mevcut değildir.

Türkiye’deki mevzuatı **kentsel demokrasi** bağlamında değerlendirdiğimizde, katılımı kolaylaştırıcı mekanizmalar, katılımcı planlama süreçleri, e-katılım, kadınların ve kadın örgütlerinin kentin plânlamasında muhatap alınması gibi uluslararası standartları yerine getirebilecek çok sayıda düzenlemeyi içerdiği görülmektedir. Yerel yönetim kanunlarına ek olarak Bilgi Edinme Hakkı Kanunu, Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu, Kent Konseyi Yönetmeliği, Yerel e-Demokrasi Programı Genelgesi ve Kadın ve Kız Çocuklarının Haklarının Korunması ile ilgili genelgeler katılım, katılımı kolaylaştıran mekanizmalar, katılımcı planlama süreçleri ve katılımın toplumsal cinsiyet boyutu ile ilgili düzenlemeler olarak öne çıkmaktadır. Sonuç olarak, Türkiye’deki mevzuat, bu hâliyle, hak temelli talepler için önemli bir dayanak noktası olmakla birlikte, toplumsal cinsiyet eşitliği boyutu güçlendirilmelidir.

B. İlgili Politikaların Haritalaması: Politika Belgelerinin İnsan Hakları Belgeleriyle Uyumunun Tespiti (Yapısal izleme)

Kentsel haklar ve hizmetler alanına ilişkin politikalar, öncelikle aşağıdaki ulusal, bölgesel ve yerel ölçekli politika belgelerinin uluslararası belgelerde geçen normlar ve standartlarla uyumluluğu açısından ayrıntılı olarak incelenmiş, ardından da bu politika belgelerini üreten kamu kurum ve kuruluşları ile kentsel haklar ve hizmetler alanıyla ilişkili diğer kamu kurum ve kuruluşlarının toplumsal cinsiyet eşitliğine ilişkin politikaları üretme ve devam ettirme kapasiteleri Tablo 3’te ortaya konmuştur.

Tablo 3. Kentsel Haklar ve Hizmetler Alanıyla İlişkili Kamu Kurum ve Kuruluşları

Kamu Kurum ve Kuruluşları/Politika Belgesinin Adı	Tarih	Toplumsal Cinsiyet Eşitliği/Kadın Erkek Eşitliği		Bulunmuyor
		Var	Yok	
YASAMA				
TBMM-Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonu				
Misyon		√		
Vizyon		√		
Stratejik Plan				√
Eylem Planı				√
Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Bütçeleme Komisyon Raporu	2014	√		
YÜRÜTME				
BAKANLIKLAR				
Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı				
Misyon			√	
Vizyon			√	
Stratejik Plan	2013-2017	√ ⁶¹		
Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı-Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü				
Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Ulusal Eylem Planı 2008-2013	2008-2013	√		

61 Kadın erkek eşitliği” var, “toplumsal cinsiyet eşitliği” yok.

Kamu Kurum ve Kuruluşları/Politika Belgesinin Adı	Tarih	Toplumsal Cinsiyet Eşitliği/Kadın Erkek Eşitliği		Bulunmuyor
		Var	Yok	
Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele Ulusal Eylem Planı 2016-2020	2016-2020	√		
Kalkınma Bakanlığı				
Misyon			√	
Vizyon			√	
Stratejik Plan	2014-2018		√	
2015-2018 Bilgi Toplumu Stratejisi ve Eylem Planı	2015-2018	√ ⁶²		
Onuncu Kalkınma Planı 2014-2018	2014-2018	√		
Yerel Yönetimler Özel İhtisas Komisyonu Raporu 2023	2014	√		
Onuncu Kalkınma Planı Toplumsal Cinsiyet Çalışma Grubu Raporu	2013	√		
İçişleri Bakanlığı				
Misyon			√	
Vizyon			√	
Stratejik Plan	2015-2019		√	
Eylem Planı				√
Çevre ve Şehircilik Bakanlığı				
Misyon			√	
Vizyon			√	
Stratejik Plan	2018-2022		√	
KENTGES Bütünleşik Kentsel Gelişme Stratejisi ve Eylem Planı 2010-2023	2010-2023		√	
Ulaştırma, Denizcilik ve Haberleşme Bakanlığı				
Misyon			√	
Vizyon			√	
Stratejik Plan	2017-2021		√	
Karayolu Trafik Güvenliği Strateji ve Eylem Planı	2012		√	
BAĞLI KURULUŞLAR				
Toplu Konut İdaresi Başkanlığı				
Misyon				√
Vizyon				√
Stratejik Plan				√
Toki Kurumsal	2016		√	
İLGİLİ KURULUŞLAR				
İller Bankası Anonim Şirketi Genel Müdürlüğü				
Misyon			√	
Vizyon			√	

62 “Kadın erkek eşitliği” var, “toplumsal cinsiyet eşitliği” yok.

Stratejik Plan	2015-2019		√	
DEVLETİN GÖZETİM VE DENETİMİ ALTINDAKİ KURULUŞLAR				
KALKINMA AJANSLARI				
İstanbul Kalkınma Ajansı				
Misyon			√	
Vizyon			√	
Stratejik Plan	2016-2020		√	
2014-2023 İstanbul Bölge Planı	2014-2023	√		
MAHALLİ İDARELER				
MAHALLİ İDARE BİRLİKLERİ				
Türkiye Belediyeler Birliği				
Misyon			√	
Vizyon			√	
Stratejik Plan	2015-2019	√		
BÜYÜKŞEHİR BELEDİYELERİ				
İstanbul Büyükşehir Belediyesi				
Misyon			√	
Vizyon			√	
Stratejik Plan	2015-2019	√ ⁶³		
İzmir Büyükşehir Belediyesi				
Misyon			√	
Vizyon			√	
Stratejik Plan	2015-2019	√		
Faaliyet Raporu	2016	√		
İL BELEDİYELERİ				
Kars Belediyesi				
Misyon			√	
Vizyon			√	
Stratejik Plan	2015-2019	√		
Yerel Eşitlik Eylem Planı 2013-2015	2013-2015	√		
İL ÖZEL İDARELERİ				
Kars İl Özel İdaresi				
Misyon			√	
Vizyon			√	
Stratejik Plan	2015-2019	√		

63 "Kadın erkek eşitliği" var, "toplumsal cinsiyet eşitliği" yok.

Kentsel haklar ve hizmetler alanıyla ilgili politikaların ve kamu kurum ve kuruluşlarının haritalamasının yapıldığı bu bölümde ortaya çıkan en önemli sonuç, doğrudan toplumsal cinsiyet eşitliğine odaklanan politika belgeleri dışında kalan diğer belgelerde toplumsal cinsiyet eşitliği boyutunun ya hiç olmaması ya da metnin bazı yerlerinde geçmekle birlikte, metnin bütününde içselleşmiş bir bakışın mevcut olmamasıdır. Bu durum, Tablo 3’te daha net bir biçimde ortaya çıkmaktadır. Örneğin, toplumsal cinsiyet eşitliği normunu içeren üst ölçekli bir politika belgesi olan Onuncu Kalkınma Planı’nı (2014-2018) hazırlayan Kalkınma Bakanlığı’nın 2014-2018 dönemi kapsayan Stratejik Planı’nda toplumsal cinsiyet eşitliği ya da kadın erkek eşitliği/eşitsizliği yer almamaktadır. Bir diğer çarpıcı örnek İçişleri Bakanlığı’dır: Birleşmiş Milletler ile Kadın Dostu Kentler Programı’nı ortak yürütmüş olan Bakanlığın 2015-2019 Stratejik Planı’nda toplumsal cinsiyet eşitliği ya da kadın-erkek eşitliği/eşitsizliği yer almamaktadır. Genel olarak, incelediğimiz bakanlıkların stratejik plânlarının toplumsal cinsiyet boyutunun olmadığını söyleyebiliriz.

Tablo 3’ten izleyebildiğimiz bir diğer sonuç, ulusal düzeydeki kamu kurum ve kuruluşlarında izleyemediğimiz toplumsal cinsiyet eşitliği boyutunun yerel düzeydeki kamu kurum ve kuruluşlarının stratejik planlarında mevcut olmasıdır. Plânların ya da üretilen diğer politika belgelerinin bütününe içselleşmiş bir eşitlikçi bakış açısının olduğunu söylemek zor olsa da, toplumsal cinsiyet eşitliğinin içermiş olması önemlidir.

Türkiye’de kentsel hak ve hizmetler konusunda ve iyileştirici yönde çeşitli ölçekte proje yapan ya da sürdüren kamu kurumları olarak öncelikle akla belediyeler gelmektedir. Ancak bu projelerin sayısının çokluğu tekil incelemeye engeldir. Burada Tablo 4’te yer alan üç kapsamlı projeye değineceğiz. Birleşmiş Milletler ile İçişleri Bakanlığı’nın idarî koordinasyonu altında seçilmiş kentlerde tamamlanan ve toplumsal cinsiyet eşitliğini kadınların güçlendirilmesi yönünden ele alan Kadın Dostu Kentler Projeleri önemli örneklerdir.⁶⁴ Bu projeleri maddi destek sağlayıcısı olan Sabancı Vakfı’nın faaliyetleri kapsamında aşağıda değerlendiriyoruz. Kadın Dostu Kentler Projeleri ile belediyelerin toplumsal cinsiyeti ana akımlaştırma, Yerel Eşitlik Eylem Planları hazırlama ve uygulama, eşitlik birim ya da komisyonlarını kurma, toplumsal cinsiyete duyarlı bütçeleme hazırlama gibi kurumsallaşma kapasitelerinin geliştirilmesi hedeflenmiştir. İlgili bakanlık ve müdürlüğün web sayfalarında bu konuda bilgiye rastlanmadığı belirtilmelidir.

TUSELOG projesi ise çalışma grupları ve eğitimler yoluyla genel olarak yerelde yönetişimin ve katılımıcılığın arttırılmasını hedeflemiştir. “Türk İsveç Cinsiyet Eşitliği Ağı” isimli alt proje Ordu, Giresun ve Osmangazi Belediyeleri ile İsveç’ten Kalmar Belediyesi’nin işbirliği ile belediye personelinin ve yerel politikacıların kadın ve erkekler için eşit hizmet sunumu sağlanmasıyla ilgili farkındalıklarının ve kapasitelerinin artırılması amacıyla toplumsal cinsiyet eşitliğine odaklanmıştır.⁶⁵ Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Çalışma Grubu’nun geliştirilmesine ve bu yolla seçilmiş belediyelerin toplumsal cinsiyet eşitliğinin kapasitesinin arttırılmasına önem verilmiştir.

“Birleşmiş Milletler Kadınların İnsan Haklarının Geliştirilmesi Ortak Programı” (BMOP) kapsamında, Birleşmiş Milletler Toplumsal Cinsiyet Eşitliği ve Kadının Güçlenmesi Birimi (BM Kadın Birimi, *UN Women*), İçişleri Bakanlığı ve Türkiye Belediyeler Birliği işbirliği ile 11 pilot ilde Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Bütçeleme (TCDB) konusunda belediyelerin kapasitelerinin arttırılması

64 Bkz. <http://www.kadindostukentler.com/proje.php>, Erişim tarihi: 16.02.2018

65 Bkz. <http://projects.sklinternational.se/tuselog/tr/hakkimizda/>, Erişim tarihi: 16.02.2018 <http://projects.sklinternational.se/tuselog/tr/belediye-ortakliklari/> Erişim tarihi: 16.02.2018

ve sivil toplumun bu konuda yüreklendirilmesi amacıyla bir proje yürütmüştür. BMOP’un genel amacı, yerel düzeyde toplumsal cinsiyet eşitliği taahhütlerinin yerine getirilmesini hızlandırmak, sürdürülebilir kapasite gelişimine destek olmak ve aynı zamanda kadın haklarının geliştirilmesini, korunmasını ve kullanılmasını sağlayarak hayatın farklı alanlarında toplumsal cinsiyet eşitliğine katkıda bulunmaktır. Birleşmiş Milletler Kadın Birimi, TCDB bileşeni kapsamında seçilen 11 pilot ilde yerel yönetimlerin kapasitelerini geliştirme görevini üstlenmiştir. Kapasite geliştirme faaliyetleri, kent konseyleri ve kadın meclisleri dâhil olmak üzere yereldeki kadın STÖ’leri ve üniversitelerdeki Kadın Çalışmaları Merkezlerinde faaliyet yürüten akademisyenleri de içermiştir. Bu proje kapsamında Birleşmiş Milletler Kadın Birimi, düzenlenen eğitim ve atölyelerle tüm pilot illerdeki belediyelerin TCDB uygulama kapasitelerinin artırılmasını desteklemiştir; ve seçilen bazı belediyelerde, TCDB ilkelerinin belediye bütçesine dahil edilmesini sağlamıştır. Bu sayede, pilot belediyelerin toplumsal cinsiyete duyarlı bütçeleme becerileri, bilgileri ve araçlarını kullanarak yerel kalkınma planlarını analiz etme, geliştirme ve izleme kapasitesinin artırılmasına katkıda bulunulmuştur (Klatzer vd. 2015: 7).

Tablo 4. Kamu Kuruluşlarının 2008’den İtibaren Yürüttükleri ve Web Sitelerinden Ulaşılabilen Projeler

Projenin adı	Yıl	Projenin Amacı	TCE	
			Var	Yok
İçişleri Bakanlığı Mahalli İdareler Genel Müdürlüğü Birleşmiş Milletler Kadın ve Kız Çocuklarının İnsan Haklarının Korunması ve Geliştirilmesi Ortak Programı Kadın Dostu Kentler Projesi I Kadın Dostu Kentler Projesi II	2006-2010 2011-2014	Yerel yönetimlerde ve seçilmiş kentlerde toplumsal cinsiyet eşitliğinin anaakımlaştırılması, Yerel Eşitlik Eylem Planlarının hazırlanması ve Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Bütçeleme pilot çalışmaları	√	
Türkiye Belediyeler Birliği Türk - İsveç Yerel Yönetimler Ortaklığı Programı (TUSELOG)	2011-2015	Türkiye’de yerel yönetimin gelişmesini desteklemek	√	
“Birleşmiş Milletler Kadınların İnsan Haklarının Geliştirilmesi Ortak Programı” (BMOP) kapsamında Sabancı Vakfı desteği ve İçişleri Bakanlığı, Türkiye Belediyeler Birliği işbirliği ile UNWomen Türkiye Ofisi tarafından yürütülen Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Bütçeleme projesi	2013-2014	Belediyelerin TCDB kapasitelerinin geliştirilmesi	√	

C. Sivil Toplum Örgütlerinin ve Diğer Kamusal Aktörlerin Kapasitelerinin Haritalaması (Yapısal İzleme)

Kentsel haklar ve hizmetler alanında insan haklarının hayata geçirilmesinde sivil toplumun katılım ve izleme yoluyla katkısı da önemlidir. STÖ’lerin savunuculuk faaliyetleri için strateji geliştirebilmelerine de katkı sunacağını umduğumuz kentsel haklar ve hizmetler haritalama raporunun bu kısmında, Türkiye’de sivil toplumun kapasitesinin belirlenmesi hedeflenmiştir. Bu bağlamda aşağıda öncelikle kent hakları ile ilgili STÖ örneklerine yer verilmiş, daha sonra sırasıyla alanda faaliyetleri ile öne çıkan kadın örgütleri, LGBTİ örgütleri ve hak temelli örgütler hem tematik alana ilişkin faaliyetleri hem de toplumsal cinsiyet ve çoklu ayrımcılık açısından duyarlılıkları

çerçevesinde analiz edilmiştir.

1. Kent Hakları ile ilgili STÖ örnekleri

Türkiye’de hak temelli örgütlerin temel çalışma alanlarını insan hakları, çevre, toplumsal cinsiyet, gençlik, sakatlık, çocuk hakları, kültür/kültürel haklar, HIV ile yaşayan bireylerin hakları, hayvan hakları, yaşlı hakları, mülteci hakları ve kent hakkı oluşturmaktadır (Gökmen, 2011). Ancak, sivil toplum kuruluşlarının kent düzeyindeki faaliyetlerini toplumsal cinsiyet açısından değerlendirdiğimizde ortaya çıkan küme oldukça sınırlıdır. Bu bölümde kentsel hak ve hizmet alanları ile toplumsal cinsiyet boyutlarını kesiştiren ve izleme raporu çalışmasını saptayabildiğimiz başlıca kurumları ele alıyoruz.

Türkiye’de kent düzeyinde, özellikle de kent alanlarının kullanımı ve düzenlenmesi konusunda ilk akla gelen kurum, aynı zamanda bir meslek kuruluşu olan Türk Mimar ve Mühendis Odaları Birliği’ne bağlı Şehir Plancıları Odası’dır.⁶⁶ Kadın Komisyonu’nun faaliyetleri sempozyum düzenleme ile sınırlı olduğu için ayrıca değerlendirmeyeceğiz.

Kent hakkı alanındaki çalışmalarıyla yakın geçmişte ön plana çıkan iki yapılanmaya değinilebilir. Toplumun Şehircilik Hareketi’nin (İMECE), kent merkezlerinden, barınma, çalışma, sağlık, eğitim vb. haklardan faydalanmak, kamusal hizmetlere herkesin eşit erişebilmesini sağlamak için faaliyetleri olmuştur. Dayanışmacı Atölye, kentsel dönüşüm projelerinin uygulandığı mahallelerde anket, haritalama gibi çalışmalar yürütmüştür. (Uzunçarşılı Baysal, 2011: 376). Ne var ki bu oluşumlar kurumsallaşmamışlardır ve web sitelerinin güncelleşmesinde aksaklıklar vardır. Kent hakkı üzerinden faaliyet göstermekte olan Sokak Bizim Derneği aşağıda ele alınmaktadır.

Öte yandan toplumsal cinsiyet eşitliğine yönelik çalışma yürüten dernek ve kuruluşların da kent düzeyinde izleme çalışmalarına yoğunlaştığı söylenemez. Bununla birlikte, kadın örgütlerinin durum saptama raporları, gözlem ya da yorum yapılan bölge ya da kentlerdeki yaşama ilişkin de önemli ipuçları sunmaktadır. Benzer bilgi sağlama ve farkındalık yaratma işlevini LGBTİ örgütleri ile hak temelli örgütler de yerine getirmektedir. Kadın ve LGBTİ örgütleri ile hak temelli örgütlerin izleme etkinlikleri aşağıda kısaca değerlendirilmiş ve Tablo 5, Tablo 6 ve Tablo 7’de özetlenmiştir.

66 Bkz. <http://www.spo.org.tr>, Erişim tarihi:16.02.2018

Tablo 5. Kadın Örgütleri

STÖ	Hak temelli izleme yapma durumu		İzleme Raporu	Yıl	İçerik	Çoklu ayrımcılık ve LGBTİ’yi içermesi	
	Var	Yok				Var	Yok
Kadın Adayları Destekleme Derneği (KA.DER)	√		Siyasi Parti Belgelerine Toplumsal Cinsiyet Üzerinden Bakmak (KA.DER Ankara İnceleme Komitesi, Mayıs 2011, Ankara)	2011	Siyasi partilerin toplumsal cinsiyet konusundaki yaklaşımları		√
			Cinsiyet eşitliği yolunda yerel politikalar raporu	2006	Yerel politikaların toplumsal cinsiyet açısından değerlendirilmesi		
Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı	√		Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele Alanındaki Olağanüstü Hâl Uygulama İzlenimleri	2018	Kamu kurumlarının şiddetle mücadele uygulamalarının değerlendirilmesi		√
			Mor Çatı 2017 Yılı 6 Aylık Faaliyet Raporu	2017	Kadınların karşılaştıkları şiddet		
			Türkiye’de Erkek Şiddetiyle Mücadele Mekanizmaları İzleme Raporu	2016	Kadına yönelik şiddetle mücadelede yetki ve sorumluluğu olan kamu kurumlarının çalışmalarının ve politikalarının izleme ve değerlendirmesi.		
Kadının İnsan Hakları Yeni Çözümler Derneği (KİH-YÇ)	√		CEDAW 4. 5. Dönem Birleştirilmiş Türkiye Gölge Raporu	2005	CEDAW’ın genel izlemesi ve Türkiye’de toplumsal cinsiyet eşitliğine ilişkin durum saptaması	√	
			CEDAW Türkiye Gölge Raporu	2010			
			Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri ile ilgili 2016 Yüksek Siyasal Forum’a sunulan gölge rapor	2016	Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri bağlamında Türkiye toplumsal cinsiyet eşitliği göstergeleri ve verilerinin değerlendirilmesi		
KAMER Vakfı	√		Sığınmacı Kadınlar - Beş İl Raporu		Kadının insan hakları, kadına yönelik şiddet		√
			Şiddet Başvuruları Raporu	2015-2016			
			Namus Adına İşlenen Cinayetler Raporu	2006, 2011			

STÖ	Hak temelli izleme yapma durumu		İzleme Raporu	Yıl	İçerik	Çoklu ayrımcılık ve LGBTİ’yi içermesi	
	Var	Yok				Var	Yok
Kadın Emeği ve İstihdamı Girişimi Platformu (KEİG)	√		Belediyelerin Stratejik Planlarında Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Perspektifi	2015	Yerel seçim öncesindeki hak taleplerinin 24 belediyenin seçim sonrasında hazırladığı stratejik planlara yansımaya düzeyinin değerlendirilmesi	√	
			Mamak’ta Yaşayan Kadınların Gündelik Hayatlarına Dair Sorunlar Ve Çözüm Önerileri	2015	Mamak Tuzluçayır’da yaşayan kadınların yerel hizmetler çerçevesinde yaşadıkları sorunlar		√
			Belediyelerin Stratejik Planlarının Hazırlanması Sürecine Müdâhil Olma Deneyimimiz	2015	Yerel seçim öncesinde 94 belediyeye iletilen kadınların kent hakları ve hizmetlerine ilişkin talepleri	√	

Tablo 6. LGBTİ örgütleri

STÖ	Hak temelli İzleme yapma durumu		İzleme Raporu	Yıl	İçerik	Çoklu ayrımcılık ve Kadını içermesi	
	Var	Yok				Var	Yok
Sosyal Politikalar, Cinsiyet Kimliği ve Cinsel Yönelim Çalışmaları Derneği (SPoD)	√		2012 Cinsel Yönelim ve Cinsiyet Kimliği Temelli İnsan Hakları İhlalleri İzleme Raporu	2012	Kimlik ve sosyal politika ekseninden hak ve özgürlükler	√	
			LGBT Hak İhlalleri Emsal Dava Analizleri	2013			
			SPOD Belediye Eşitlik İndeksi ⁶⁷	2017	Belediye profili; Belediye faaliyet ve uygulamaları; LGBTİ topluluğu ile iletişim ve etki: katılımcı belediyecilikte LGBTİ varlığı; Belediyenin sunduğu hizmetlerde LGBTİ farkındalığı; LGBTİ haklarının belediyeler nezdinde kamusal görünürlüğünü sağlamak.	√	
Kaos GL Derneği	√		Türkiye’de Özel Sektör Çalışanı LGBTİ’lerin Durumu	Çeşitli 2017	Günlük kent yaşamında cinsel yönelimle ilgili karşılaşılan sorunlar	√	
			Türkiye’de Kamu Çalışanı LGBTİ’lerin Durumu	2017		√	

67 SPOD Belediye Eşitlik İndeksi oluşturma projesi, Açık Toplum Vakfı, Heinrich Böll Vakfı ve Türkiye Amerikan Konsolosluğu desteği ile yürütülmüş ve Türkiye’nin farklı kentlerinden LGBTİ bireylerin ve alanda çalışan uzmanların katılımı ile gerçekleştirilen atölye ve eğitim çalışmaları sonunda oluşturulmuştur. İndeks’in son halinin 2018 yılı içinde kamuoyu ile paylaşılması beklenmektedir.

Tablo 7. Hak Temelli Örgütler

STÖ Adı	Hak Temelli İzleme Yapma Durumu		İzleme Raporu	Yıl	İçerik	TCE Duyarlılığı	
	Var	Yok				Var	Yok
Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı (TEPAV)	√		81 İl İçin Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Karnesi	2014, 2016	Türkiye’nin kadın-erkek eşitliğinin il düzeyinde ölçülmesi ve illerin durumunun kadın eşitliği açısından değerlendirilmesi	√	
Sokak Bizim Derneği	√		Kent kamusal alanı hakkı temelinde güncel politika değerlendirmeleri	2009	Kent kamusal alanların kullanımı		√
İnsan Hakları Derneği	√		2016 Yılı Türkiye İnsan Hakları İhlalleri Yıllık Raporu	2016	İnsan hakları	√	
			2013 Kadına Yönelik Şiddet Raporu	2013	İnsan hakları	√	
Uluslararası Af Örgütü	√		Türkiye: Aile İçi Şiddete Karşı Mücadelede Kadınlar	2004		√	
			Türkiye: Kadınlara Yönelik Gözaltında Cinsel Şiddete Son	2003		√	
			LGBTİ Haklar, ‘Ne Bir Hastalık Ne De Bir Suç’	2004	Cinsel yönelim nedeniyle ortaya çıkan mağduriyetler, ketsel barınma hakkı ihlalleri	√	
Türkiye Sanayici ve İş İnsanları Derneği (TÜSİAD)	√		Türkiye’de Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği: Sorunlar, Öncelikler ve Çözüm Önerileri	2008	Türkiye geneli için göstergeler ve veriler ile durum saptaması	√	
			Kadın-Erkek Eşitliğine Doğru Yürüyüş: Eğitim, Çalışma Yaşamı ve Siyaset	2000	Türkiye geneli için göstergeler ve veriler ile durum saptaması	√	
Sabancı Vakfı	√		Birleşmiş Milletler Kadınların ve Kız Çocuklarının İnsan Haklarının Korunması ve Geliştirilmesi Ortak Programı (BMOP) Kadın Dostu Kentler	2010	Pilot illerde Kadınların Güçlendirilmesi	√	
			Birleşmiş Milletler Kadınların ve Kız Çocuklarının İnsan Haklarının Korunması ve Programı Geliştirilmesi Ortak Programı (BMOP) “Kadın Dostu Yerleşimler”e Doğru Yerel Planlama ve Hizmet Sunum Modeli Uygulama Rehberi	2009	Pilot illerde Kadınların Güçlendirilmesi	√	

2. STÖ’lerin yönetim yapısı

İzleme faaliyetleri temelinde incelediğimiz çoğu sivil toplum örgütünün yönetim yapılarına ilişkin açık erişimde bilgi bulunmamaktadır. Eldeki bilgiler Tablo 8’de gösterilmektedir. SPoD ve Kaos GL derneklerinin yönetim yapılarını kadın-erkek ayrımıyla değerlendirmek doğru olmayacaktır.

Tablo 8. STÖ’lerin Yönetim Yapısı

2017 verileri	Başkan		Yönetim Kurulu			
	Kadın	Erkek	Kadın		Erkek	
	n	n	n	%	n	%
Kadın Adayları Destekleme Derneği (KA.DER)	1		8	100	0	0
Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı						
Kadının İnsan Hakları Yeni Çözümler Derneği (KİH-YÇ)						
KAMER Vakfı						
Kadın Emeği ve İstihdamı Girişimi Platformu (KEİG)	kollektif		kollektif	100	0	0
Sosyal Politikalar, Cinsiyet Kimliği ve Cinsel Yönelim Çalışmaları Derneği (SPoD)						
Kaos GL Derneği						
Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı (TEPAV)		1			7	100
Sokak Bizim Derneği						
İnsan Hakları Derneği						
Uluslararası Af Örgütü	1					
Türkiye Sanayici ve İş İnsanları Derneği (TÜSİAD)		1	3	23,1	10	76,9
Sabancı Vakfı	1		4	57,1	3	42,9

IV. Gösterge ve Veri Kaynakları

A. Gösterge Kaynaklarının Haritalaması

Kentsel haklar ve hizmet alanlarına ilişkin göstergeler uluslararası belgeler ve indeksler temelinde tasnif edilmiş ve önerilen veri kaynakları belirtilmiştir. **Barınma** alanı için UN-HABITAT Toplumsal Cinsiyet Rehberi-Barınma ve Gecekondu İyileştirme Göstergeleri (*UN-HABITAT Gender Issue Guide, Housing and Slum Upgrading Indicators*), **güvenlik** alanı için UN-HABITAT Kentsel Yönetişim İndeksi, Güvenli Kentler İndeksi ve UN-HABITAT Şehir Planlaması ve Tasarımı-Toplumsal Cinsiyet Göstergeleri, **hareketlilik** alanı için Kentsel Hareketlilik İndeksi, Güvenli Kentler İndeksi ve Asya Kalkınma Bankası-Ulaşım Toplumsal Cinsiyet Göstergesi, **kentsel kamusal hizmetlere erişim** alanı için UN-HABITAT Kentsel Yönetişim İndeksi ve **kentsel demokrasi** alanı için de UN-HABITAT Şehir Planlaması ve Tasarımı-Toplumsal Cinsiyet Göstergeleri ve UN-HABITAT Kentsel Yönetişim İndeksi göstergelerine başvurulabilir. Ayrıca söz konusu uluslararası dayanaklı göstergelerin Türkiye’de de derlenebilmesi için TÜİK, ilgili merkezî ve yerel yönetim kurumları ile kamu kurum ve kuruluşlarının stratejik planları, ilgili birimleri ve kurumsal web siteleri, ilgili STÖ’lerin ve kamusal aktörlerin çalışmaları ile katılımcı gözlem ve anketleri, başvurulabilecek veri kaynakları arasında sayılabilir.

B. İlgili Verilerin Haritalanması

Kentsel haklar ve hizmetler alanında derlenecek göstergelerin uygulanabilir ve ölçülebilir olmasını sağlayacak en önemli araçlar veri kaynaklarıdır. Türkiye’de kentsel hizmetler yerel yönetimlerin sorumluluk alanına girmekle birlikte, kent yaşamına ve kentsel hizmetlerin kullanıcılarına ilişkin verilere merkezi yönetim birimleri ve TÜİK istatistiklerinde de erişebilmekteyiz. Aşağıda Tablo 9’da görüleceği üzere kentsel hak ve hizmetler alanına özgü kaynaklara büyük oranda yerel yönetimlerin ilgili birimlerinin derlediği bilgilerle erişilebilmektedir.

Tablo 9. Veri Kaynakları

Veri Kaynağı	Veri Konusu	Erişim	Varsa Eksik veriler
Ulusal Düzeyde Veri Sağlayan kaynaklar			
TÜİK	İllerde yaşam indeksi	http://tuik.gov.tr	
YÖK	Yüksek öğrenim	www.yok.gov.tr/web/guest/2016-2017-yuksekogretim-istatistikleri	
TÜİK	Eğitim istatistikleri	http://tuik.gov.tr	
Türkiye Belediyeler Birliği	Belediye İstatistikleri	www.tbb.gov.tr	
Mahalli İdareler Genel Müdürlüğü	Belediye istatistikleri	www.migm.gov.tr	
Alana Özgü Kaynaklar			
Belediyeler	Hizmet sunum ve yararlanıcı verileri	Belediyelerin Bilgi İşlem Müdürlükleri	Cinsiyet bazında tutulmuyor olabilir.
Belediyeler	Sokak, meydan, cadde, altgeçit, durak aydınlatma verileri	Belediyelerin Fen İşleri Müdürlükleri	
Belediyeler	Parkların aydınlatma verileri	Belediyelerin Park ve Bahçeler Müdürlükleri	
Belediyeler	Gecekondu verileri	Belediye Fen İşleri ve İmar Şehircilik Birimleri	
Belediyeler	Toplum ulaşım yararlanıcı verileri	Belediyelerin ulaşım birimleri	
Belediyeler	Katılımcılık, kentsel demokrasi	Belediyelerin özel kaleminden halkın katılımına açık yapılan Belediye Meclisi ve komisyonları toplantı verileri	
Belediyeler	Şehir planlaması ve altyapı projeleri	Belediye Plan-Proje Birimi	

Ancak buradaki kısıtlılık, her belediyenin aynı düzeyde ayrıntılı veri derlemesi yapmaması veya özellikle sundukları hizmetlere, kullanıcılarına ve geri dönüşlere dair bilgi toplayan bir bilgi derleme sistemi veya mekanizması oluşturmamış olmalarıdır. Böyle durumlarda kentsel hak ve hizmetlere dair veri toplamak için çözüm ancak belediyenin o hak veya hizmet alanındaki faaliyetlerinden sorumlu tutulmuş biriminden doğrudan veri talep etmek olabilir. Bu durumda karşılaşılabilecek diğer bir güçlük, verilerin yaş, cinsiyet ve mahalle kırılımında derlenmemesi olabilir. Bir kentsel hizmetten yararlananlara dair verinin bu kırılımlarda olması o alandaki eşitliğin izlenmesi ve eğer özel bir uygulama veya önlem varsa buradaki uygulamanın hangi eşitlik anlayışına dayandığının ve hangi eşitlik anlayışlarını içermediğinin tespiti için de bu ayrıntıda veri derlenmesi önemlidir.

V. Türkiye’de Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Haritalaması-Kentsel Haklar ve Hizmetler

Türkiye’de başta Anayasa olmak üzere, özellikle 2000’li yıllarda düzenlenen merkezî ve yerel yönetim yasaları eşitlik, toplumsal cinsiyet eşitliği, ayrımcılık yasağı, insan onuruna saygı ve sürdürülebilirlik normları ile uyumludur. Barınma, güvenlik, hareketlilik, kentsel kamu hizmetlerine erişim ve kentsel demokrasi olarak belirlediğimiz kentsel hak ve hizmet alanları açısından yerel mevzuatı değerlendirdiğimizde bu haklardan kentsel demokrasiye ağırlık verildiğini ve tüm hak alanlarında toplumsal cinsiyet boyutunun eksik kaldığını söyleyebiliriz. Bunun yanı sıra kentsel haklara ilişkin standartlar arasında sıklıkla en dezavantajlı grubun ihtiyaçları öne çıkmakta, yukarıda belirlediğimiz standart kümelerindeki çeşitlilik gözlenmemektedir.

Öte yandan Onuncu Beş Yıllık Kalkınma Planı ve ilişkili yerel yönetim ve toplumsal cinsiyet çalışma raporları yerel yönetimlerin kentsel hak ve hizmet alanlarında toplumsal cinsiyet eşitliği perspektifiyle kapasite geliştirme girişimleri için çok önemli dayanaklardır. Toplumsal Cinsiyet Raporu’nun karar alma mekanizmaları, istihdam, sağlık, kadına yönelik şiddet ve eğitim alt başlıklarında kadınların Türkiye’deki konumuna ilişkin saptamalar kentsel hak ve hizmet alanlarında standartların ve göstergelerin geliştirilmesine de ışık tutmaktadır.

Bölgesel düzeyde Kalkınma Ajansları’nın koordinasyonunda hazırlanan bölge planları da kentsel düzey için belirlediğimiz hak ve hizmet alanlarına ilişkin değerlendirmeleri ile ilgili bölgedeki kentlerin bu hakların sağlanmasına ilişkin stratejilerine yön verir niteliktedir, ancak yaygın eğilim kadınların dezavantajlı gruplar arasında sayılmasıdır ve haklar açısından toplumsal cinsiyet perspektifinin içkin olmamasıdır.

Kent düzeyine gelince, belediyelerce hazırlanan beş yıllık Stratejik Plan’lar ve yıllık Performans Programları’nda da toplumsal cinsiyet perspektifi üst çerçeveyi oluşturmaz. Öte yandan kadınların güçlendirilmesine ilişkin hem ana politikaların, hem de bu doğrultudaki belirli faaliyetlerin bu belgelerde giderek yaygınlıkla yer aldığını söylemek mümkündür. Faaliyetlerin kentsel hak alanları ile ilişkilendirilmesi her zaman kolay değildir, ancak izleme açısından başlangıç noktaları olarak düşünülebilir. Faaliyetlerin çıktılarına ilişkin bilgiler (örneğin 100 kadına okuma yazma öğretme) ilgili kentteki gereksinim (örneğin 2500 okuma yazma bilmeyen kadın) ışığında yapılacak etki analizlerine ışık tutacaktır.

Birleşmiş Milletler Ortak Programları kapsamında başlayan Kadın Dostu Kentler projelerinin önemli bir çıktısı Yerel Eşitlik Eylem Planlarıdır. Bu plânların hazırlandığı kentlerde kentsel hak ve hizmetlerin toplumsal cinsiyet eşitliği açısından tanımlanması yaygındır, göstergeler için de izleme için de önemli politika altyapısı belgeleridir.

Toplumsal cinsiyet eşitliği konularında faaliyet gösteren sivil toplum kuruluşları güncel politika uygulamalarını izlemede ve raporlamada genellikle aktiflerdir. Mevzuatlarda hiç değinilme-

yen farklı cinsel yönelim grupları da kapsar. Kent hak ve hizmetleri konusunda uzmanlaşan ve faaliyetleri sürekli olan sivil toplum örgütüne pek rastlanmamakla birlikte izleme yapılacak kentlerde hak temelli örgütlerdeki deneyim birikiminden yararlanmak mümkündür. Açık ki faaliyet alanı kent hak ve hizmetlerinin toplumsal cinsiyet kesişimi olan sivil toplum kuruluşu bulunmamaktadır.

Kuşkusuz cinsiyet eşitsizliğini izleme faaliyetleri göstergelerle verilerin buluşmasına dayanır. Türkiye’de genelde kent düzeyinde, özeldde kent hizmetleri bağlamında cinsiyet kırılımlı verilerin düzenli üretildiğini söylemek güçtür (Şener & Demirdirek, 2014). Tablo 10 Türkiye’de kadınların durumunun hâlihazırda derlenmekte olan kentsel hak ve hizmet alanları ile ilişkilendirildiği gösterge ve veri kaynaklarını göstermektedir. Bu verilerin çoğunlukla nesnel göstergeleri değil öznel değerlendirmeleri yansıttığına dikkat edilmelidir. Görüldüğü gibi farklı kaynaklardan farklı dönemlere ilişkin veri bulunma olasılığı çok yüksektir. Yukarıda değindiğimiz uluslararası göstergelere ilişkin verilerin Türkiye’de de toplumsal cinsiyet kırılımıyla üretilmesinin sağlanması farklı bireylerin kamu hizmetlerinden yararlanma düzeylerinin belirlenmesi açısından büyük önem taşımaktadır. Ancak, Tablo 10’da izlenebileceği gibi hak alanlarının çoğu ile ilişkili veriler cinsiyet kırılımlı olarak toplanmamaktadır.

Bunlara ek olarak, Kalkınma Bakanlığı Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik İndeksi (SEGE) göstergelerine değinebiliriz. Ağırlıklı olarak kentlerdeki demografik ve maddi yaşam koşullarının kapsandığı bu çalışmada cinsiyet temelinde kullanılan sadece iki gösterge vardır: kadın okuryazarlığı ve günlük ortalama kazancı. Bu noktada kent yaşamına ve kadınların konumlarına ilişkin göstergeler ve veriler için Kadın Dostu Kentler Projesi’nin de Cinsiyet Eşitliği İzleme Derneği (CEİD), "Türkiye’de Katılımcı Demokrasinin Güçlendirilmesi: Toplumsal Cinsiyet Eşitliğinin İzlenmesi Projesi"nin de pilot kentleri arasında yer alan İzmir ve Kars için hazırlanmış gösterge ve veri kaynakları tabloları da mevcuttur (Günlük-Şenesen vd. 2014). Sosyo-ekonomik yapı ve sınırlı da olsa kentsel demokrasi ile ilişkilendirilebilecek göstergelere ilişkin verilerin kadın erkek kırılımı bulunabilmektedir. Ancak barınma dışındaki hak ve hizmet alanlarına ilişkin veriler yoktur, kent özelinde öncelikle de belediyelerin veri tabanı oluşturması beklenir.

Bunlara ek olarak Türkiye’de yerel yönetimlerin de gösterge ve veri toplama girişimleri vardır. CEİD projesinin pilot kentleri arasında yer alan İstanbul’un Beylikdüzü Belediyesi’nin yeni parklar için ihtiyaç analizi, parkların farklı yararlanıcılarının ihtiyaçlarına göre düzenlenmesi için park denetim kontrol listeleri, memnuniyet anketleri gibi gösterge ve veri derleme örnekleri bulunmaktadır. Bu tür örneklerin farklı hak ve hizmet alanları için yaygınlaşması çok yararlı olacaktır. Ancak ölçeğin büyüklüğü nedeniyle örneğin İstanbul gibi metropol kentlerde olanak farklılaşmasının izlenebilmesi için ilçe düzeyinde girişimde bulunulması önerilebilir.

Tablo 10. Türkiye: Kentlerde Kadınların Konumuna İlişkin Örnek Gösterge ve Veri Kaynakları

Not: KADIN ifadesi bulunmayan göstergeler cinsiyet kırılımında mevcut değildir.		
Gösterge	Veri kaynağı	Kentsel hak alanı
Fert başına düşen oda sayısı, Konutun içinde tuvalet mevcudiyeti oranı, (%) , Konutun kalitesinde problem yaşayanların oranı, (%)	İllerde Yaşam İndeksi, gösterge değerleri 2015, TÜİK Http://www.tuik.gov.tr/pretablo.do?Alt_id=1106	Barınma (Konut)
Kamunun asayiş hizmetlerinden memnuniyet oranı (%)	İllerde Yaşam İndeksi, gösterge değerleri 2015, TÜİK Http://www.tuik.gov.tr/pretablo.do?Alt_id=1106	Güvenlik
Gece yalnız yürürken kendini güvende hissedendenlerin oranı	İllerde Yaşam İndeksi, gösterge değerleri 2015, TÜİK Http://www.tuik.gov.tr/pretablo.do?Alt_id=1106	Güvenlik
Belediyenin toplu taşıma hizmetlerinden memnuniyet	İllerde yaşam indeksi, gösterge değerleri 2015, tüik http://www.tuik.gov.tr/pretablo.do?alt_id=1106	Kentsel kamu hizmetlerine erişim Hareketlilik
Belediyenin temizlik hizmetlerinden memnuniyet	İllerde yaşam indeksi, gösterge değerleri 2015, tüik http://www.tuik.gov.tr/pretablo.do?alt_id=1106	Kentsel kamu hizmetlerine erişim
Atık hizmeti verilen nüfusun oranı	İllerde yaşam indeksi, gösterge değerleri 2015, tüik http://www.tuik.gov.tr/pretablo.do?alt_id=1106	Kentsel kamu hizmetlerine erişim
Sokaktan gelen gürültü problemi yaşayanların oranı	İllerde yaşam indeksi, gösterge değerleri 2015, tüik http://www.tuik.gov.tr/pretablo.do?alt_id=1106	Kentsel kamu hizmetlerine erişim
Kanalizasyon ve şebeke suyuna erişim oranı	İllerde yaşam indeksi, gösterge değerleri 2015, tüik Http://www.tuik.gov.tr/pretablo.do?alt_id=1106	Kentsel kamu hizmetlerine erişim
Kadın okumaz-yazmaz %	TÜİK	Kentsel demokrasi
Kadın lise okullulaşma %	TÜİK	Kentsel demokrasi
Kadın istihdam %	SGK yıllık istatistikleri	Kentsel demokrasi
Belediye meclisleri kadın %	Kent belediyeleri	Kentsel demokrasi
Belediye kadın istihdamı %	Kent belediye stratejik plan ve performans programları	Kentsel demokrasi

VI. Göstergeler

Raporun bu bölümünde, Türkiye’de kentsel haklar ve hizmetler alanında yapılacak bir toplumsal cinsiyet eşitliği izlemesi için kullanılması önerilen hem uluslararası düzeyde kabul edilmiş göstergeler hem de bu haritalama çalışması kapsamında yazarların geliştirdiği özgün göstergeler paylaşılmaktadır. Ancak bu gösterge önerilerinin sunumuna geçmeden önce, Türkiye’de kentsel haklar ve hizmetler alanı ile ilişkilendirilebilecek verisi toplanmakta olan ve kullanılan göstergelere göz atmak, hem alana ilişkin önerilen yeni gösterge setinin anlamını vurgulaması açısından hem de mevcut duruma dair fikir vermesi açısından gereklidir. Aşağıda Tablo 11’de verisi toplanmakta olan göstergeler görülebilir.

Tablo 11. Türkiye’de Verisi Toplanmakta Olan ve Kullanılan Göstergeler

Kod	Konu	İlgili İnsan Hakkı / Hakları ve Normlar	Gösterge	Veri Kaynağı	Veri Toplama Yöntemi	Veri Toplama Sıklığı
KK1	Kurumsal kapasiteye ilişkin göstergeler	Toplumsal Cinsiyet Eşitliği	Türkiye Belediyeler Birliği personelinde kadın oranı, %	TBB	TBB web sitesi, Stratejik Plan ve Performans Programları	Yıllık
KK2	Kurumsal kapasiteye ilişkin göstergeler	Toplumsal Cinsiyet Eşitliği	İl Genel Meclislerinde kadın oranı, %	TÜİK, Seçim ve Adalet İstatistikleri	TÜİK web sitesi	Yerel seçim periyodu
KK3	Kurumsal kapasiteye ilişkin göstergeler	Toplumsal Cinsiyet Eşitliği	Belediye meclislerinde (Büyükşehir veya İlçe) kadın oranı, %	Kent Belediyeleri	Belediye web sitesi	Yıllık
KK4	Kurumsal kapasiteye ilişkin göstergeler	Toplumsal Cinsiyet Eşitliği	Belediyede çalışan kadın personel oranı, %	Kent Belediye Stratejik Plan ve Performans Programları	Belediye web sitesi	Yıllık
B1	Barınma	İnsan Onuruna Saygı	Fert başına düşen oda sayısı	İllerde Yaşam İndeksi, gösterge değerleri, TÜİK	TÜİK web sitesi	TÜİK, Araştırma Periyodu
B2	Barınma	İnsan Onuruna Saygı	Konutun içinde tuvalet mevcudiyeti oranı, %	İllerde Yaşam İndeksi, gösterge değerleri, TÜİK	TÜİK web sitesi	TÜİK, Araştırma Periyodu
B3	Barınma	İnsan Onuruna Saygı	Tuvalet kullanım kolaylıklarına göre hanehalklarının dağılımı, Konutun dışında, %	TÜİK Nüfus ve Konut Araştırması veritabanı ⁶⁸	TÜİK web sitesi	TÜİK Araştırma Periyodu

68 TÜİK Nüfus ve Konut Araştırması istatistikleri 2011 yılında nüfus sayımları kapsamında yapılmış ve henüz tekrarı olmamıştır. Ancak eğer tekrarlanacak olursa dikkate alınmak üzere bu veritabanında kullanılan göstergeleri toplumsal cinsiyet eşitliği boyutunu da içerecek şekilde revize eden yeni gösterge önerilerimiz aşağıda tablonun devamında izlenebilir.

Tablo 11. Türkiye’de Verisi Toplanmakta Olan ve Kullanılan Göstergeler (devam)

Kod	Konu	İlgili İnsan Hakkı / Hakları ve Normlar	Gösterge	Veri Kaynağı	Veri Toplama Yöntemi	Veri Toplama Sıklığı
B4	Barınma	İnsan Onuruna Saygı	Tuvalet kullanım kolaylıklarına göre hanehalklarının dağılımı, Konutun içinde, %	TÜİK Nüfus ve Konut Araştırması veritabanı	TÜİK web sitesi	TÜİK Araştırma Periyodu
B5	Barınma	İnsan Onuruna Saygı	Tuvalet kullanım kolaylıklarına göre hanehalklarının dağılımı, yok, %	TÜİK Nüfus ve Konut Araştırması veritabanı	TÜİK web sitesi	TÜİK Araştırma Periyodu
B6	Barınma	İnsan Onuruna Saygı	Konutun kalitesinde problem yaşayanların oranı, %	İllerde Yaşam İndeksi, gösterge değerleri, TÜİK	TÜİK web sitesi	TÜİK, Araştırma Periyodu
B7	Barınma	İnsan Onuruna Saygı	Banyo kullanım kolaylıklarına göre hanehalklarının dağılımı, Konutun dışında, %	TÜİK Nüfus ve Konut Araştırması veritabanı	TÜİK web sitesi	TÜİK Araştırma Periyodu
B8	Barınma	İnsan Onuruna Saygı	Banyo kullanım kolaylıklarına göre hanehalklarının dağılımı, Konutun içinde, %	TÜİK Nüfus ve Konut Araştırması veritabanı	TÜİK web sitesi	TÜİK Araştırma Periyodu
B9	Barınma	İnsan Onuruna Saygı	Banyo kullanım kolaylıklarına göre hanehalklarının dağılımı, Yok, %	TÜİK Nüfus ve Konut Araştırması veritabanı	TÜİK web sitesi	TÜİK Araştırma Periyodu
B10	Barınma	İnsan Onuruna Saygı	Isıtma sistemine göre hanehalklarının dağılımı, soba, %	TÜİK Nüfus ve Konut Araştırması veritabanı	TÜİK web sitesi	TÜİK Araştırma Periyodu
B11	Barınma	İnsan Onuruna Saygı	Isıtma sistemine göre hanehalklarının dağılımı, diğer, % (Doğalgaz, merkezi ısıtma vb.)	TÜİK Nüfus ve Konut Araştırması veritabanı	TÜİK web sitesi	TÜİK Araştırma Periyodu
B12	Barınma	İnsan Onuruna Saygı	Su kullanım kolaylıklarına göre hanehalklarının dağılımı, konutun dışında, %	TÜİK Nüfus ve Konut Araştırması veritabanı	TÜİK web sitesi	TÜİK Araştırma Periyodu
B13	Barınma	İnsan Onuruna Saygı	Su kullanım kolaylıklarına göre hanehalklarının dağılımı, konutun içinde, %	TÜİK Nüfus ve Konut Araştırması veritabanı	TÜİK web sitesi	TÜİK Araştırma Periyodu
B14	Barınma	İnsan Onuruna Saygı	Su kullanım kolaylıklarına göre hanehalklarının dağılımı, yok, %	TÜİK Nüfus ve Konut Araştırması veritabanı	TÜİK web sitesi	TÜİK Araştırma Periyodu

Tablo 11. Türkiye’de Verisi Toplanmakta Olan ve Kullanılan Göstergeler (devam)

Kod	Konu	İlgili İnsan Hakkı / Hakları ve Normlar	Gösterge	Veri Kaynağı	Veri Toplama Yöntemi	Veri Toplama Sıklığı
H1	Hareketlilik	İnsan Onuruna Saygı	Belediyenin toplu taşıma hizmetlerinden memnuniyet, %	İllerde Yaşam İndeksi, gösterge değerleri, TÜİK; İlgili belediyenin web sitesi, faaliyet raporu	TÜİK web sitesi; İlgili belediyenin Faaliyet raporu incelemesi, web sitesi	TÜİK, Araştırma Periyodu
H2	Hareketlilik - Güvenlik	İnsan Onuruna Saygı	Gece yalnız yürürken kendini güvende hissedenerleri oranı, %	İllerde Yaşam İndeksi, gösterge değerleri, TÜİK	TÜİK web sitesi	TÜİK, Araştırma Periyodu
G1	Güvenlik	İnsan Onuruna Saygı	Kamunun asayiş hizmetlerinden memnuniyet oranı, %	İllerde Yaşam İndeksi, gösterge değerleri, TÜİK	TÜİK web sitesi	TÜİK, Araştırma Periyodu
KHE1	Kentsel kamu hizmetlerine erişim	İnsan Onuruna Saygı ve Sürdürülebilirlik	Belediyenin temizlik hizmetlerinden memnuniyet, %	İllerde Yaşam İndeksi, gösterge değerleri, TÜİK	TÜİK web sitesi	TÜİK, Araştırma Periyodu
KHE2	Kentsel kamu hizmetlerine erişim	İnsan Onuruna Saygı ve Sürdürülebilirlik	Atık hizmeti verilen nüfusun oranı, %	İllerde Yaşam İndeksi, gösterge değerleri, TÜİK	TÜİK web sitesi	TÜİK, Araştırma Periyodu
KHE3	Kentsel kamu hizmetlerine erişim	İnsan Onuruna Saygı ve Sürdürülebilirlik	Sokaktan gelen gürültü problemi yaşayanların oranı, %	İllerde Yaşam İndeksi, gösterge değerleri, TÜİK	TÜİK web sitesi	TÜİK, Araştırma Periyodu
KHE4	Kentsel kamu hizmetlerine erişim	İnsan Onuruna Saygı ve Sürdürülebilirlik	Kanalizasyon ve şebeke suyuna erişim oranı, %	İllerde Yaşam İndeksi, gösterge değerleri, TÜİK	TÜİK web sitesi	TÜİK, Araştırma Periyodu

Yukarıda dördüncü bölümde değinilen uluslararası indeks ve belgeler ile Tablo 11’de sunulan Türkiye’de yerel düzeyde hâlihazırda toplanmakta olan göstergelerin yanı sıra; yine Türkiye özelinde düşünüldüğünde kapsadığımız hakların toplumsal cinsiyet boyutuna dair başka göstergeler de geliştirilebilir. Göstergelerin ölçülebilir, karşılaştırılabilir, dengeli ve güvenilir olması hak temelli izlemenin başarısı için gereklidir. Bu amaçla yeni göstergelerin belirlenmesinde söz konusu alanda faaliyet yürüten kamu ve sivil toplum temsilcileri ile araştırmacı ve akademisyenlerin katılımı anlamlı bulunmuştur. Bu doğrultuda **CEİD Türkiye’de Katılımcı Demokrasinin Güçlendirilmesi: Toplumsal Cinsiyet Eşitliğinin İzlenmesi Projesi** kapsamında 25 Aralık 2017 tarihinde her bir tematik alanla ilgili merkezî ve yerel teşkilâta görevli bürokratlar, sivil toplum örgütleri ve akademisyenlerin davetli olduğu bir ortak anlayış toplantısı düzenlenmiştir. Bu toplantıda her tematik alanda katılımcılar ve tematik alan uzmanları çalışma gruplarına ayrılarak Türkiye’de hak temelinde toplumsal cinsiyet eşitliğinin izlenmesi için anlamlı göstergeler üzerinde tartışmışlardır. Bu tartışmanın katkılarını da içererek kentsel haklar ve hizmetler tematik alanı için önerdiğimiz göstergeler aşağıda Tablo 12’de sunulmuştur.⁶⁹

⁶⁹ Bu toplantı ve uluslararası indekslerin yanı sıra gösterge önerilerinin oluşturulmasında yararlanılan başka kaynaklar da şunlardır: Birleşmiş Milletler portalı (<https://unstats.un.org/unsd/gender/default.html>); <https://unhabitat.org/urban-themes/gender/>), Deike (2013), Dünya Bankası portalı (<http://datatopics.worldbank.org/gender/indicators>), EIGE indeksleri, İstanbul Bölge Planı (s.470-476), Onuncu Kalkınma Planı Toplumsal Cinsiyet Çalışma Grubu Raporu (s.51-52),Günlük-Şenese vd. (2017), Yücel ve Yakar Önal (2017),

Tablo 12. Türkiye’de Kullanılması Önerilen Göstergeler ⁷⁰

Türkiye’de verisi toplanması gereken göstergeler						
Kod	Konu	İlgili İnsan Hakkı / Hakları ve Normlar	Gösterge	Önerilen Veri Kaynağı	Önerilen Veri Toplama Yöntemi	Önerilen Veri Toplama Sıklığı
KK5 ⁷¹	Kurumsal kapasiteye ilişkin göstergeler	Toplumsal Cinsiyet Eşitliği	İçişleri Bakanlığı, Mahalli İdareler Genel Müdürlüğü, Personelinin cinsiyet dağılımı verisi, % **	Mahalli İdareler Genel Müdürlüğü	Mahalli İdareler Genel Müdürlüğü ilgili biriminden veri talebi	Yıllık
KK6	Kurumsal kapasiteye ilişkin göstergeler	Toplumsal Cinsiyet Eşitliği	İçişleri Bakanlığı, Mahalli İdareler Genel Müdürlüğü, Üst yönetim kademesindeki kadın oranı, %**	Mahalli İdareler Genel Müdürlüğü	Mahalli İdareler Genel Müdürlüğü ilgili biriminden veri talebi	Yıllık
KK7	Kurumsal kapasiteye ilişkin göstergeler	Toplumsal Cinsiyet Eşitliği	Belediyelerde çalışan kadın personel oranı, %**	TBB personel istatistikleri	TBB ilgili biriminden veri talebi	Yıllık
B15	Barınma	Toplumsal Cinsiyet Eşitliği, İnsan Onuruna Saygı, Sürdürülebilirlik	Tek ebeveynli hane oranı, % (Tek ebeveynli hane sayısı/Toplam Hane Sayısı)**	TÜİK	TÜİK’ten veri talebi	Yıllık
B16	Barınma	Toplumsal Cinsiyet Eşitliği, İnsan Onuruna Saygı, Sürdürülebilirlik	Tek ebeveynli hanelerde hane reisi kadın olan hanelerin oranı,% (Hane reisi kadın olan tek ebeveynli hane sayısı/ Toplam tek ebeveynli hane sayısı)**	TÜİK	TÜİK’ten Nüfus ve Konut Araştırması veritabanına ek veri talebi	Yıllık
B17	Barınma	Toplumsal Cinsiyet Eşitliği, İnsan Onuruna Saygı	Tuvalet kullanım kolaylıklarına göre hane reisi kadın olan tek ebeveynli hanelerin dağılımı, Konutun dışında, % (Hane reisi kadın olan tek ebeveynli hanelerde tuvaleti konutun dışında olan hane sayısı/Hane reisi kadın olan toplam tek ebeveynli hane sayısı)**	TÜİK	TÜİK’ten Nüfus ve Konut Araştırması veritabanına ek veri talebi	TÜİK Araştırma Periyodu

70 Bu tabloda sunulan göstergelerden * ile işaretli olanlar uluslararası olarak kullanılmakta olan ve Türkiye için kullanılmasını önerdiğimiz göstergelerdir. ** ile işaretli olanlar ise bu çalışma kapsamında Türkiye için yazarlar tarafından geliştirilen (özgün) göstergelerdir.

71 Buradaki kod numaraları Tablo 11’de derlenen göstergeleri takip edecek şekilde verilmiştir.

Tablo 12. Türkiye’de Kullanılması Önerilen Göstergeler (devam)

Türkiye’de verisi toplanması gereken göstergeler						
Kod	Konu	İlgili İnsan Hakkı / Hakları ve Normlar	Gösterge	Önerilen Veri Kaynağı	Önerilen Veri Toplama Yöntemi	Önerilen Veri Toplama Sıklığı
B18	Barınma	Toplumsal Cinsiyet Eşitliği, İnsan Onuruna Saygı	Tuvalet kullanım kolaylıklarına göre hane reisi kadın olan tek ebeveynli hanelerin dağılımı, Konutun içinde, % (Hane reisi kadın olan tek ebeveynli hanelerde tuvaleti konutun içinde olan hane sayısı/Hane reisi kadın olan toplam tek ebeveynli hane sayısı)**	TÜİK	TÜİK’ten Nüfus ve Konut Araştırması veritabanına ek veri talebi	TÜİK Araştırma Periyodu
B19	Barınma	Toplumsal Cinsiyet Eşitliği, İnsan Onuruna Saygı	Tuvalet kullanım kolaylıklarına göre hane reisi kadın olan tek ebeveynli hanelerin dağılımı, Yok, % (Hane reisi kadın olan tek ebeveynli hanelerde tuvaleti olmayan hane sayısı/Hane reisi kadın olan toplam tek ebeveynli hane sayısı)**	TÜİK	TÜİK’ten Nüfus ve Konut Araştırması veritabanına ek veri talebi	TÜİK Araştırma Periyodu
B20	Barınma	Toplumsal Cinsiyet Eşitliği, İnsan Onuruna Saygı	Banyo kullanım kolaylıklarına göre hane reisi kadın olan tek ebeveynli hanelerin dağılımı, Konutun dışında, % (Hane reisi kadın olan tek ebeveynli hanelerde banyosu konutun dışında olan hane sayısı/Hane reisi kadın olan toplam tek ebeveynli hane sayısı)**	TÜİK	TÜİK’ten Nüfus ve Konut Araştırması veritabanına ek veri talebi	TÜİK Araştırma Periyodu
B21	Barınma	Toplumsal Cinsiyet Eşitliği, İnsan Onuruna Saygı	Banyo kullanım kolaylıklarına göre hane reisi kadın olan tek ebeveynli hanelerin dağılımı, Konutun içinde, % (Hane reisi kadın olan tek ebeveynli hanelerde banyosu konutun içinde olan hane sayısı/Hane reisi kadın olan toplam tek ebeveynli hane sayısı)**	TÜİK	TÜİK’ten Nüfus ve Konut Araştırması veritabanına ek veri talebi	TÜİK Araştırma Periyodu

Tablo 12. Türkiye’de Kullanılması Önerilen Göstergeler (devam)

Türkiye’de verisi toplanması gereken göstergeler						
Kod	Konu	İlgili İnsan Hakkı / Hakları ve Normlar	Gösterge	Önerilen Veri Kaynağı	Önerilen Veri Toplama Yöntemi	Önerilen Veri Toplama Sıklığı
B22	Barınma	Toplumsal Cinsiyet Eşitliği, İnsan Onuruna Saygı	Banyo kullanım kolaylıklarına göre hane reisi kadın olan tek ebeveynli hanelerin dağılımı, Yok, % (Hane reisi kadın olan tek ebeveynli hanelerde banyosu olmayan hane sayısı/Hane reisi kadın olan toplam tek ebeveynli hane sayısı)**	TÜİK	TÜİK’ten Nüfus ve Konut Araştırması veritabanına ek veri talebi	TÜİK Araştırma Periyodu
B23	Barınma	Toplumsal Cinsiyet Eşitliği, İnsan Onuruna Saygı	Isınma olanaklarına göre hane reisi kadın olan tek ebeveynli hanelerin dağılımı, soba, % (Hane reisi kadın olan tek ebeveynli hanelerde soba ile ısınan hane sayısı/Hane reisi kadın olan toplam tek ebeveynli hane sayısı)**	TÜİK	TÜİK’ten Nüfus ve Konut Araştırması veritabanına ek veri talebi	TÜİK Araştırma Periyodu
B24	Barınma	Toplumsal Cinsiyet Eşitliği, İnsan Onuruna Saygı	Isınma olanaklarına göre hane reisi kadın olan tek ebeveynli hanelerin dağılımı, Diğer (merkezî sistem, doğalgaz vb.), % (Hane reisi kadın olan tek ebeveynli hanelerde merkezî ısınma olanağı olan hane sayısı/Hane reisi kadın olan toplam tek ebeveynli hane sayısı)**	TÜİK	TÜİK’ten Nüfus ve Konut Araştırması veritabanına ek veri talebi	TÜİK Araştırma Periyodu
B25	Barınma	Toplumsal Cinsiyet Eşitliği, İnsan Onuruna Saygı	Su kullanım olanaklarına göre hane reisi kadın olan tek ebeveynli hanelerin dağılımı, konutun dışında, % (Hane reisi kadın olan tek ebeveynli hanelerde suyu konutun dışında olan hane sayısı/Hane reisi kadın olan toplam tek ebeveynli hane sayısı)**	TÜİK	TÜİK’ten Nüfus ve Konut Araştırması veritabanına ek veri talebi	TÜİK Araştırma Periyodu

Tablo 12. Türkiye’de Kullanılması Önerilen Göstergeler (devam)

Türkiye’de verisi toplanması gereken göstergeler						
Kod	Konu	İlgili İnsan Hakkı / Hakları ve Normlar	Gösterge	Önerilen Veri Kaynağı	Önerilen Veri Toplama Yöntemi	Önerilen Veri Toplama Sıklığı
B26	Barınma	Toplumsal Cinsiyet Eşitliği, İnsan Onuruna Saygı	Su kullanım kolaylıklarına göre hane reisi kadın olan tek ebeveynli hanelerin dağılımı, Konutun içinde, % (Hane reisi kadın olan tek ebeveynli hanelerde suyu konutun içinde olan hane sayısı/Hane reisi kadın olan toplam tek ebeveynli hane sayısı)**	TÜİK	TÜİK’ten Nüfus ve Konut Araştırması veritabanına ek veri talebi	TÜİK Araştırma Periyodu
B27	Barınma	Toplumsal Cinsiyet Eşitliği, İnsan Onuruna Saygı	Su kullanım kolaylıklarına göre hane reisi kadın olan tek ebeveynli hanelerin dağılımı, Yok, % (Hane reisi kadın olan tek ebeveynli hanelerde suyu olmayan hane sayısı / Hane reisi kadın olan toplam tek ebeveynli hane sayısı)**	TÜİK	TÜİK’ten Nüfus ve Konut Araştırması veritabanına ek veri talebi	TÜİK Araştırma Periyodu
B28	Barınma	Toplumsal Cinsiyet Eşitliği, İnsan Onuruna Saygı	Kadın Sığınma evi kapasitesi, % (kadın sığınmaevi kapasitesi-kişi/18+yaş grubundaki kadın sayısı)**	ASPB, KSGM, Belediye, STÖ	KSGM, Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüğü, STÖler, Belediyeler, yayınlar, gerekirse mülakatlar	Yıllık
B29	Barınma	Toplumsal Cinsiyet Eşitliği	Tapu sahibi kadın oranı, % **	Belediye İmar ve Şehircilik birimi, Tapu ve Kadastro İl Müdürlüğü	Belediye İmar ve Şehircilik birimi, Tapu ve Kadastro İl Müdürlüğü’nden bilgi talebi	Yıllık
B30	Barınma	Toplumsal Cinsiyet Eşitliği	Yasal tapularına erişen gecekondulu alanlarında tapu sahibi kadın oranı, %* (UN-HABITAT BARINMA VE GECEKONDULU İYİLEŞTİRME TOPLUMSAL CİNSİYET GÖSTERGELERİ)	Belediye İmar ve Şehircilik birimi, Tapu ve Kadastro İl Müdürlüğü	Belediye İmar ve Şehircilik birimi, Tapu ve Kadastro İl Müdürlüğü’nden bilgi talebi	Yıllık
B31	Barınma	Toplumsal Cinsiyet Eşitliği	Yasal tapularına erişen gecekondulu alanlarında ortak tapu sahibi kadın oranı, %* (UN-HABITAT BARINMA VE GECEKONDULU İYİLEŞTİRME TOPLUMSAL CİNSİYET GÖSTERGELERİ)	Belediye İmar ve Şehircilik birimi, Tapu ve Kadastro İl Müdürlüğü	Belediye İmar ve Şehircilik birimi, Tapu ve Kadastro İl Müdürlüğü’nden bilgi talebi	Yıllık

Tablo 12. Türkiye’de Kullanılması Önerilen Göstergeler (devam)

Türkiye’de verisi toplanması gereken göstergeler						
Kod	Konu	İlgili İnsan Hakkı / Hakları ve Normlar	Gösterge	Önerilen Veri Kaynağı	Önerilen Veri Toplama Yöntemi	Önerilen Veri Toplama Sıklığı
B32	Barınma	Toplumsal Cinsiyet Eşitliği	Kentsel dönüşüm süreçlerinden etkilenecek olanlar içinde görüşü alınan kadınların oranı, % (Kentsel dönüşüm süreçlerinden etkilenecek olanlar içinde görüşü alınan kadınların sayısı/ Kentsel dönüşüm süreçlerinden etkilenecek olanlar içinde görüşü alınanların toplam sayısı)* (UN-HABITAT BARINMA VE GECEKONDU İYİLEŞTİRME TOPLUMSAL CİNSİYET GÖSTERGELERİ)	Belediye, Plan ve Proje Müdürlüğü	Belediye, Plan ve Proje Müdürlüğü	Yıllık
B33	Barınma	Toplumsal Cinsiyet Eşitliği, İnsan Onuruna Saygı	Kadın yararlanıcılardan gelen barınma ile ilgili dilekçe ve taleplerin oranı, % (Kadın yararlanıcılardan gelen barınma ile ilgili dilekçe ve taleplerin sayısı / Barınma ile ilgili dilekçe ve taleplerin toplam sayısı)**	Belediye	Belediye ilgili biriminden veri talebi	Yıllık
H3	Hareketlilik	Toplumsal Cinsiyet Eşitliği, İnsan Onuruna Saygı	Belediyenin toplu taşıma hizmetlerinden memnuniyetin cinsiyete göre dağılımı, %**	İllerde Yaşam İndeksi, gösterge değerleri, TÜİK; İlgili belediyenin web sitesi, faaliyet raporu	TÜİK’ten cinsiyete göre ayrıştırlmış veri talebi	TÜİK, Araştırma Periyodu
H4	Hareketlilik-Güvenlik	İnsan Onuruna Saygı	Gece yalnız yürürken kendini güvende hissedenlerin cinsiyet dağılımı, %* (The Economist, GÜVENLİ KENT İNDEKSİ)	İllerde Yaşam İndeksi, gösterge değerleri, TÜİK	TÜİK’ten cinsiyete göre ayrıştırlmış veri talebi	TÜİK, Araştırma Periyodu
H5	Hareketlilik	Toplumsal Cinsiyet Eşitliği, İnsan Onuruna Saygı, Ayrımcılık Yasası	Kentte kaldırım genişliği açısından puset ve tekerlekli sandalye dostu olan kaldırımların oranı, % (Kaldırım genişliği standartlarına uyan puset ve tekerlekli sandalye dostu kaldırım uzunluğu, metre / Kentteki toplam kaldırım uzunluğu, metre)**	Belediye	Fen İşleri Müdürlüğü’nden bilgi talebi	Yıllık

Tablo 12. Türkiye’de Kullanılması Önerilen Göstergeler (devam)

Türkiye’de verisi toplanması gereken göstergeler						
Kod	Konu	İlgili İnsan Hakkı / Hakları ve Normlar	Gösterge	Önerilen Veri Kaynağı	Önerilen Veri Toplama Yöntemi	Önerilen Veri Toplama Sıklığı
H6	Hareketlilik	Toplumsal Cinsiyet Eşitliği, İnsan Onuruna Saygı, Ayrımcılık Yasağı	Kentte rampalı kaldırımların oranı, % (Kentte rampalı kaldırım uzunluğu / Kentteki toplam kaldırım uzunluğu)**	Belediye	Fen İşleri Müdürlüğü’nden bilgi talebi	Yıllık
H7	Hareketlilik	Toplumsal Cinsiyet Eşitliği, İnsan Onuruna Saygı, Ayrımcılık Yasağı	Kentte kaldırım genişliği açısından yaya dostu olan kaldırımların oranı,% (Kaldırım genişliği standartlarına uyan kaldırım uzunluğu/ Kentteki toplam kaldırım uzunluğu)**	Belediye	Fen İşleri Müdürlüğü’nden bilgi talebi	Yıllık
H8	Hareketlilik	Toplumsal Cinsiyet Eşitliği, İnsan Onuruna Saygı, Ayrımcılık Yasağı	Kentte kaldırım yüksekliği açısından yaya dostu olan kaldırımların oranı,% (Kaldırım yüksekliği standartlarına uyan kaldırım uzunluğu/ Kentteki toplam kaldırım uzunluğu)**	Belediye	Fen İşleri Müdürlüğü’nden bilgi talebi	Yıllık
H9	Hareketlilik	Toplumsal cinsiyet eşitliği, Ayrımcılık yasağı, İnsan onuruna saygı	Toplam 65 yaş üstü indirimli taşıma kartı sahipleri içinde kadın oranı, % (65 yaş üstü indirimli taşıma kartı sahibi kadın sayısı / toplam 65 yaş üstü indirimli taşıma kartı sahibi sayısı)**	Belediye	Ulaşım Birimi’nden bilgi talebi	Yıllık
H10	Hareketlilik	Toplumsal cinsiyet eşitliği	Toplu ulaşımda TSE duraklar arası mesafe standardına ⁷² uyan durak oranı, % (Toplu ulaşımda TSE duraklar arası mesafe standardına uyan durak sayısı / toplam durak sayısı)**	Belediye	Ulaşım biriminden bilgi talebi	Yıllık
H11	Hareketlilik	Toplumsal cinsiyet eşitliği	Yeterli aydınlatma ve kamera donanımına sahip altgeçitlerin oranı, % Yeterli aydınlatma ve kamera donanımına sahip altgeçitlerin sayısı / Toplam altgeçit sayısı)**	Belediye	Fen işleri biriminden bilgi talebi	Yıllık

72 Türk Standartları Enstitüsü (TSE)’nin 02.01.2014 tarihinde kabul ettiği 11783 Sayılı Şehir içi yollar - Otobüs durakları yer seçimi kuralları standardına göre; durak yerleri, otobüs güzergahı ile çakışan yaya arterlerine yakın yerlerde seçilerek, yolcular için erişme kolaylığı sağlanmalıdır. Mevcut trafiğin işletme hızının azalmaması için ise iki durak arası, 400-500 metre olmalıdır. Birinci derecedeki yollarda ise bu mesafe, 600-700 metre olabilir. Yolcu yoğunluğunun çok olduğu yol kesimlerinde bu mesafeler 100'er metre azaltılabilir.

Tablo 12. Türkiye’de Kullanılması Önerilen Göstergeler (devam)

Türkiye’de verisi toplanması gereken göstergeler						
Kod	Konu	İlgili İnsan Hakkı / Hakları ve Normlar	Gösterge	Önerilen Veri Kaynağı	Önerilen Veri Toplama Yöntemi	Önerilen Veri Toplama Sıklığı
H12	Hareketlilik	Toplumsal cinsiyet eşitliği	Belediyede ulaştırma biriminde çalışan kadın personel oranı, % (Ulaştırma biriminde çalışan kadın personel sayısı / ulaştırma biriminde çalışan toplam personel sayısı) * (ASYA KALKINMA BANKASI ULAŞIM TOPLUMSAL CİNSİYET GÖSTERGELERİ)	Belediye	Belediye ulaştırma biriminden bilgi talebi	Yıllık
H13	Hareketlilik	Toplumsal cinsiyet eşitliği	Ulaşımında çalışan kadın vatman oranı, % (kadın vatman sayısı/ toplam vatman sayısı)**	Belediye	Belediye ulaştırma biriminden bilgi talebi	Yıllık
H14	Hareketlilik	Toplumsal cinsiyet eşitliği	Ulaşımında çalışan kadın şoför oranı, % (Ulaşımında çalışan kadın şoför sayısı/ Toplam ulaşımında çalışan sayısı)**	Belediye	Belediye ulaştırma biriminden bilgi talebi	Yıllık
H15	Hareketlilik	Toplumsal cinsiyet eşitliği	Ulaşımında çalışan kadın kaptan oranı, % (Ulaşımında çalışan kadın kaptan sayısı/ Toplam ulaşımında çalışan sayısı)**	Belediye	Belediye ulaştırma biriminden bilgi talebi	Yıllık
H16	Hareketlilik	Toplumsal cinsiyet eşitliği	Ulaşım hizmetinde çalışan kadın gişe görevlisi oranı, % (Ulaşım hizmetinde çalışan kadın gişe görevlisi sayısı / Ulaşım hizmetinde çalışan toplam gişe görevlisi sayısı)**	Belediye	Belediye ulaştırma biriminden bilgi talebi	Yıllık
H17	Hareketlilik	Toplumsal cinsiyet eşitliği	Ulaşım hizmetinde çalışan kadın güvenlik görevlisi oranı, % (Ulaşım hizmetinde çalışan kadın güvenlik görevlisi sayısı/ Ulaşım hizmetinde çalışan toplam güvenlik görevlisi sayısı) * (ASYA KALKINMA BANKASI ULAŞIM TOPLUMSAL CİNSİYET GÖSTERGELERİ)	Belediye	Belediye ulaştırma biriminden bilgi talebi	Yıllık

Tablo 12. Türkiye’de Kullanılması Önerilen Göstergeler (devam)

Türkiye’de verisi toplanması gereken göstergeler						
Kod	Konu	İlgili İnsan Hakkı / Hakları ve Normlar	Gösterge	Önerilen Veri Kaynağı	Önerilen Veri Toplama Yöntemi	Önerilen Veri Toplama Sıklığı
H18	Hareketlilik	Toplumsal cinsiyet eşitliği	Cinsel saldırı ve taciz eğitimi verilen toplu ulaşımda görevli personel oranı, % (Cinsel saldırı ve taciz eğitimi verilen ulaşımda görevli personel sayısı/ Toplu ulaşımda görevli personel sayısı) * (ASYA KALKINMA BANKASI ULAŞIM TOPLUMSAL CİNSİYET GÖSTERGELERİ)	Belediye	Belediye ulaştırma biriminden bilgi talebi	Yıllık
H19	Hareketlilik	Toplumsal cinsiyet eşitliği	Toplumsal cinsiyet eşitliği eğitimi verilen toplu ulaşımda görevli personel oranı, % (Toplumsal cinsiyet eşitliği eğitimi verilen ulaşımda görevli personel sayısı/ Toplu ulaşımda görevli personel sayısı)**	Belediye	Belediye ulaştırma biriminden bilgi talebi	Yıllık
H20	Hareketlilik	Toplumsal cinsiyet eşitliği	Eşitlikçi hizmet sunumu eğitimi verilen toplu ulaşımda görevli personel oranı, % (Eşitlikçi hizmet sunumu eğitimi verilen toplu ulaşımda görevli personel sayısı / Toplu ulaşımda görevli personel sayısı)**	Belediye	Belediye ulaştırma biriminden bilgi talebi	Yıllık
H21	Hareketlilik	Toplumsal cinsiyet eşitliği	Toplu ulaşım ile ilgili şikâyet ve talep dilekçelerinde cinsel saldırı ve taciz şikâyetlerinin oranı, % (Toplu ulaşım ile ilgili şikâyet ve talep dilekçelerinde cinsel saldırı ve taciz şikâyetlerinin sayısı/ Toplu ulaşım ile ilgili şikâyet ve talep dilekçesi sayısı)**	Belediye	Belediye ulaştırma biriminden bilgi talebi	Yıllık

Tablo 12. Türkiye’de Kullanılması Önerilen Göstergeler (devam)

Türkiye’de verisi toplanması gereken göstergeler						
Kod	Konu	İlgili İnsan Hakkı / Hakları ve Normlar	Gösterge	Önerilen Veri Kaynağı	Önerilen Veri Toplama Yöntemi	Önerilen Veri Toplama Sıklığı
H22	Hareketlilik	Toplumsal cinsiyet eşitliği	Kadın kullanıcılardan gelen ulaşım ile ilgili dilekçe ve taleplerin oranı,% (Kadın kullanıcılardan gelen ulaşım ile ilgili talep ve dilekçe sayısı / Kullanıcılardan gelen ulaşım ile ilgili toplam talep ve dilekçe sayısı)**	Belediye	Belediye ulaştırma biriminden bilgi talebi	Yıllık
KD1	Kentsel Demokrasi	Toplumsal cinsiyet eşitliği	Belediye Meclisi’nin halka açık toplantılarına katılan kadın oranı, % (Belediye Meclisi’nin halka açık toplantılarına katılan kadın sayısı / Toplam katılımcı sayısı)**	Belediye	Belediye Özel Kalem Biriminden bilgi talebi	3 aylık
KD2	Kentsel Demokrasi	Toplumsal cinsiyet eşitliği	Kent Konseyi Genel Kurulu’nda kadın oranı, % (Kent Konseyi Genel Kurulu’ndaki kadın üye sayısı / Toplam Kent Konseyi Üye sayısı)**	Kent Konseyi	Kent Konseyi web sitesi	Yerel seçim periyodu
KD3	Kentsel Demokrasi	Toplumsal cinsiyet eşitliği	Kadın mahalle muhtarı oranı, % (Kadın mahalle muhtarı sayısı / Toplam Mahalle Muhtarı sayısı)**	Belediye	Belediye Muhtarlıklar Müdürlüğü, Belediye Özel Kalem	Yerel seçim periyodu
KD4	Kentsel Demokrasi	Toplumsal cinsiyet eşitliği	Belediye stratejik plan hazırlık toplantılarına dış paydaş olarak katılan kadın STÖ oranı, % (Dış paydaşlarla yapılan stratejik plan hazırlık toplantılarına katılan Kadın STÖ sayısı / Dış paydaşlarla yapılan stratejik plan toplantılarına katılan toplam STÖ sayısı)**	Belediye	Belediye Stratejik Plan hazırlıklarından sorumlu birimden bilgi talebi	Yerel seçim periyodu, Stratejik plan revizyon periyodu
KD5	Kentsel Demokrasi	Toplumsal cinsiyet eşitliği	Belediye stratejik plan hazırlık toplantılarına dış paydaş olarak katılan LGBTİ STÖ oranı, % (Dış paydaşlarla yapılan stratejik plan hazırlık toplantılarına katılan LGBTİ STÖ sayısı / Dış paydaşlarla yapılan stratejik plan toplantılarına katılan toplam STÖ sayısı)**	Belediye	Belediye Stratejik Plan hazırlıklarından sorumlu birimden bilgi talebi	Yerel seçim periyodu, stratejik plan revizyon periyodu

Tablo 12. Türkiye’de Kullanılması Önerilen Göstergeler (devam)

Türkiye’de verisi toplanması gereken göstergeler						
Kod	Konu	İlgili İnsan Hakkı / Hakları ve Normlar	Gösterge	Önerilen Veri Kaynağı	Önerilen Veri Toplama Yöntemi	Önerilen Veri Toplama Sıklığı
KD6	Kentsel Demokrasi	Toplumsal cinsiyet eşitliği	Dış paydaş toplantıları sonunda, stratejik plana dâhil edilen amaç ve hedefler içinde kadın STÖ önerilerinin oranı, % (Stratejik plana dâhil edilen kadın STÖ’lerinden gelen öneri sayısı / Dış paydaş toplantıları sonunda stratejik plana dâhil edilen STÖ’lerden gelen toplam öneri sayısı)**	Belediye	Belediye Stratejik Plan hazırlıklarından sorumlu birimden bilgi talebi	Yerel seçim periyodu, Stratejik plan revizyon periyodu
KD7	Kentsel Demokrasi	Toplumsal cinsiyet eşitliği,	Dış paydaş toplantıları sonunda, stratejik plana dâhil edilen amaç ve hedefler içinde LGBTİ STÖ önerilerinin oranı, % (Stratejik plana dâhil edilen LGBTİ STÖ’lerinden gelen öneri sayısı / Dış paydaş toplantıları sonunda stratejik plana dâhil edilen STÖ’lerden gelen toplam öneri sayısı)**	Belediye	Belediye Stratejik Plan hazırlıklarından sorumlu birimden bilgi talebi	Yerel seçim periyodu, Stratejik plan revizyon periyodu
KD8	Kentsel Demokrasi	Toplumsal cinsiyet eşitliği	Stratejik Plan Hazırlığından sorumlu ekibin içinde kadın oranı, % (Ekibin içindeki kadın sayısı / Toplam ekip üyesi)**	Belediye	Belediye Stratejik Plan hazırlıklarından sorumlu birimden bilgi talebi	Yerel seçim periyodu, Stratejik plan revizyon periyodu
KD9	Kentsel Demokrasi	Toplumsal cinsiyet eşitliği	Belediye Meclisi Kadın-Erkek / Toplumsal Cinsiyet Eşitlik Komisyonunda kadın oranı, % (Komisyonda kadın üye sayısı / Komisyonda toplam üye sayısı)**	Belediye	Belediye Özel Kaleminden bilgi talebi	Yerel seçim periyodu
KD10	Kentsel Demokrasi	Toplumsal cinsiyet eşitliği	İl Genel Meclisi Kadın-Erkek / Toplumsal Cinsiyet Eşitlik Komisyonunda kadın oranı, % (Komisyonda kadın üye sayısı / Komisyonda toplam üye sayısı)**	İl Özel İdaresi	İl Özel İdaresi Özel Kaleminden Bilgi Talebi	Yerel seçim periyodu
KD11	Kentsel Demokrasi	Toplumsal cinsiyet eşitliği	Belediye meclis kararları içinde Eşitlik Komisyonu’nun önerdiği kararların oranı, % (Eşitlik komisyonunun önerdiği karar sayısı / Toplam Meclis kararı sayısı)**	Belediye	Belediye Eşitlik Komisyonu’ndan bilgi talebi	Aylık

Tablo 12. Türkiye’de Kullanılması Önerilen Göstergeler (devam)

Türkiye’de verisi toplanması gereken göstergeler						
Kod	Konu	İlgili İnsan Hakkı / Hakları ve Normlar	Gösterge	Önerilen Veri Kaynağı	Önerilen Veri Toplama Yöntemi	Önerilen Veri Toplama Sıklığı
KD 12	Kentsel Demokrasi	Toplumsal cinsiyet eşitliği	Mimarlık, peyzaj mimarlığı, şehir bölge planlama ile ilgili eğitim kurumlarındaki kadın öğrenci oranı, % (İlgili bölümlerde öğrenim gören kadın öğrenci sayısı / ilgili bölümlerde toplam öğrenci sayısı) **	Üniversiteler	Üniversitelerin ilgili fakülteleri, öğrenci işlerinden bilgi talebi	Yıllık
KHE5	Kentsel Kamu Hizmetlerine Erişim	Toplumsal cinsiyet eşitliği, insan onuruna saygı	Belediyenin kuru gıda yardımı hizmetinden yararlanan kadınların oranı, % (Belediyenin kuru gıda yardımı hizmetinden yararlanan kadın sayısı / Toplam kuru gıda yardımı hizmetinden yararlanıcı sayısı)* (UN-HABITAT KENTSEL YÖNETİŞİM İNDEKSİ)	Belediye	Belediye sosyal yardımlardan sorumlu birimden bilgi talebi	Yıllık
KHE6	Kentsel Kamu Hizmetlerine Erişim	Toplumsal cinsiyet eşitliği, insan onuruna saygı	Belediyenin sıcak yemek yardımı hizmetinden yararlanan kadınların oranı, % (Belediyenin sıcak yemek yardımı hizmetinden yararlanan kadın sayısı / Toplam sıcak yemek yardımı hizmetinden yararlanıcı sayısı)* (UN-HABITAT KENTSEL YÖNETİŞİM İNDEKSİ)	Belediye	Belediye sosyal yardımlardan sorumlu birimden bilgi talebi	Yıllık
KHE7	Kentsel Kamu Hizmetlerine Erişim	Toplumsal cinsiyet eşitliği, insan onuruna saygı	Belediyenin giyim yardımı hizmetinden yararlanan kadınların oranı, % (Belediyenin giyim yardımı hizmetinden yararlanan kadın sayısı / Toplam belediyenin giyim yardımı hizmetinden yararlanıcı sayısı)* (UN-HABITAT KENTSEL YÖNETİŞİM İNDEKSİ)	Belediye	Belediye sosyal yardımlardan sorumlu birimden bilgi talebi	Yıllık

Tablo 12. Türkiye’de Kullanılması Önerilen Göstergeler (devam)

Türkiye’de verisi toplanması gereken göstergeler						
Kod	Konu	İlgili İnsan Hakkı / Hakları ve Normlar	Gösterge	Önerilen Veri Kaynağı	Önerilen Veri Toplama Yöntemi	Önerilen Veri Toplama Sıklığı
KHE8	Kentsel Kamu Hizmetlerine Erişim	Toplumsal cinsiyet eşitliği, İnsan onuruna saygı	Belediyenin yakacak yardımı hizmetinden yararlanan kadınların oranı, % (Belediyenin yakacak yardımı hizmetinden yararlanan kadın sayısı / Toplam belediyenin yakacak yardımı hizmetinden yararlanıcı sayısı)* (UN-HABITAT KENTSEL YÖNETİŞİM İNDEKSİ)	Belediye	Belediye sosyal yardımlardan sorumlu birimden bilgi talebi	Yıllık
KHE9	Kentsel Kamu Hizmetlerine Erişim	Toplumsal cinsiyet eşitliği, İnsan onuruna saygı	Belediyenin evde bakım yardımı hizmetinden yararlanan kadınların oranı, % (Belediyenin evde bakım yardımı hizmetinden yararlanan kadın sayısı / Toplam belediyenin evde bakım yardımı hizmetinden yararlanıcı sayısı)* (UN-HABITAT KENTSEL YÖNETİŞİM İNDEKSİ)	Belediye	Belediye sosyal yardımlardan sorumlu birimden bilgi talebi	Yıllık
KHE10	Kentsel Kamu Hizmetlerine Erişim	Toplumsal cinsiyet eşitliği, İnsan onuruna saygı	Belediyenin hasta nakil hizmetinden yararlanan kadınların oranı, % (Belediyenin hasta nakil hizmetinden yararlanan kadın sayısı / Toplam belediyenin hasta nakil hizmetinden yararlanıcı sayısı)**	Belediye	Belediye sağlık hizmetinden sorumlu birimden bilgi talebi	Yıllık
KHE11	Kentsel Kamu Hizmetlerine Erişim	Toplumsal cinsiyet eşitliği, İnsan onuruna saygı	Belediyenin sağlık hizmetinden yararlanan kadınların oranı, % (Belediyenin sağlık hizmetinden yararlanan kadın sayısı / Toplam belediyenin sağlık hizmetinden yararlanıcı sayısı)* (UN-HABITAT KENTSEL YÖNETİŞİM İNDEKSİ)	Belediye	Belediye sağlık hizmetinden sorumlu birimden bilgi talebi	Yıllık

Tablo 12. Türkiye’de Kullanılması Önerilen Göstergeler (devam)

Türkiye’de verisi toplanması gereken göstergeler						
Kod	Konu	İlgili İnsan Hakkı / Hakları ve Normlar	Gösterge	Önerilen Veri Kaynağı	Önerilen Veri Toplama Yöntemi	Önerilen Veri Toplama Sıklığı
KHE12	Kentsel Kamu Hizmetlerine Erişim	Toplumsal cinsiyet eşitliği	Belediyenin mesleki eğitim kurs hizmetinden yararlanan kadınların oranı, % (Belediyenin mesleki eğitim kurs hizmetinden yararlanan kadın sayısı / Toplam belediyenin mesleki eğitim kurs hizmetinden yararlanıcı sayısı)* (UN-HABITAT KENTSEL YÖNETİŞİM İNDEKSİ)	Belediye	Belediye kültür işlerinden sorumlu biriminden bilgi talebi	Yıllık
KHE13	Kentsel Kamu Hizmetlerine Erişim	Toplumsal cinsiyet eşitliği	Belediyenin hobi kurs hizmetinden (yetişkin ve çocuk) yararlanan kadınların oranı, % (Belediyenin hobi kurs hizmetinden (yetişkin ve çocuk) yararlanan kadın sayısı / Toplam belediyenin hobi kurs hizmetinden (yetişkin ve çocuk) yararlanıcı sayısı)* (UN-HABITAT KENTSEL YÖNETİŞİM İNDEKSİ)	Belediye	Belediye kültür işlerinden sorumlu biriminden bilgi talebi	Yıllık
KHE14	Kentsel Kamu Hizmetlerine Erişim	Toplumsal cinsiyet eşitliği	Belediyenin kütüphane hizmetinden yararlanan kadınların oranı, % (Belediyenin kütüphane hizmetinden yararlanan kadın sayısı / Toplam belediyenin kütüphane hizmetinden yararlanıcı sayısı)* (UN-HABITAT KENTSEL YÖNETİŞİM İNDEKSİ)	Belediye	Belediye kültür işlerinden sorumlu biriminden bilgi talebi	Yıllık

Tablo 12. Türkiye’de Kullanılması Önerilen Göstergeler (devam)

Türkiye’de verisi toplanması gereken göstergeler						
Kod	Konu	İlgili İnsan Hakkı / Hakları ve Normlar	Gösterge	Önerilen Veri Kaynağı	Önerilen Veri Toplama Yöntemi	Önerilen Veri Toplama Sıklığı
KHE15	Kentsel Kamu Hizmetlerine Erişim	Toplumsal cinsiyet eşitliği	Belediyenin kültürel etkinlik hizmetlerinden (sinema, tiyatro, müze, konser, panel vb.) yararlanan kadınların oranı, % (Belediyenin kültürel etkinlik hizmetlerinden (sinema, tiyatro, müze, konser, panel vb.) yararlanan kadın sayısı / Toplam belediyenin kültürel etkinlik hizmetlerinden (sinema, tiyatro, müze, konser, panel vb.) yararlanıcı sayısı)* (UN-HABITAT KENTSEL YÖNETİŞİM İNDEKSİ)	Belediye	Belediye kültür işlerinden sorumlu biriminden bilgi talebi	Yıllık
KHE16	Kentsel Kamu Hizmetlerine Erişim	Toplumsal cinsiyet eşitliği	Belediyenin spor okulu hizmetinden yararlanan kadınların oranı, % (Belediyenin spor okulu hizmetinden yararlanan kadın sayısı / Toplam belediyenin spor okulu hizmetinden yararlanıcı sayısı)* (UN-HABITAT KENTSEL YÖNETİŞİM İNDEKSİ)	Belediye	Belediye spor hizmetlerinden sorumlu birimden bilgi talebi	Yıllık
KHE17	Kentsel Kamu Hizmetlerine Erişim	Toplumsal cinsiyet eşitliği	Belediyenin spor kursları hizmetinden yararlanan kadınların oranı, % (Belediyenin spor kursları hizmetinden yararlanan kadın sayısı / Toplam belediyenin spor kursları hizmetinden yararlanıcı sayısı)* (UN-HABITAT KENTSEL YÖNETİŞİM İNDEKSİ)	Belediye	Belediye spor hizmetlerinden sorumlu birimden bilgi talebi	Yıllık
KHE18	Kentsel Kamu Hizmetlerine Erişim	Toplumsal cinsiyet eşitliği	Belediyenin yaz spor okulu hizmetinden yararlanan kadınların oranı, % (Belediyenin yaz spor okulu hizmetinden yararlanan kadın sayısı / Toplam belediyenin yaz spor okulu hizmetinden yararlanıcı sayısı)* (UN-HABITAT KENTSEL YÖNETİŞİM İNDEKSİ)	Belediye	Belediye spor hizmetlerinden sorumlu birimden bilgi talebi	Yıllık

Tablo 12. Türkiye’de Kullanılması Önerilen Göstergeler (devam)

Türkiye’de verisi toplanması gereken göstergeler						
Kod	Konu	İlgili İnsan Hakkı / Hakları ve Normlar	Gösterge	Önerilen Veri Kaynağı	Önerilen Veri Toplama Yöntemi	Önerilen Veri Toplama Sıklığı
KHE19	Kentsel Kamu Hizmetlerine Erişim	Toplumsal cinsiyet eşitliği, Ayrımcılık yasağı, İnsan onuruna saygı	Kamu binalarında engelli tuvaleti oranı, % (Kamu binalarında toplam engelli tuvaleti sayısı / Kamu binalarında toplam tuvalet sayısı)**	Belediye	Belediye fen işleri, eşitlik birimlerinden bilgi talebi	Yıllık
KHE20	Kentsel Kamu Hizmetlerine Erişim	Toplumsal cinsiyet eşitliği, Ayrımcılık yasağı, İnsan onuruna saygı	Kamu binaları içinde bebek bakım odası olanların oranı, % (Bebek bakım odası olan bina sayısı / Toplam kamu binası sayısı)**	Belediye	Belediye fen işleri, eşitlik birimlerinden bilgi talebi	Yıllık
KHE21	Kentsel Kamu Hizmetlerine Erişim	Toplumsal cinsiyet eşitliği, Ayrımcılık yasağı, İnsan onuruna saygı,	Kamu binalarında kadın tuvaleti oranı, % (Kamu binalarında toplam kadın tuvaleti sayısı /kamu binalarında toplam tuvalet sayısı)**	Belediye	Belediye fen işleri, eşitlik birimlerinden bilgi talebi	Yıllık
KHE22	Kentsel Kamu Hizmetlerine Erişim	Toplumsal cinsiyet eşitliği, Ayrımcılık yasağı, İnsan onuruna saygı	Kamu binalarında askınlıklı kadın tuvaleti oranı, % (Kamu binalarında içinde askınlık olan kadın tuvaleti sayısı /kamu binalarında toplam kadın tuvaleti sayısı)**	Belediye	Belediye fen işleri, eşitlik birimlerinden bilgi talebi	Yıllık
KHE23	Kentsel Kamu Hizmetlerine Erişim	Toplumsal cinsiyet eşitliği	Belediyenin etüd merkezi ve kütüphanelerinden yararlanan kız çocuğu oranı, % (Belediyenin etüd merkezi ve kütüphanelerinden yararlanan kız çocuğu sayısı / Belediyenin etüd merkezi ve kütüphanelerinden toplam yararlanıcı çocuk sayısı)**	Belediye	Belediye kültür işlerinden sorumlu biriminden bilgi talebi	Yıllık
KHE24	Kentsel Kamu Hizmetlerine Erişim	İnsan onuruna saygı	Kent içindeki parklardan, elverişli koşullarda spor aleti donanımı mevcut olanların oranı,% (Spor alet donanımı olan park sayısı / toplam park sayısı)**	Belediye	Belediye park ve bahçeler biriminden bilgi talebi	Yıllık

Tablo 12. Türkiye’de Kullanılması Önerilen Göstergeler (devam)

Türkiye’de verisi toplanması gereken göstergeler						
Kod	Konu	İlgili İnsan Hakkı / Hakları ve Normlar	Gösterge	Önerilen Veri Kaynağı	Önerilen Veri Toplama Yöntemi	Önerilen Veri Toplama Sıklığı
KHE25	Kentsel Kamu Hizmetlerine Erişim	İnsan onuruna saygı	Kent içindeki parklardan, elverişli koşullarda yürüyüş parkuru mevcut olanların oranı,% (yürüyüş parkuru olan park sayısı / toplam park sayısı)**	Belediye	Belediye park ve bahçeler biriminden bilgi talebi	Yıllık
G2	Güvenlik	Toplumsal cinsiyet eşitliği,	Kadın kullanıcılarından gelen güvenlikle ilgili dilekçe ve şikâyetlerin oranı, % (Kadınlardan gelen güvenlikle ilgili dilekçe sayısı / Güvenlikle ilgili toplam dilekçe sayısı)**	Belediye	Belediye dilek, şikâyet ve istek kabul biriminden bilgi talebi	Yıllık
G3	Güvenlik	Toplumsal cinsiyet eşitliği	Toplu ulaşımda güvenlikle ilgili sorun yaşadığını bildiren kadınların oranı, % (Toplu ulaşımda güvenlikle ilgili sorun yaşadığını bildiren kadın sayısı / toplu ulaşımda güvenlik sorunu yaşadığını bildiren toplam kullanıcı sayısı)**	Belediye	Belediye dilek, şikâyet ve istek kabul biriminden bilgi talebi	Yıllık
G4	Güvenlik	Toplumsal cinsiyet eşitliği, Ayrımcılık yasağı	Panik butonu bulunan parkların oranı, % (butonlu park sayısı / toplam park sayısı)**	Belediye	Belediye park ve bahçeler biriminden bilgi talebi	Yıllık
G5	Güvenlik	Toplumsal cinsiyet eşitliği, Ayrımcılık yasağı	Panik butonu bulunan otobüs duraklarının oranı, % (butonlu otobüs durağı sayısı / toplam otobüs durağı sayısı)**	Belediye	Belediye toplu ulaşımdan sorumlu birimden bilgi talebi	Yıllık
G6	Güvenlik	Toplumsal cinsiyet eşitliği, Ayrımcılık yasağı	Panik butonu bulunan metro-tren istasyonlarının oranı, % (butonlu metro-tren istasyonu sayısı / toplam metro-tren istasyonu sayısı)**	Belediye	Belediye toplu ulaşımdan sorumlu birimden bilgi talebi	Yıllık
G7	Güvenlik	Toplumsal cinsiyet eşitliği, Ayrımcılık yasağı	Güvenlik kameralı parkların oranı, % (Güvenlik kameralı park sayısı / toplam park sayısı) **	Belediye	Belediye park ve bahçeler biriminden bilgi talebi	Yıllık
G8	Güvenlik	Toplumsal cinsiyet eşitliği, Ayrımcılık yasağı	Güvenlik kameralı metro-tren istasyonu oranı, % (Güvenlik kameralı metro-tren istasyonu sayısı / toplam metro-tren istasyonu sayısı)**	Belediye	Belediye toplu ulaşımdan sorumlu birimden bilgi talebi	Yıllık

Tablo 12. Türkiye’de Kullanılması Önerilen Göstergeler (devam)

Türkiye’de verisi toplanması gereken göstergeler						
Kod	Konu	İlgili İnsan Hakkı / Hakları ve Normlar	Gösterge	Önerilen Veri Kaynağı	Önerilen Veri Toplama Yöntemi	Önerilen Veri Toplama Sıklığı
G9	Güvenlik	Toplumsal cinsiyet eşitliği, Ayrımcılık yasağı	Güvenlik kameralı otobüs duraklarının oranı, % (Güvenlik kameralı otobüs durağı sayısı / toplam otobüs durağı sayısı)**	Belediye	Belediye toplu ulaşımdan sorumlu birimden bilgi talebi	Yıllık
G10	Güvenlik	Ayrımcılık yasağı	Akülü engelli arabaları için şarj olanağı olan istasyon ve durak oranı, % (Akülü engelli arabaları için şarj olanaklı istasyon ve durak sayısı / Toplam durak ve istasyon sayısı)**	Belediye	Belediye toplu ulaşımdan sorumlu birimden bilgi talebi	Yıllık
G11	Güvenlik	Toplumsal cinsiyet eşitliği, Ayrımcılık yasağı	Kentteki parklarda güvenlikle ilgili sorun yaşadığını bildiren kadınların oranı, % (Kentteki parklarda güvenlikle ilgili sorun yaşadığını bildiren kadın sayısı / Kentteki parklarda güvenlik sorunu yaşadığını bildiren toplam kullanıcı sayısı)**	Belediye, il / İlçe Emniyet Müdürlüğü	Belediye dilek, şikâyet kabul biriminden bilgi talebi, il/İlçe Emniyet Müdürlüğü’nden bilgi talebi	Yıllık
G12	Güvenlik	Toplumsal cinsiyet eşitliği, Ayrımcılık yasağı	Kentteki sokak-cadde-meydanlarda güvenlikle ilgili sorun yaşadığını bildiren kadınların oranı, % (Kentteki sokak-cadde-meydanlarda güvenlikle ilgili sorun yaşadığını bildiren kadın sayısı / Kentteki sokak- cadde-meydanlarda güvenlikle ilgili sorun yaşadığını bildiren toplam kullanıcı sayısı)**	Belediye, il / İlçe Emniyet Müdürlüğü	Belediye dilek, şikâyet ve istek kabul biriminden bilgi talebi, il/İlçe Emniyet Müdürlüğü’nden bilgi talebi	Yıllık
G13	Güvenlik	Toplumsal cinsiyet eşitliği, Ayrımcılık yasağı	Kentteki otobüs duraklarında güvenlikle ilgili sorun yaşadığını bildiren kadınların oranı, % (Kentteki otobüs duraklarında güvenlikle ilgili sorun yaşadığını bildiren kadın sayısı / Kentteki otobüs duraklarında güvenlikle ilgili sorun yaşadığını bildiren toplam kullanıcı sayısı)**	Belediye, il / İlçe Emniyet Müdürlüğü	Belediye dilek, şikâyet ve istek kabul biriminden bilgi talebi, il/İlçe Emniyet Müdürlüğü’nden bilgi talebi	Yıllık

Tablo 12. Türkiye’de Kullanılması Önerilen Göstergeler (devam)

Türkiye’de verisi toplanması gereken göstergeler						
Kod	Konu	İlgili İnsan Hakkı / Hakları ve Normlar	Gösterge	Önerilen Veri Kaynağı	Önerilen Veri Toplama Yöntemi	Önerilen Veri Toplama Sıklığı
G14	Güvenlik	Toplumsal cinsiyet eşitliği, Ayrımcılık yasağı	Kentteki metro-tren istasyonlarında güvenlikle ilgili sorun yaşadığını bildiren kadınların oranı, % (Kentteki metro-tren istasyonlarında güvenlikle ilgili sorun yaşadığını bildiren kadın sayısı / Kentteki metro-tren istasyonlarında güvenlikle ilgili sorun yaşadığını bildiren toplam kullanıcı sayısı)**	Belediye, İl / İlçe Emniyet Müdürlüğü	Belediye dilek, şikâyet ve istek kabul biriminden bilgi talebi, İl/İlçe Emniyet Müdürlüğü’nden bilgi talebi	Yıllık
G15	Güvenlik	Toplumsal cinsiyet eşitliği, İnsan onuruna saygı	Kadına yönelik şiddeti önlemeye yönelik bilgilendirme amacıyla kullanılan belediyeye ait billboardların oranı % (Kadına yönelik şiddeti önlemeye yönelik bilgilendirme amacıyla kullanılan belediyeye ait billboardların sayısı/ Belediyeye ait toplam billboard sayısı)**	Belediye	Belediyenin ilgili biriminden bilgi talebi	Aylık

Yukarıda, Tablo 12’de sunulan kentsel haklar ve hizmetler için gösterge önerileri dışında, aşağıda, bu rapor kapsamında yazarlar tarafından geliştirilerek önerilen izleme soruları da kentsel hak ve hizmetlerde eşitliğin takibi için kullanılabilir.

İzleme Soruları

Kentsel Demokrasi alanına ilişkin sorular

1. Kadın Erkek Eşitlik / Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Komisyonunun işleyiş kurallarını açıkça belirtmek ve kurumsallaştırmak için yönetmelik veya yönergesi var mı?
2. Politika, plan ve bütçeleri farklı bireylerin özel ihtiyaç ve önceliklerine göre izleyen bir birim var mı?
3. İzleme biriminin bir yönergesi var mı?
4. İzleme birimi yıllık rapor hazırlıyor mu?
5. Belediyenin yerel eşitlik eylem planı var mı?
6. Yerel eşitlik eylem planında yer alan taahhütleri ihlal eden belediye personeli için bir yaptırım var mı?

Kentsel Hizmetlere Erişim alanına ilişkin sorular

1. Belediye hizmetlerine erişimde mevcut eşitsizlikleri önlemeye yönelik kadınlar açısından özel önlemler var mı?
2. Belediye hizmetlerine erişimde mevcut eşitsizlikleri önlemeye yönelik engelli kadınlar açısından özel önlemler var mı?
3. Belediye hizmetlerine erişimde mevcut eşitsizlikleri önlemeye yönelik çocuklu kadınlar açısından özel önlemler var mı?
4. Belediye hizmetlerine erişimde mevcut eşitsizlikleri önlemeye yönelik LGBTİ bireyler açısından özel önlemler var mı?
5. Belediye hizmetlerine erişimde mevcut eşitsizlikleri önlemeye yönelik göçmen kadınlar açısından özel önlemler var mı?
6. Belediye hizmetlerine erişimde mevcut eşitsizlikleri önlemeye yönelik yaşlı kadınlar açısından özel önlemler var mı?
7. Yoksul mahallelerde su hizmeti indirimi var mı?
8. Belediyenin hizmet binalarında kendi personeline yönelik çocuk gündüz bakım hizmeti var mı?
9. Belediyenin kültürel etkinlik, mesleki eğitim ve spor komplekslerinde gündüz çocuk bakım hizmeti veya oyun odası var mı?
10. Belediyenin mahallelerde çocuk gündüz bakım hizmeti var mı?
11. Belediye binalarında, günü birlik bir iş takibi için belediyeyi ziyaret eden yararlanıcılar için çocuk oyun odası var mı?
12. Semt sakinlerinin bakmakla yükümlü oldukları yaşlı, hasta, engelli yakınları için yararlanabilmeleri için bir merkezde veya isteğe bağlı olarak kendi evlerinde süreli gündüz bakım hizmeti var mı?

Güvenlik alanına ilişkin sorular

1. Güvenlik açısından (kör noktaların elimine edilmesi, aydınlatma eksikleri, panik butonu ve kamera donatımı gibi) izleme ve değerlendirmeye tabi tutulup, gerekli ek iyileştirme ve düzenlemeler yapılıyor mu?
2. Kentsel dönüşüm çalışmalarında, bu çalışmaların çevrede yaşayanlar ve o muhitten gelip geçenler açısından yaratabileceği olası güvenlik açığı konusu dikkate alınıyor mu?

Hareketlilik alanına ilişkin sorular

1. Toplu ulaşım otobüs hizmetinde hava karardıktan sonra kadınlar lehine “istediğin yerde inme” uygulaması mevcut mu?
2. Kentte toplu ulaşım hizmeti sunan ve kısa mesafe yolculuk olanağı sağlayan özel dolmuş-minibüs hizmeti var mı?

Bu yayın Avrupa Birliğinin maddi desteği ile hazırlanmıştır. İçerik tamamıyla Cinsiyet Eşitliği İzleme Derneği'nin sorumluluğu altındadır. Avrupa Birliği ve T.C. Dışişleri Bakanlığı Avrupa Birliği Başkanlığı'nın görüşlerini yansıtmak zorunda değildir.